

**Abeceda
práva Únie**

Klaus-Dieter Borchardt

marec 2023

Publikácia *Abeceda práva Únie* sa nachádza na internete na stránke
<https://op.europa.eu/sk/publications>.

Európska komisia
Generálne riaditeľstvo pre komunikáciu
Redakčná služba a cielená komunikácia
1049 Brusel
BELGICKO

Rukopis dokončený v marci 2023

Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2023

Informácie a postoje vyjadrené v tejto publikácii sú názormi autora a nemusia
nevyhnutne predstavovať oficiálne stanovisko Európskej únie.

Print	ISBN 978-92-76-10158-1	doi:10.2775/431365	NA-03-19-655-SK-C
PDF	ISBN 978-92-76-10150-5	doi:10.2775/43243	NA-03-19-655-SK-N
HTML	ISBN 978-92-76-11141-2	doi:10.2775/482909	NA-03-19-655-SK-Q

© Európska únia, 2023

Politika v oblasti opakovaného použitia dokumentov Európskej komisie sa vykonáva rozhodnutím Komisie 2011/833/EÚ z 12. decembra 2011 o opakovanom použití dokumentov Komisie (Ú. v. EÚ L 330, 14.12.2011, s. 39). Ak nie je uvedené inak, opakované použitie tohto dokumentu je povolené v zmysle medzinárodnej licencie Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). To znamená, že opakované použitie je povolené za predpokladu, že sa riadne uvedie zdroj a akékoľvek zmeny.

Reprodukcia je povolená len s uvedením zdroja. Akékoľvek použitie alebo reprodukcia prvkov, ktoré nie sú vo vlastníctve Európskej únie, môžu byť podmienené získaním súhlasu príslušných nositeľov práv.

OBSAH

PREDSLOV	005
ZOZNAM SKRATIEK	007
CHRONOLOGICKÝ PREHLAD	008
Z PARÍŽA DO LISABONU CEZ RÍM, MAASTRICHT, AMSTERDAM A NICE	013
Prvá skupina: euroatlantické organizácie	013
Druhá skupina: Rada Európy a Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe	015
Tretia skupina: Európska únia	017
<i>Členstvo v EÚ</i>	021
ZÁKLADNÉ HODNOTY EURÓPSKEJ ÚNIE	029
Európska únia ako ručiteľka mieru	031
Jednota a rovnosť ako ústredné motívy	031
Základné slobody	032
Zásada solidarity	033
Rešpektovanie národnej identity	033
Potreba bezpečnosti	033
Základné práva	033
POSTUPY NA ZJEDNOCOVANIE EURÓPY	041
Spolupráca medzi členskými štátmi	041
Koncepcia integrácie	041
Posilnená spolupráca	042
„ÚSTAVA“ EURÓPSKEJ ÚNIE	047
Právny charakter Európskej únie	047
<i>Vec Van Gend & Loos</i>	047
<i>Vec Costa/ENEL</i>	048
Úlohy Európskej únie	051
<i>Hospodárske úlohy</i>	051
<i>Sociálne úlohy</i>	055
<i>Politické úlohy</i>	056

Právomoci Európskej únie.....	059
Inštitúcie a orgány Európskej únie.....	062
<i>Inštitúcie</i>	063
<i>Poradné orgány</i>	083
PRÁVNÝ PORIADOK EURÓPSKEJ ÚNIE	087
Európska únia ako výtvor práva a Únia na základe práva.....	087
Právne zdroje práva Európskej únie.....	088
<i>Zakladajúce zmluvy Európskej únie ako primárny zdroj práva Únie</i>	088
<i>Právne nástroje Európskej únie ako sekundárny zdroj práva Únie</i>	088
<i>Medzinárodné dohody Európskej únie</i>	091
<i>Nepísané zdroje práva</i>	093
<i>Dohody a zmluvy medzi členskými štátmi</i>	096
Súbor nástrojov Európskej únie.....	096
<i>Nariadenia ako „zákony“ Európskej únie</i>	099
<i>Smernice</i>	099
<i>Rozhodnutia</i>	104
<i>Odporúčania a stanoviská</i>	106
<i>Uznesenia, vyhlásenia a akčné programy</i>	107
<i>Uverejnenie a oznámenie</i>	108
Legislatívny postup v Európskej únii.....	109
<i>Priebeh postupu</i>	109
<i>Postup súhlasu</i>	114
<i>Postup prijímania nelegislatívnych aktov</i>	115
<i>Postup prijímania delegovaných aktov a vykonávacích aktov</i>	115
Systém právnej ochrany Európskej únie.....	117
<i>Konanie o nesplnení povinnosti (článok 258 ZFEÚ)</i>	117
<i>Žaloba o neplatnosť (článok 263 ZFEÚ)</i>	118
<i>Žaloba pre nečinnosť (článok 265 ZFEÚ)</i>	119
<i>Žaloba o náhradu škody (článok 268 a článok 340 ods. 2 ZFEÚ)</i>	120
<i>Žaloby zamestnancov Európskej únie (článok 270 ZFEÚ)</i>	121
<i>Odvolacie konanie (článok 256 ZFEÚ)</i>	121
<i>Predbežná právna ochrana (články 278 a 279 ZFEÚ)</i>	121
<i>Prejudiciálne konanie (článok 267 ZFEÚ)</i>	122
Zodpovednosť členských štátov za porušenia práva Únie.....	125
ZARADENIE PRÁVA EURÓPSKEJ ÚNIE DO CELKOVÉHO PRÁVNEHO SYSTÉMU	129
Samostatnosť právneho poriadku Európskej únie.....	129
Súčinnosť práva Európskej únie a vnútroštátneho práva.....	130

Kolízia medzi právom Európskej únie a vnútroštátnym právom.....	131
<i>Priama uplatniteľnosť práva Európskej únie vo vnútroštátnom práve.....</i>	<i>132</i>
<i>Prednosť práva Európskej únie pred vnútroštátnym právom.....</i>	<i>135</i>
<i>Výklad vnútroštátneho práva v súlade s právom Európskej únie.....</i>	<i>139</i>
ZÁVERY	141
CITOVANÁ JUDIKATÚRA.....	142

PREDSLOV

Právny poriadok vytvorený Európskou úniou sa stal pevnou zložkou našej politickej a spoločenskej reality. Na základe zmlúv EÚ sa každý rok prijímajú tisíce rozhodnutí, ktoré majú rozhodujúci vplyv na členské štáty EÚ a život ich občanov. Jednotlivci už dávno prestali byť len občanmi svojej krajiny, mesta alebo okresu. Sú aj občanmi Únie. Už len z tohto dôvodu je veľmi dôležité, aby boli informovaní o právnom poriadku, ktorý ovplyvňuje aj ich každodenný život. Celková štruktúra EÚ a jej právneho poriadku však nie je pre občanov ľahko zrozumiteľná. Čiastočne je to spôsobené zneniami samotných zmlúv, ktoré sú neraz málo prehľadné a ktorých vplyv sa nedá ľahko pochopiť. Ďalším faktorom je nezvyčajnosť mnohých pojmov, ktorými sa zmluvy snažia reagovať na nové skutočnosti. Nasledujúce stránky sú preto pokusom poskytnúť občiankam a občanom, ktorí prejavia záujem, úvodný náhľad do štruktúry EÚ a nosných pilierov európskeho právneho poriadku. Hoci je základná štruktúra EÚ (a jej právneho poriadku, o ktorý nám v tejto publikácii ide predovšetkým) veľmi stabilná, podlieha nespočetným väčším či menším zmenám, napríklad v dôsledku vystúpenia Spojeného kráľovstva z EÚ. V tomto vydaní publikácie *Abeceda práva Únie* sa opisujú všetky kľúčové udalosti, ktoré nastali v právnom poriadku EÚ do roku 2023.

ZOZNAM SKRATIEK

AKT	Afrika, Karibská oblasť a Tichomorie
ECB	Európska centrálna banka
ECR	Zbierka rozhodnutí Súdneho dvora a Všeobecného súdu
EDLP	Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Európsky dohovor o ľudských právach)
EHS	Európske hospodárske spoločenstvo
EHSV	Európsky hospodársky a sociálny výbor
EMS	Európsky mechanizmus pre stabilitu
EPPO	Európska prokuratúra
ES	Európske spoločenstvo
ESUO	Európske spoločenstvo uhlia a ocele
Euratom	Európske spoločenstvo pre atómovú energiu
EÚ	Európska únia
MEP	Poslanec Európskeho parlamentu
NATO	Organizácia Severoatlantickej zmluvy
OBSE	Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
OEEC	Organizácia pre európsku hospodársku spoluprácu
PSP	Proces stabilizácie a pridruženia
ZFEÚ	Zmluva o fungovaní Európskej únie
Zmluva o ES	Zmluva o založení Európskeho spoločenstva
Zmluva o EÚ/ZEÚ	Zmluva o Európskej únii

CHRONOLOGICKÝ PREHL'AD

26. júna 1945: Podpísanie Charty Organizácie Spojených národov v San Franciscu

9. septembra 1946: Prejav Winstona Churchilla v Zürichu o výhodách Spojených štátov európskych

17. marca 1948: Podpísanie Zmluvy o Západoeurópskej únii v Bruseli

4. apríla 1949: Podpísanie Severoatlantickej zmluvy o založení NATO vo Washingtone

16. apríla 1949: Založenie Organizácie pre európsku hospodársku spoluprácu v Paríži

5. mája 1949: Podpísanie Zmluvy o založení Rady Európy v Štrasburgu

9. mája 1950: Deklarácia Roberta Schumana o vytvorení Európskeho spoločenstva uhlia a ocele ako prvej etapy európskej federácie

4. novembra 1950: Podpísanie Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v Ríme

18. apríla 1951: Podpísanie Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva uhlia a ocele (Zmluva o ESUO) v Paríži Belgickom, Francúzskom, Holandskom, Luxemburskom, Talianskom a Západným Nemeckom – trvanie 50 rokov

23. júla 1952: Nadobudnutie platnosti Zmluvy o ESUO

1. júna 1955: Konferencia ministrov zahraničných vecí v Messine s cieľom pripraviť Zmluvu o EHS

25. marca 1957: Podpísanie Zmluvy o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva (Zmluva o EHS) a Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu (Zmluva o ESAE/Zmluva o Euratome) v Ríme Belgickom, Francúzskom, Holandskom, Luxemburskom, Talianskom a Západným Nemeckom (Rímske zmluvy)

1. januára 1958: Nadobudnutie platnosti Rímskych zmlúv

4. januára 1960: Založenie Európskeho združenia voľného obchodu (EZVO) v Štokholme Dánskom, Nórskom, Portugalskom, Rakúskom, Spojeným kráľovstvom, Švajčiarskom a Švédskom

14. decembra 1960: Podpísanie Dohovoru o Organizácii pre hospodársku spoluprácu a rozvoj v Paríži

8. apríla 1965: Podpísanie Zmluvy o vytvorení spoločnej Rady a spoločnej Komisie Európskych spoločenstiev (Zmluva o zlúčení)

1. júla 1967: Nadobudnutie platnosti Zmluvy o zlúčení

1. januára 1973: Do Európskych spoločenstiev vstupujú Dánsko, Írsko a Spojené kráľovstvo

1. augusta 1975: Podpísanie Záverečného aktu Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe v Helsinkách

18. decembra 1978: Zriadenie Európskeho menového systému

7. – 10. júna 1979: Prvé priame voľby do Európskeho parlamentu

1. januára 1981: Pristúpenie Grécka k Európskym spoločenstvám

1. januára 1985: Vystúpenie Grónska z Európskeho hospodárskeho spoločenstva

14. júna 1985: Schengenská dohoda medzi Belgickom, Francúzskom, Holandskom, Luxemburskom a Západným Nemeckom o postupnom zrušení hraničných kontrol

1. januára 1986: Pristúpenie Portugalska a Španielska k Európskym spoločenstvám

1. júla 1987: Vznik Jednotného európskeho aktu

3. októbra 1990: Pristúpenie Východného Nemecka k Nemeckej spolkovéj republike a integrácia do Európskych spoločenstiev

7. februára 1992: Podpísanie Zmluvy o Európskej únii v Maastrichte (Maastrichtská zmluva)

2. mája 1992: Podpísanie Dohody o Európskom hospodárskom priestore (Dohoda o EHP) v Porte

1. januára 1993: Vznik jednotného európskeho trhu

1. novembra 1993: Nadobudnutie platnosti Zmluvy o Európskej únii (Maastrichtská zmluva)

1. januára 1994: Nadobudnutie platnosti Dohody o EHP

1. januára 1995: Pristúpenie Fínska, Rakúska a Švédska k Európskej únii

1. marca 1995: Nadobudnutie platnosti Schengenského dohovoru (ďalší členovia do marca 2001: Dánsko, Fínsko, Grécko, Portugalsko, Rakúsko, Španielsko, Švédsko a Taliansko)

16. júla 1997: Uverejnenie Agendy 2000 Európskej komisie na rozšírenie EÚ

2. októbra 1997: Podpísanie Amsterdamskej zmluvy

12. decembra 1997: Začiatok procesu rozširovania Európskej únie Európskou radou v Luxemburgu

1. októbra 1998: Nadobudnutie platnosti Dohovoru o Europole (policijná spolupráca v EÚ)

1. januára 1999: Zavedenie jednotnej európskej meny euro

1. mája 1999: Nadobudnutie platnosti Amsterdamskej zmluvy

24. marca 2000: Prijatie lisabonskej stratégie na hospodársku, sociálnu a ekologickú obnovu EÚ

8. decembra 2000: Slávnostné vyhlásenie Charty základných práv Európskej únie

26. februára 2001: Podpísanie Zmluvy z Nice

1. januára 2002: Zavedenie eurobankoviek a euromincí ako platidla

28. februára 2002: Zriadenie Eurojustu (od roku 2019 Agentúra Európskej únie pre justičnú spoluprácu v trestných veciach)

1. februára 2003: Nadobudnutie platnosti Zmluvy z Nice

1. mája 2004: Pristúpenie Cypru, Českej republiky, Estónska, Litvy, Lotyšska, Maďarska, Malty, Poľska, Slovenska a Slovinska k EÚ

29. októbra 2004: Podpísanie Zmluvy o Ústave pre Európu

Máj/jún 2005: Odmietnutie Zmluvy o Ústave pre Európu v referendách vo Francúzsku (54,7 % proti) a v Holandsku (61,7 % proti)

1. januára 2007: Pristúpenie Bulharska a Rumunska k EÚ

1. januára 2007: Zavedenie eura v Slovinsku

1. marca 2007: Zriadenie Agentúry Európskej únie pre základné práva

12. decembra 2007: Slávnostné vyhlásenie Charty základných práv Európskym parlamentom, Radou Európskej únie a Európskou komisiou v Štrasburgu

13. decembra 2007: Podpísanie Lisabonskej zmluvy

21. decembra 2007: Vstup Českej republiky, Estónska, Litvy, Lotyšska, Maďarska, Malty, Poľska, Slovenska a Slovinska do schengenského priestoru

1. januára 2008: Zavedenie eura na Cypre a Malte

12. júna 2008: Prvé referendum v Írsku o Lisabonskej zmluve (53,4 % proti)

12. decembra 2008: Vstup Švajčiarska do schengenského priestoru

1. januára 2009: Zavedenie eura na Slovensku

2. októbra 2009: Druhé referendum v Írsku o Lisabonskej zmluve (67,1 % za)

1. decembra 2009: Nadobudnutie platnosti Lisabonskej zmluvy

1. decembra 2009: Prvý predseda Európskej rady (Herman Van Rompuy); prvá vysoká predstaviteľka Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku (barónka Catherine Ashton)

21. júna 2010: Vytvorenie Európskej služby pre vonkajšiu činnosť

1. januára 2011: Zavedenie eura v Estónsku

1. januára 2011: Začatie činnosti Európskeho úradu pre finančný dohľad

25. marca 2011: Prijatie Paktu Euro Plus na koordináciu hospodárskych politík v hospodárskej a menovej únii

19. decembra 2011: Vstup Lichtenštajnska do schengenského priestoru

30. januára 2012: Dohoda 25 členských štátov na Zmluve o stabilite, koordinácii a správe v hospodárskej a menovej únii

2. februára 2012: Podpísanie Zmluvy, ktorou sa zriaďuje Európsky mechanizmus pre stabilitu

1. júla 2013: Pristúpenie Chorvátska k EÚ

1. januára 2014: Zavedenie eura v Lotyšsku

18. septembra 2014: Referendum o nezávislosti Škótska (55,3 % proti, 44,7 % za)

1. januára 2015: Zavedenie eura v Litve

12. marca 2015: Formálne stiahnutie žiadosti Islandu o členstvo v EÚ

23. júna 2016: Referendum o vystúpení Spojeného kráľovstva (51,9 % za vystúpenie)

30. decembra 2016: Nadobudnutie platnosti Parížskej dohody o zmene klímy v EÚ po ratifikácii členskými štátmi

29. marca 2017: Formálne oznámenie britskej premiérky Theresy Mayovej o úmysle Spojeného kráľovstva vystúpiť z EÚ

31. januára 2020: Vystúpenie Spojeného kráľovstva z EÚ po 47 rokoch členstva

9. mája 2020: 70 rokov od Schumanovej deklarácie

1. januára 2021: Po uplynutí prechodného obdobia Spojené kráľovstvo opúšťa vnútorný trh a colnú úniu EÚ a odstupuje od všetkých politík a obchodných dohôd EÚ. Sú nahradené Dohodou o obchode a spolupráci medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom

10. marca 2021: Podpísanie spoločného vyhlásenia Európskeho parlamentu, Rady a Komisie o Konferencii o budúcnosti Európy

28. júna 2021: EÚ prijíma svoj prvý európsky právny predpis v oblasti klímy

1. januára 2023: Zavedenie eura v Chorvátsku (20. člen eurozóny)

1. januára 2023: Vstup Chorvátska do schengenského priestoru

Z PARÍŽA DO LISABONU CEZ RÍM, MAASTRICHT, AMSTERDAM A NICE

Ešte krátko po druhej svetovej vojne sa naša koncepcia štátu a politický život takmer výlučne vyvíjali na základe vnútroštátnych ústav a zákonov. Práve na ich základe sa v našich demokratických štátoch stanovili pravidlá správania, ktoré boli záväzné nielen pre občanov a politické strany, ale aj pre štát a jeho orgány. Až úplné zrútenie Európy, ako aj hospodársky a politický úpadok starého kontinentu vytvorili predpoklady nového začiatku a dali nový impulz myšlienke o novom európskom poriadku.

Európske snahy o zjednotenie v povojnovom období vytvárajú ako celok zmätený obraz zložitých a neprehľadných organizácií. Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), Organizácia Severoatlantickej zmluvy (NATO), Rada Európy a Európska únia napríklad koexistujú bez akýchkoľvek reálnych vzájomných prepojení.

Táto rozmanitosť organizácií nadobúda logickú štruktúru až vtedy, keď si uvedomíme ich konkrétne ciele. Dajú sa rozčleniť do troch hlavných skupín.

Prvá skupina: euroatlantické organizácie

Euroatlantické organizácie vznikli po druhej svetovej vojne ako výsledok spojenectva Spojených štátov s Európou. Nebola žiadna náhoda, že prvá európska organizácia v povojnovom období, Organizácia pre európsku hospodársku spoluprácu (OEEC) založená v roku 1948, bola vytvorená vďaka iniciatíve Spojených štátov. Ich vtedajší minister zahraničných vecí George Marshall vyzval v roku 1947 štáty Európy, aby spojili svoje úsilie o hospodársku obnovu. Prisľúbil pomoc USA, ktorá sa realizovala prostredníctvom Marshallovho plánu a vytvorila základ na rýchlu obnovu západnej Európy. Hlavným poslaním OEEC bola najskôr liberalizácia obchodu medzi štátmi. V roku 1960, keď do OEEC vstúpili Kanada a Spojené štáty, bol stanovený doplnkový cieľ, ktorý spočíval v hospodárskej podpore krajín

Paul-Henri Spaak, belgický minister zahraničných vecí, podpisuje 8. apríla 1965 v belgickom Bruseli zmluvu o zlúčení výkonných orgánov troch spoločenstiev (ESUO, EHS, Euratom). Zmluvou sa ustanovila spoločná Rada a spoločná Komisia Európskych spoločenstiev.

tretieho sveta prostredníctvom rozvojovej pomoci. OEEC sa potom zmenila na OECD, ktorá má v súčasnosti 38 členov.

V roku 1949 bolo založené NATO ako vojenská aliancia s Kanadou a so Spojenými štátmi. Cieľom NATO je kolektívna obrana a kolektívna podpora. Vnímal sa ako súčasť globálneho bezpečnostného pásu na zastavenie sovietskeho vplyvu. Po páde železnej opony v roku 1989 a následnom rozpade Sovietskeho zväzu táto organizácia čoraz viac preberala úlohy krízového riadenia a presadzovania stability. NATO má 31 členských krajín, ktoré pozostávajú z 22 členských štátov EÚ (okrem Cypru, Írska, Malty, Rakúska a Švédska) a z Albánska, Čiernej Hory, Islandu, Kanady, Nórska, Severného Macedónska, Spojeného kráľovstva, Spojených štátov a Turecka. V roku 1954 bola založená Západoeurópska únia, aby sa zintenzívnila bezpečnostno-politická spolupráca medzi európskymi štátmi. Západoeurópska únia predstavovala začiatok rozvoja bezpečnostnej a obrannej politiky v Európe. Jej úloha sa však ďalej nerozvíjala a väčšina jej právomocí prešla na iné medzinárodné inštitúcie, najmä na NATO, Radu Európy a EÚ. Vzhľadom na to bola Západoeurópska únia 30. júna 2011 rozpustená.

Druhá skupina: Rada Európy a Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe

Druhá skupina európskych organizácií sa vyznačuje štruktúrou, ktorá bola vytvorená tak, aby v nich mohlo pôsobiť čo najviac štátov. Vedome sa pritom počítalo s tým, že tieto organizácie neprekročia rámec **tradičnej medzištátnej spolupráce**.

K týmto organizáciám patrí aj **Rada Európy**, ktorá bola založená ako politická inštitúcia 5. mája 1949 a v súčasnosti má 46 členov vrátane všetkých súčasných členských štátov EÚ. V štatúte Rady Európy neexistuje žiadny náznak úsilia o federáciu alebo úniu, ani sa nepredpokladá prenos alebo zlúčenie zvrchovaných práv. Rozhodnutia o všetkých dôležitých otázkach si vyžadujú jednomyselnosť, čo znamená, že každá krajina má právo veta. Svojou konštrukciou teda Rada Európy zostáva orgánom medzinárodnej spolupráce.

V rámci Rady Európy boli prijaté **mnohé dohovory** v oblasti hospodárstva, kultúry, sociálnej politiky a práva. Najdôležitejším (a najznámejším) z nich je [Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd \(EDLP\)](#) zo 4. novembra 1950. Zmluvnou stranou tohto dohovoru je v súčasnosti

Schumanova deklarácia 9. mája 1950 v Salon de l'Horloge (Salón s hodinami) na francúzskom ministerstve zahraničných vecí na ulici Quai d'Orsay v Paríži: francúzsky minister zahraničných vecí Robert Schuman navrhol, aby sa európske odvetvie uhlia a ocele spojilo a vytvorilo Európske spoločenstvo uhlia a ocele. Predpokladalo sa, že vojna medzi zúčastnenými krajinami tak nebude len nemysliteľná, ale prakticky nemožná.

všetkých 46 členov Rady. Vďaka EDLP sa pre členské štáty vytvorila nielen minimálna norma ochrany ľudských práv, ale zakotvil sa ním aj systém právnej ochrany, ktorý orgánom zriadeným na základe tohto dohovoru v Štrasburgu, t. j. Európskej komisii pre ľudské práva a Európskemu súdu pre ľudské práva, umožňuje odsúdiť porušovanie ľudských práv v členských štátoch.

Do tejto skupiny patrí aj **Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE)**, ktorá bola založená v roku 1994 ako nástupnícka organizácia Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe. OBSE, ktorá má v súčasnosti 57 zúčastnených štátov, je viazaná zásadami a cieľmi stanovenými v Helsinskom záverečnom akte z roku 1975 a Parížskej charte z roku 1990. Popri opatreniach na budovanie dôvery medzi európskymi štátmi sem patrí aj vytvorenie „bezpečnostnej siete“ umožňujúcej riešenie konfliktov mierovými prostriedkami.

Tretia skupina: Európska únia

Tretiu skupinu európskych organizácií tvorí Európska únia (EÚ). V porovnaní s klasickými medzinárodnými spoločenstvami štátov spočíva zásadný nový prvok EÚ v tom, že členské štáty sa vzdali častí svojej suverenity v prospech EÚ a vybavili ju vlastnými právomocami konať nezávisle od členských štátov. Pri výkone svojich právomocí môže EÚ prijímať európske právne predpisy, ktoré sa svojou účinnosťou vyrovnajú vnútroštátnym právnym predpisom jednotlivých štátov.

Základný kameň EÚ položil francúzsky minister zahraničných vecí [Robert Schuman](#) v [deklarácii z 9. mája 1950](#), v ktorej predložil plán vypracovaný spoločne so Jeanom Monnetom na spojenie európskeho uhoľného a oceliarskeho priemyslu v Európskom spoločenstve uhlia a ocele (ESUO). Podľa jeho slov tým súčasne mala vzniknúť historická iniciatíva v prospech „organizovanej a žijúcej Európy“, ktorá je „nevyhnutná pre civilizáciu“ a bez ktorej „nemožno zachovať svetový mier“.

Tento „Schumanov plán“ sa nakoniec stal realitou, keď šesť zakladajúcich štátov (Belgicko, Francúzsko, Holandsko, Luxembursko, Nemecko a Taliansko) uzavrelo 18. apríla 1951 v Paríži (Parížska zmluva) [zakladajúcu zmluvu ESUO](#), ktorá nadobudla platnosť 23. júla 1952. Toto spoločenstvo bolo zriadené na 50 rokov a bolo „integrované“ do Európskeho spoločenstva po uplynutí platnosti zakladajúcej zmluvy (23. júla 2002). O niekoľko rokov neskôr boli

podpísané [Rímske zmluvy z 25. marca 1957](#), ktorými sa vytvorilo **Európske hospodárske spoločenstvo (EHS)** a **Európske spoločenstvo pre atómovú energiu (Euratom)**; tie začali vykonávať svoju činnosť po nadobudnutí platnosti zmlúv 1. januára 1958.

Založením Európskej únie na základe [Maastrichtskej zmluvy](#) sa začala nová etapa na ceste k politickému zjednoteniu Európy. Hoci zmluva bola podpísaná v Maastrichte 7. februára 1992, množstvo prekážok (schválenie dánskymi občanmi až po druhom referende; žaloba v Nemecku s cieľom vyhlásiť schválenie zmluvy parlamentom za neústavné) spôsobilo, že nadobudla platnosť až 1. novembra 1993. Vo svojom znení sa táto zmluva označovala za „nové obdobie v procese tvorby čoraz užšieho spojenectva medzi národmi Európy“. Obsahovala zakladajúci akt Európskej únie, hoci tento proces nedoviedla do konca. Európska únia nenahradila Európske spoločenstvá, namiesto toho ich umiestnila pod jednu strechu ako nové politiky a formy spolupráce. Tak vznikli „tri piliere“, na ktorých je EÚ vybudovaná. Prvý pilier pozostával z Európskych spoločenstiev: EHS (premenovaného na ES), ESUO (do roku 2002) a Euratomu. Druhý pilier pozostával zo spolupráce medzi členskými štátmi v rámci spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky. Tretí pilier zahŕňal spoluprácu medzi členskými štátmi v oblasti spravodlivosti a vnútorných záležitostí.

Ďalší vývoj prišiel v podobe dvoch zmlúv – [Amsterdamskej zmluvy](#) a [Zmluvy z Nice](#), ktoré nadobudli platnosť 1. mája 1999 a 1. februára 2003. Cieľom týchto reforiem bolo zachovať schopnosť účinne konať dokonca aj v EÚ rozšírenej o veľký počet nových členov. Tieto dve zmluvy boli preto zamerané na inštitucionálne reformy. V porovnaní s predchádzajúcimi reformami bola politická vôľa na prehĺbenie európskej integrácie pomerne slabá.

Z toho vyplývajúca mnohostranná kritika viedla k začatiu diskusie o budúcnosti EÚ a jej inštitucionálnom usporiadaní. Preto 5. decembra 2001 v Laekene (Belgicko) hlavy štátov alebo predsedovia **vlád prijali vyhlásenie o budúcnosti Európskej únie**, v ktorom sa EÚ zaviazala, že sa stane demokratickejšou, transparentnejšou a efektívnejšou a otvorí cestu k ústave. Prvým krokom k dosiahnutiu tohto cieľa bolo vytvorenie Konventu o budúcnosti Európy s právomocou vypracovať európsku ústavu, ktorému predsedal bývalý francúzsky prezident **Valéry Giscard d'Estaing**. Návrh Zmluvy o Ústave pre Európu vypracovaný konventom oficiálne predložil predseda Európskej rady 18. júla 2003 a s rôznymi zmenami ho v Bruseli 17. a 18. júla 2004 prijali hlavy štátov alebo predsedovia vlád.

Touto ústavou sa mala z existujúcej Európskej únie a existujúceho Európskeho spoločenstva vytvoriť jedna nová Európska únia, ktorá by bola založená na jedinej ústavnej zmluve. Ako samostatné spoločenstvo malo zostať zachované len Európske spoločenstvo pre atómovú energiu, ktoré však malo byť aj naďalej úzko spojené s novou Európskou úniou. Tento pokus o vytvorenie ústavy však stroskotal v priebehu ratifikácie členskými štátmi. Po počiatočnom súhlasnom hlasovaní v 13 z vtedajších 25 členských štátov bola zmluva odmietnutá v referendách vo Francúzsku (54,7 % hlasovalo proti pri volebnej účasti 69,34 %) a Holandsku (61,7 % hlasovalo proti pri volebnej účasti 63 %).

Po uplynutí takmer dvojročného obdobia reflexie sa až v prvej polovici roka 2007 podarilo prísť s novým balíkom reforiem. Tento reformný balík predstavoval formálny odklon od koncepcie európskej ústavy, podľa ktorej by sa všetky existujúce zmluvy zrušili a nahradili jednotným znením s názvom Zmluva o Ústave pre Európu. Namiesto toho bola navrhnutá Reformná zmluva, ktorou sa podľa tradície Maastrichtskej zmluvy, Amsterdamskej zmluvy a Zmluvy z Nice zásadne menia existujúce zmluvy EÚ, s cieľom zlepšiť schopnosť EÚ konať v rámci Únie i mimo nej, posilniť jej demokratickú legitimitu a vo všeobecnosti zvýšiť účinnosť opatrení EÚ. V súlade s tradíciou bola Reformná zmluva pomenovaná podľa miesta, kde bola podpísaná: nazýva sa [Lisabonská zmluva](#). Zmluva bola vypracovaná nezvyčajne rýchlo, a to najmä preto, že hlavy štátov alebo predsedovia vlád v záveroch zo zasadnutia Európskej rady z 21. a 22. júna 2007 v Bruseli sami podrobne stanovili, ako a do akej miery sa majú zmeny vyrokované pre Reformnú zmluvu začleniť do existujúcich zmlúv. Postupovali pritom netypicky, lebo sa neobmedzovali ako zvyčajne len na všeobecné usmernenia, ktoré sa potom mali realizovať v rámci medzivládnej konferencie, ale sami navrhli štruktúru a obsah zmien, ktoré sa mali vykonať, pričom sa často stanovilo aj presné znenie ustanovenia.

K osobitne sporným témam patrili najmä rozdelenie právomocí medzi EÚ a členskými štátmi, ďalší rozvoj spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, nová úloha národných parlamentov v procese integrácie, začlenenie [Charty základných práv Európskej únie](#) do práva Únie a možný pokrok v oblasti policajnej a justičnej spolupráce v trestných veciach. Medzivládna konferencia, ktorá zasadala v roku 2007, tak mala iba malý manévrovací priestor a bola poverená len technickou realizáciou požadovaných zmien. Práca medzivládnej konferencie bola ukončená 18. a 19. októbra 2007 a zároveň získala politický súhlas Európskej rady, ktorá v rovnakom čase neformálne zasadala v Lisabone.

Napokon zmluvu formálne podpísali 13. decembra 2007 v Lisabone hlavy štátov alebo predsedovia vlád vtedajších 27 členských štátov EÚ (Chorvátsko vstúpilo do EÚ až v roku 2013). Ratifikačný proces tejto zmluvy sa však takisto ukázal ako nesmierne zložitý. Hoci Lisabonskú zmluvu na rozdiel od Zmluvy o Ústave pre Európu Francúzsko a Holandsko úspešne ratifikovali, spočiatku narazila na prekážku v podobe prvého referenda v Írsku konaného 12. júna 2008 (53,4 % hlasovalo proti pri volebnej účasti 53,1 %). Až po poskytnutí niekoľkých právnych záruk týkajúcich sa (obmedzeného) rozsahu pôsobnosti novej zmluvy boli írski občania v októbri 2009 vyzvaní na hlasovanie o zmluve v druhom referende. Tentoraz získala väčšiu podporu írskoho obyvateľstva (67,1 % hlasovalo za pri volebnej účasti 59 %). Úspešným výsledkom referenda v Írsku sa okrem toho otvorila cesta k ratifikácii Lisabonskej zmluvy aj v Poľsku a Česku. V Poľsku podmienil prezident Kaczyński podpísanie ratifikačnej listiny úspešným výsledkom írskoho referenda. Aj český prezident Václav Klaus chcel najprv počkať na výsledok írskoho referenda, ale nakoniec dodatočne podmienil podpísanie ratifikačnej listiny zárukou, že tzv. Benešove dekréty z roku 1945, ktorými sa zamietajú územné nároky na bývalé nemecké oblasti v Česku, nebudú Lisabonskou zmluvou, a najmä Chartou základných práv, ktorá sa ňou začleňuje do Zmluvy o EÚ, nijako dotknuté. Po vyriešení tejto požiadavky prezident Klaus 3. novembra 2009 podpísal ratifikačnú listinu. Tým sa ratifikačný proces úspešne dokončil a Lisabonská zmluva mohla nadobudnúť platnosť 1. decembra 2009.

Lisabonskou zmluvou sa Európska únia a Európske spoločenstvo spojili do jedinej **Európskej únie**. Výraz „Spoločenstvo“ sa všade nahradil slovom „Únia“. Európska únia zaujala miesto Európskeho spoločenstva a stala sa jeho nástupkyňou. Právo Únie sa však aj naďalej utvára na základe týchto **troch zmlúv**.

Zmluvy EÚ platné v súčasnosti

ZMLUVA O EURÓPSKEJ ÚNII

Zmluva o Európskej únii (Zmluva o EÚ/ZEÚ) je rozdelená do týchto šiestich hláv: Spoločné ustanovenia (I), Ustanovenia o demokratických zásadách (II), Ustanovenia o inštitúciách (III), Ustanovenia o posilnenej spolupráci (IV), Všeobecné ustanovenia o vonkajšej činnosti Únie a osobitné ustanovenia o spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politike (V) a Záverečné ustanovenia (VI).

ZMLUVA O FUNGOVANÍ EURÓPSKEJ ÚNIE

Zmluva o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) vychádza zo Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva (Zmluva o ES). Má v zásade rovnakú štruktúru. Hlavné zmeny sa týkajú vonkajšej činnosti EÚ a zavedenia nových kapitol, najmä v oblasti energetickej politiky, policajnej a justičnej spolupráce v trestných veciach, kozmického priestoru a športu a cestovného ruchu.

ZMLUVA O ZALOŽENÍ EURÓPSKEHO SPOLOČENSTVA PRE ATÓMOVÚ ENERGIU

Zmluva o založení Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu (Zmluva o Euratome) bola zmenená len v jednotlivých bodoch. Príslušné konkrétne zmeny boli vykonané v protokoloch pripojených k Lisabonskej zmluve.

Zmluva o EÚ a ZFEÚ majú **rovnaké právne postavenie** a ani jedna nie je nadradená ani podradená druhej. Toto výslovné právne objasnenie je potrebné, pretože miera regulácie v oboch zmluvách a nový názov bývalej Zmluvy o ES (Zmluva o fungovaní Európskej únie) vyvolávajú dojem, že Zmluva o EÚ je akousi ústavou alebo základnou zmluvou, kým ZFEÚ má byť vykonávacou zmluvou. ZEÚ a ZFEÚ nemajú ani formálne ústavný charakter. Túto zmenu oproti predchádzajúcemu návrhu ústavy odrážajú pojmy všeobecne používané v uvedených zmluvách; „minister zahraničných vecí EÚ“ sa označuje ako „vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku“; a upúšťa sa od vymedzení pojmov „zákon“ a „rámcový zákon“. Tieto zmenené zmluvy zároveň neobsahujú nijaký článok, v ktorom by sa uvádzali symboly EÚ ako vlajka alebo hymna. Prednosť práva EÚ nie je výslovne stanovená v zmluve, ale rovnako ako predtým vyplýva z vyhlásenia, ktorým sa odkazuje na judikatúru Súdneho dvora Európskej únie, ktorá je relevantná z hľadiska otázky prednosti.

Lisabonskou zmluvou sa takisto upúšťa od modelu „troch pilierov“ EÚ. Osobitné postupy týkajúce sa spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky vrátane európskej obrany však zostávajú v platnosti. Vo vyhláseniach z medzivládnej konferencie pripojených k zmluve sa zdôrazňuje špecifický charakter a osobitná zodpovednosť členských štátov v tejto politickej oblasti.

Členstvo v EÚ

V súčasnosti tvorí EÚ po vystúpení Spojeného kráľovstva 27 členských štátov. Predovšetkým je to prvých šesť zakladajúcich členov EHS, konkrétne **Belgicko, Nemecko** (vrátane územia bývalého Východného Nemecka po

zjednotení oboch častí krajiny 3. októbra 1990), **Francúzsko**, **Taliansko**, **Luxembursko** a **Holandsko**. Dňa 1. januára 1973 vstúpilo do Spoločenstva **Dánsko** (v súčasnosti bez Grónska, ktoré v referende z februára 1982 tesnou väčšinou rozhodlo o nezotrvaní v ES), **Írsko** a **Spojené kráľovstvo** (ktoré opustilo EÚ 31. januára 2020). Plánované pristúpenie Nórska bolo odmietnuté v referende z októbra 1972 (53,5 % hlasovalo proti členstvu v ES).

Takzvané rozšírenie na juh sa začalo pristúpením **Grécka** 1. januára 1981 a uzavrelo pristúpením **Španielska** a **Portugalska** 1. januára 1986. Ďalšie rozšírenie EÚ nasledovalo 1. januára 1995 pristúpením **Rakúska**, **Fínska** a **Švédska**. V Nórsku sa v referende zopakoval výsledok spred 22 rokov, keď bola tesná väčšina (52,4 %) proti nóorskemu členstvu v EÚ. Dňa 1. mája 2004 pristúpili k EÚ pobaltské štáty **Estónsko**, **Lotyšsko** a **Litva**, štáty východnej a strednej Európy **Česko**, **Maďarsko**, **Poľsko**, **Slovinsko** a **Slovensko**, ako aj dva ostrovy v Stredozemnom mori **Cyprus** a **Malta**. Len o niečo viac ako o dva roky neskôr pokračovalo rozšírenie smerom na východ pristúpením **Bulharska** a **Rumunska** 1. januára 2007.

Chorvátsko sa stalo najnovším členom EÚ 1. júla 2013. Počet obyvateľov Únie sa zvýšil na súčasných 447 miliónov. Toto historické rozšírenie EÚ je ústredným prvkom dlhého procesu vedúceho k zjednoteniu Európy, ktorá bola viac ako polstoročie rozdelená železnou oponou a studenou vojnou. Tieto rozšírenia sú predovšetkým odrazom vôle priniesť zjednotenému európskemu kontinentu mier, stabilitu a hospodársku prosperitu.

EÚ je takisto otvorená **pristúpeniu** ďalších krajín za predpokladu, že splnia [prístupové kritériá](#) stanovené na zasadnutí Európskej rady, ktoré sa konalo v Kodani v roku 1993.

- **Politické kritériá:** stabilné inštitúcie, demokracia, právny štát, zabezpečenie ľudských práv, ako aj rešpektovanie a ochrana menšín.
- **Hospodárske kritériá:** fungujúce trhové hospodárstvo a schopnosť čeliť konkurenčnému tlaku a trhovým silám v rámci EÚ.
- **Právne kritériá:** schopnosť prevziať povinnosti plynúce z členstva v EÚ vrátane prijatia cieľov politickej, hospodárskej a menovej únie.

Postup pristúpenia pozostáva z troch etáp, ktoré musia schváliť všetky súčasnú členské štáty EÚ:

1. krajine sa ponúkne perspektíva členstva;

2. krajina po splnení podmienok pristúpenia získa oficiálny štatút kandidáta – to však nevyhnutne neznamená, že sa začali formálne rokovania;
3. s kandidátskou krajinou sa začnú formálne rokovania o pristúpení, v ktorých sa dohodnú pravidlá a postupy prijímania platných právnych predpisov EÚ.

Po dokončení rokovaní a sprievodných reforiem k spokojnosti oboch strán sa zistenia a podmienky pristúpenia stanovia v zmluve o pristúpení. Túto zmluvu o pristúpení musí najprv schváliť Európsky parlament absolútnou väčšinou poslancov. Potom musí dať svoj jednomyselný súhlas Rada. Následne musia túto zmluvu o pristúpení podpísať hlavy štátov alebo predsedovia vlád členských štátov EÚ a prístupovej krajiny. Zmluvu o pristúpení musia potom ratifikovať členské štáty EÚ a prístupová krajina podľa príslušných ústavných ustanovení. Uložením ratifikačných listín je prístupový proces dokončený a zmluva o pristúpení nadobúda platnosť. Prístupová krajina sa potom stáva členským štátom.

Prístupové rokovania sa v súčasnosti vedú s Tureckom (od roku 2005), Čiernou Horou (od roku 2012), Srbskom (od roku 2014), a s Albánskom a so Severným Macedónskom (od roku 2022).

Turecko predložilo žiadosť o pristúpenie 14. apríla 1987. Vzťahy medzi EÚ a Tureckom však majú dlhšiu históriu. Už v roku 1963 bola medzi EHS a Tureckom uzavretá dohoda o pridružení, v ktorej sa uvádza odkaz na perspektívu jeho členstva. V roku 1995 bola vytvorená colná únia a v decembri 1999 v Helsinkách sa Európska rada rozhodla, že Turecku udelí oficiálny štatút kandidátskej krajiny. Vyjadriť sa tak presvedčenie, že táto krajina má vybudované základy demokratického systému, aj keď v oblasti ľudských práv a ochrany menšín sa ešte prejavovali závažné nedostatky. Na základe odporúčania Komisie dala Európska rada v decembri 2004 nakoniec zelenú otvoreniu prístupových rokovaní s Tureckom. Rokovania sa začali v októbri 2005, sú však naďalej zložité. Na jednej strane je to spôsobené stále slabými výsledkami krajiny v oblasti dodržiavania ľudských práv, právneho štátu, slobody médií a boja proti korupcii. Na druhej strane predstavuje ďalšiu prekážku skutočnosť, že na rokovania možno otvoriť osem kapitol a už prerokované kapitoly možno predbežne uzavrieť len vtedy, keď Turecko ratifikuje dodatkový protokol o Cypre pripojený k Ankarskej dohode. Konečným cieľom týchto rokovaní je pristúpenie, neexistuje však žiadna záruka, že tento cieľ sa aj dosiahne.

Island predložil žiadosť o pristúpenie 17. júla 2009. Rokovania o pristúpení sa formálne začali v roku 2010. Spočiatku takisto dobre napredovali, po zmene vlády sa však zastavili, až sa od nich napokon úplne upustilo. Island potom 12. marca 2015 svoju žiadosť o pristúpenie stiahol.

V roku 2022 EÚ udelila štatút kandidátskej krajiny Bosne a Hercegovine, Moldavsku a Ukrajinu.

Perspektíva budúceho členstva v EÚ bola takisto ponúknutá Kosovu¹ a Gruzínsku.

Vypracované boli aj ustanovenia o vystúpení z EÚ. Do Zmluvy o EÚ bola začlenená **doložka o vystúpení** (článok 50), ktorá členskému štátu umožňuje z Únie odísť. Vystúpenie z EÚ pritom nie je ničím podmienené, vyžaduje sa len dohoda medzi EÚ a príslušným členským štátom o spôsobe jeho vystúpenia. Ak k takejto dohode nedôjde, vystúpenie nadobudne platnosť bez akejkoľvek dohody dva roky po oznámení úmyslu vystúpiť. Neexistuje však žiadne ustanovenie o vylúčení členského štátu z EÚ proti jeho deklarovanej vôli, a to ani v prípade závažného a trvalého porušovania zmlúv.

Možnosť vystúpenia sa uplatnila skôr, ako sa očakávalo. Dňa 23. júna 2016 sa v referende o členstve Spojeného kráľovstva v EÚ vyjadrilo 51,9 % občanov Spojeného kráľovstva (pri účasti 72,2 %) proti zotrvaní v Európskej únii. Vzhľadom na to Spojené kráľovstvo 29. marca 2017 formálne oznámilo Európskej rade vystúpenie z EÚ a Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu. Tri roky po britskom referende a po mimoriadne turbulentných rokovaníach o dohode o vystúpení bol odchod Spojeného kráľovstva z EÚ definitívne spečatený 31. januára 2020 po 47 rokoch členstva v EÚ. Po uplynutí prechodného obdobia 31. decembra 2020 Spojené kráľovstvo úplne vystúpilo z EÚ 1. januára 2021, a opustilo tak predovšetkým európsky vnútorný trh a colnú úniu a odstúpilo od politik EÚ a obchodných dohôd EÚ. Budúce vzťahy EÚ so Spojeným kráľovstvom ako tretím štátom sú stanovené v bilaterálnej **dohode o obchode a spolupráci**, ktorá spolu s **dohodou o vystúpení**, ktorou sa upravil základ vystúpenia, a **politickou deklaráciou**, ktorou sa stanovil rámec pre rokovania o budúcich vzťahoch medzi Spojeným kráľovstvom a EÚ, predstavuje základ vystúpenia.

Z dohody o vystúpení by sa mali zdôrazniť najmä dva aspekty.

¹ Týmto označením nie sú dotknuté pozície k usporiadaniu a označenie je v súlade s rezolúciou BR OSN č. 1244/1999 a so stanoviskom Medzinárodného súdneho dvora k vyhláseniu nezávislosti Kosova.

■ Problém írskych hraníc

V snahe vyhnúť sa vytvoreniu tvrdej hranice medzi Severným Írskom a Írskom EÚ požadovala tzv. **backstop**, ktorý by prinútil prakticky celé Spojené kráľovstvo k colnej únii s EÚ. Táto možnosť ohrozovala uzavretie akejkoľvek dohody, ale na poslednú chvíľu sa našla úprava prijateľná pre obe strany. V protokole k dohode o vystúpení sa jednoznačne stanovuje, že Severné Írsko je súčasťou colného územia Spojeného kráľovstva. Obchodné dohody, ktoré môže Spojené kráľovstvo uzavrieť po uplynutí prechodného obdobia a vystúpení z colnej únie EÚ, platia v plnom rozsahu aj v Severnom Írsku. Severné Írsko teda bude mať hranicu s Írskom, a teda s vnútorným trhom a colnou úniou EÚ, čo by si teoreticky vyžadovalo aj kontroly tovaru na tejto hranici. To by však odporovalo Belfastskej dohode z roku 1998 (známej aj ako Veľkopiatočková dohoda), ktorá bola uzavretá po 30 rokoch násilností v Severnom Írsku (známych ako Nepokoje). Preto bolo v dohode o vystúpení dojednané posunutie colnej hranice medzi Spojeným kráľovstvom a EÚ do mora medzi Spojeným kráľovstvom a Severným Írskom. Severné Írsko naďalej podlieha všetkým príslušným colným a trhovým predpisom EÚ, najmä predpisom o preprave tovaru, zdravotným normám, výrobným normám, spôsobom predaja poľnohospodárskych produktov, pravidlám DPH a spotrebnej dane, ako aj nariadeniam o dohľade nad štátnou pomocou. Tovar vyrobený v Severnom Írsku môže byť dovezený do Írska (a odtiaľ na akékoľvek miesto v EÚ) bez akejkoľvek hraničnej kontroly. Všetok ostatný tovar a výrobky dovážané do Severného Írska kontroluje britský colný úrad v prístavoch alebo na letisku. Predovšetkým je potrebné určiť, či sú tieto tovary a výrobky určené výlučne pre niektorý z britských trhov alebo či je s nimi spojené „riziko“ dovozu cez Írsko na trh EÚ. Spoločný výbor sa pokúsi obmedziť toto riziko na základe určitých kritérií (povaha a hodnota výrobku, použitie na priamu spotrebu alebo na ďalšie spracovanie, pravdepodobnosť zneužitia atď.) a stanoviť výnimky. Colné zaobchádzanie sa potom určí priradením k príslušnému colnému územiu: ak je tovar určený pre trh v Severnom Írsku, platia v plnom rozsahu colné pravidlá Spojeného kráľovstva; ak naopak existuje „riziko“, že sa tento tovar dostane na vnútorný trh EÚ, uplatňujú sa colné predpisy EÚ. Po prechodnom období môže severoírsky parlament každé štyri roky rozhodnúť jednoduchou väčšinou, či chce zachovať uplatňovanie európskych pravidiel. V prípade negatívneho rozhodnutia strácajú európske predpisy po dvoch rokoch platnosť aj v Severnom Írsku. V tomto prípade by sa v priebehu dvoch rokov

muselo nájsť iné riešenie, aby sa zabránilo fyzickej hranici medzi Severným Írskom a Írskom.

■ Vzájomné občianske práva

Vzhľadom na to, že 3,2 milióna občanov EÚ má bydlisko v Spojenom kráľovstve a 1,2 milióna štátnych príslušníkov Spojeného kráľovstva žije v EÚ, je otázka vzájomnej ochrany občianskych práv absolútnou prioritou. Občania EÚ a britskí občania, ktorí uplatnili svoje právo na pobyt na príslušných územiach pred koncom prechodného obdobia (31. decembra 2020) a ktorí tam naďalej žijú, požívajú podľa dohody o vystúpení doživotne všetky práva, ktoré im prislúchali pred vystúpením. Týka sa to aj ich rodinných príslušníkov. Môžu tam aj po skončení prechodného obdobia naďalej sústrediť svoje životné záujmy, pracovať alebo študovať. Ich manželský partner, deti alebo vnúčatá žijúci v inom štáte sa môžu kedykoľvek presťahovať na územie členského štátu rodinného príslušníka. Oprávnené osoby si ponechajú aj všetky nároky na zdravotnú starostlivosť a iné dávky sociálneho zabezpečenia. Vzájomné uznávanie odborných kvalifikácií je zaručené. Každá diskriminácia na základe štátnej príslušnosti bude aj po prechodnom období naďalej zakázaná. Požívajú úplne rovnaké zaobchádzanie, najmä pokiaľ ide o rovnaké práva a príležitosti, pokiaľ ide o prístup k zamestnaniu a odbornej príprave. Tieto práva však už neplatia automaticky. Napríklad občania EÚ museli do júna 2021 potvrdiť svoj štatút cudzieho štátneho príslušníka s pobytom v Spojenom kráľovstve. Ak sa termín zmeškal, tento štatút možno získať len vtedy, ak existujú dobré dôvody na oneskorenú žiadosť.

Dohoda o obchode a spolupráci bola podpísaná 30. decembra 2020. Predbežne sa vykonávala od 1. januára 2021 a konečnú platnosť nadobudla 1. mája 2021.

V dohode o obchode a spolupráci sa okrem iného ustanovuje všeobecné hospodárske partnerstvo. Toto partnerstvo je v podstate založené na dohode o voľnom obchode, ktorou sa nestanovujú clá ani kvóty, čím sa odstraňujú významné obchodné prekážky. Takéto partnerstvo však potrebuje aj spravodlivé rámcové podmienky, preto sa obe strany dohodli na rozsiahlych úpravách, ktorými sa zaručuje spravodlivá hospodárska súťaž. Týka sa to oblasti štátnej pomoci aj noriem v oblasti ochrany spotrebiteľa, ochrany zamestnancov, životného prostredia a klímy. O skutočnom hospodárskom partnerstve by sa však nedalo hovoriť vtedy, ak by budúce vzťahy nepresiahli rámec obchodných otázok. EÚ a Spojené kráľovstvo sa preto dohodli aj na rámci budúcej spolupráce v mnohých ďalších oblastiach: služby, odborné

kvalifikácie, verejné obstarávanie, otázky životného prostredia a energetiky, letecká, námorná a železničná nákladná doprava a predpisy týkajúce sa sociálneho zabezpečenia a výskumu a vývoja. Podľa dohody sa Spojené kráľovstvo bude aj naďalej zúčastňovať na mnohých programoch EÚ. S cieľom zohľadniť úzke väzby a geografickú blízkosť medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom sa dohodou zároveň vytvára úzke partnerstvo v oblasti bezpečnosti. To umožňuje spoluprácu v oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí. Konkrétne to znamená, že obe strany budú naďalej úzko spolupracovať napríklad v rámci Europolu (Agentúry Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva) v boji proti trestnej činnosti a budú spoločne koordinovať boj proti praniu špinavých peňazí, nadnárodnej trestnej činnosti a terorizmu. Okrem toho sa dohodou upravuje vzájomná výmena údajov, napríklad údajov o cestujúcich alebo záznamov vedených v registri trestov. V rozpore so želaním EÚ dohoda neobsahuje žiadne ustanovenia o spolupráci v oblasti zahraničnej a bezpečnostnej politiky. EÚ a Spojené kráľovstvo zostávajú dôležitými partnermi v NATO, OBSE alebo OSN.

ZÁKLADNÉ HODNOTY EURÓPSKEJ ÚNIE

Článok 2 ZEÚ (hodnoty Únie)

Únia je založená na hodnotách úcty k ľudskej dôstojnosti, slobody, demokracie, rovnosti, právneho štátu a rešpektovania ľudských práv vrátane práv osôb patriacich k menšinám. Tieto hodnoty sú spoločné všetkým členským štátom v spoločnosti, v ktorej prevláda pluralizmus, nediskriminácia, tolerancia, spravodlivosť, solidarita a rovnosť medzi ženami a mužmi.

Článok 3 ZEÚ (ciele Únie)

1. Cieľom Únie je presadzovať mier, svoje hodnoty a blaho svojich národov.
 2. Únia ponúka svojim občanom priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti bez vnútorných hraníc, v ktorom je zaručený voľný pohyb osôb spolu s príslušnými opatreniami týkajúcimi sa kontroly na vonkajších hraniciach, azylu, prisťahovalectva a predchádzania trestnej činnosti a boja s ňou.
 3. Únia vytvára vnútorný trh. Usiluje sa o udržateľný rozvoj Európy založený na vyváženom hospodárskom raste a cenovej stabilite, o sociálne trhové hospodárstvo s vysokou konkurencieschopnosťou zamerané na dosiahnutie plnej zamestnanosti a sociálneho pokroku, ako aj o vysokú úroveň ochrany životného prostredia a zlepšenie jeho kvality. Podporuje vedecký a technický pokrok.
- Bojuje proti sociálnemu vylúčeniu a diskriminácii a podporuje sociálnu spravodlivosť a ochranu, rovnosť medzi ženami a mužmi, solidaritu medzi generáciami a ochranu práv dieťaťa.

Podporuje hospodársku, sociálnu a územnú súdržnosť a solidaritu medzi členskými štátmi.

Rešpektuje svoju bohatú kultúrnu a jazykovú rozmanitosť a zabezpečuje zachovávanie a zveľaďovanie európskeho kultúrneho dedičstva.

4. Únia vytvorí hospodársku a menovú úniu, ktorej menou je euro.

5. Únia vo vzťahoch so zvyškom sveta potvrdzuje a podporuje svoje hodnoty a záujmy a prispieva k ochrane svojich občanov. Prispieva k mieru, bezpečnosti, udržateľnému rozvoju Zeme, k solidarite a vzájomnému rešpektovaniu národov, k voľnému a spravodlivému obchodu, k odstráneniu chudoby a k ochrane ľudských práv, najmä práv dieťaťa, ako aj k prísnemu dodržiavaniu a rozvoju medzinárodného práva, najmä k dodržiavaniu zásad Charty Organizácie Spojených národov.

...

Základy zjednotenej Európy boli postavené na základných ideách a hodnotách, ku ktorým sa členské štáty zaviazali v [článku 2 ZEÚ](#) a ktorých uplatňovanie sa zverilo výkonným inštitúciám EÚ. Tieto základné hodnoty zahŕňajú rešpektovanie ľudskej dôstojnosti, rovnosť, slobodu a solidaritu. EÚ sa výslovne prihlásila k ochrane zásad slobody, demokracie a právneho štátu, ktoré sú spoločné pre všetky členské štáty, a k ochrane ľudských práv.

Týmito hodnotami sa nestanovuje len štandard pre štáty, ktoré chcú v budúcnosti vstúpiť do EÚ; závažné a pretrvávajúce porušovanie týchto hodnôt a zásad členským štátom sa môže aj penalizovať podľa [článku 7 ZEÚ](#). Hlavy štátov alebo predsedovia vlád v Európskej rade musia najprv jednomyselne určiť existenciu závažného a sústavného porušovania hodnôt a zásad EÚ. Hlavy štátov alebo predsedovia vlád to určia na návrh jednej tretiny členských štátov alebo Európskej komisie a po získaní súhlasu Európskeho parlamentu. Rada Európskej únie potom môže rozhodnutím kvalifikovanej väčšiny pozastaviť dotknutému členskému štátu niektoré práva vyplývajúce z uplatňovania Zmluvy o EÚ a ZFEÚ vrátane hlasovacieho práva v Rade. Záväzky vyplývajúce zo zmlúv však zostávajú pre príslušný členský štát aj naďalej záväzné. Osobitne sa zohľadňujú aj následky týkajúce sa práv a povinností občanov a podnikov.

Európska únia ako ručiteľka mieru

Neexistuje väčšia motivácia na európske zjednotenie než túžba po mieri (pozri [článok 3 ZEÚ](#)). V uplynulom storočí došlo v Európe k dvom svetovým vojnám medzi štátmi, ktoré sú dnes členskými štátmi EÚ. Európska politika preto zároveň znamená politiku pre mier. Založením EÚ vznikol ústredný prvok rámca pre mier v Európe, ktorý znemožňuje vojnu medzi členskými štátmi. Viac ako sedemdesiat rokov mieru v Európe je toho dôkazom. Čím viac európskych štátov k tomuto mierovému poriadku pristúpi, tým silnejším sa stane. Najnovšie rozšírenia EÚ boli v tomto smere významným príspevkom. V roku 2012 získala EÚ [Nobelovu cenu za mier](#) za presadzovanie mieru, zmierenia, demokracie a ľudských práv v Európe.

Mier v Európe však nemožno považovať za samozrejmú, ako ukazuje nevyprovokovaná a neodôvodnená vojenská agresia Ruska voči Ukrajine. Skôr je dôležité nastoľovať mier aj za mierovou zónou vytvorenou v rámci EÚ. Lepšie možnosti na to by mala poskytnúť spolupráca medzi členskými štátmi v zahraničnej a bezpečnostnej politike.

Jednota a rovnosť ako ústredné motívy

Jednota je ústredným motívom. Hlavné problémy dneška sa dajú zvládnuť, len ak budú európske krajiny hovoriť a konať jednotne pri zachovaní svojej rozmanitosti. Podľa názoru mnohých by bez európskej integrácie nebolo možné udržať a v budúcnosti zabezpečiť mier v Európe a vo svete, demokraciu a právny štát, hospodársky blahobyt a sociálne zabezpečenie. Zmena klímy, nezamestnanosť, nedostatočný rast, bezpečnosť dodávok energie a znečistenie životného prostredia už dávno nie sú iba problémami jednotlivých štátov a nedajú sa vyriešiť na vnútroštátnej úrovni. Iba v rámci EÚ je možné vybudovať stabilný hospodársky poriadok, iba spoločným európskym úsilím sa dá dospieť k medzinárodnej hospodárskej politike, ktorou sa zlepši výkonnosť európskeho hospodárstva a zároveň sa podporuje dosahovanie klimatických cieľov a prispieva k sociálnej spravodlivosti. Bez vnútornej súdržnosti nedokáže Európa presadiť svoju politickú a hospodársku nezávislosť od ostatného sveta, získať späť svoj vplyv na medzinárodnej scéne a opäťovne si zabezpečiť úlohu vo svetovej politike.

Jednota môže jestvovať iba tam, kde vládne **rovnosť**. Žiadny občan EÚ nemôže byť znevýhodnený alebo diskriminovaný pre svoju štátnu príslušnosť. Treba bojovať proti rozdielnemu zaobchádzaniu z dôvodu pohlavia, rasy, etnického pôvodu, náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie. Charta základných práv Európskej únie ide ešte ďalej. Zakazuje sa akákoľvek diskriminácia z dôvodu farby pleti, genetických vlastností, jazyka, politického alebo iného zmýšľania, príslušnosti k národnostnej menšine, majetku alebo pôvodu. Všetci občania EÚ sú si okrem toho rovní pred zákonom. Pokiaľ ide o členské štáty, zásada rovnosti znamená, že žiaden z nich nie je uprednostňovaný pred iným a prirodzené rozdiely, ako sú veľkosť, počet obyvateľov krajiny alebo odlišné štruktúry, sa dajú zohľadniť iba v súlade so zásadou rovnosti.

Základné slobody

Sloboda je priamym výsledkom mieru, jednoty a rovnosti. Vytvorenie väčšieho celku 27 štátov zároveň umožňuje slobodu pohybu mimo vnútroštátnych hraníc. Ide predovšetkým o voľný pohyb pracovníkov, slobodu usadiť sa, slobodu poskytovať služby, voľný pohyb tovaru a voľný pohyb kapitálu. Týmto základnými slobodami sa podnikateľom zaručuje slobodné rozhodovanie, pracovníkom slobodný výber miesta výkonu práce a spotrebiteľom slobodný výber z rozmanitých výrobkov. Voľná hospodárska súťaž umožňuje podnikateľom obracať sa so svojou ponukou tovaru a služieb na neporovnateľne väčší okruh potenciálnych zákazníkov. Pracovník si môže zamestnanie hľadať a zmeniť podľa svojich želaní a záujmov na celom území EÚ. Spotrebiteľ si môže vďaka silnejšej hospodárskej súťaži vybrať z oveľa väčšej ponuky tovaru to najlacnejšie a najlepšie.

V zmluve o pristúpení sa však často stanovujú prechodné pravidlá pre pristúpenie krajiny k EÚ, najmä pokiaľ ide o voľný pohyb pracovníkov, slobodu poskytovať služby a slobodu usadiť sa. Tieto pravidlá umožňujú „starým“ členským štátom EÚ využiť vnútroštátne právo alebo existujúce bilaterálne dohody na kontrolu uplatňovania týchto základných slobôd v prípade štátnych príslušníkov nových členských štátov až na obdobie siedmich rokov.

Zásada solidarity

Solidarita je nevyhnutným korektívom slobody, pretože bezohľadné využívanie slobody sa vždy deje na úkor iných. Ak má teda rámec EÚ pretrvať, musí vždy ako základnú zásadu presadzovať solidaritu svojich členov a rovnako a spravodlivo medzi nich rozdeľovať výhody, t. j. prosperitu, ako aj zaťaženie.

Rešpektovanie národnej identity

Rešpektuje sa **národná identita** členských štátov. Členské štáty sa nemajú v EÚ „rozplynúť“, ale mali by ju svojou národnou osobitosťou obohatiť. Práve z rozmanitosti národných osobitostí a identít čerpá EÚ svoju morálnu silu, ktorá sa zasa využíva v prospech celej EÚ.

Potreba bezpečnosti

Všetky tieto základné hodnoty v konečnom dôsledku závisia od **bezpečnosti**. Najmä po útokoch na Spojené štáty 11. septembra 2001 a vzhľadom na rastúci počet čoraz krutejších teroristických útokov v Európe sa boj proti terorizmu a organizovanej trestnej činnosti dostáva aj v Európe znovu do popredia. Policajná a justičná spolupráca sa stále prehľbujú a posilňuje sa aj ochrana spoločných vonkajších hraníc EÚ.

Bezpečnosť v európskom kontexte však znamená aj sociálne zabezpečenie všetkých občanov žijúcich v EÚ, istotu zamestnania a zabezpečené všeobecné hospodárske a podnikateľské podmienky. Inštitúcie EÚ sa v tejto súvislosti vyzývajú, aby občanom a podnikom zabezpečili predvídateľnú budúcnosť a zaistili trvalý charakter podmienok, od ktorých závisia.

Základné práva

K základným hodnotám a predstavám, z ktorých EÚ vychádza, patria aj individuálne základné práva jej občanov. Dejiny Európy sa viac ako dve

storočia vyznačovali nepretržitým úsilím o posilnenie ochrany základných práv. Začalo sa to v 18. storočí deklaráciami ľudských a občianskych práv a v súčasnosti sú základné práva a občianske slobody pevne zakotvené v ústavách väčšiny civilizovaných štátov. Platí to najmä pre členské štáty EÚ, ktorých právne poriadky sú vybudované na zásadách dodržiavania práva, ako aj rešpektovania dôstojnosti, slobody a možnosti osobného rozvoja jednotlivca. Okrem toho existujú mnohé medzinárodné dohody o ochrane ľudských práv, spomedzi ktorých má pre Európu mimoriadny význam [Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd](#) (EDLP).

Ustálená judikatúra Súdneho dvora Európskej únie, ktorá poslúžila ako rámec základných práv, vznikla až v roku 1969. Súdny dvor dovtedy odmietal všetky podania v oblasti základných práv s odôvodnením, že sa nemá zaoberať vecami, ktoré patria do pôsobnosti vnútroštátneho ústavného práva. Súdny dvor musel túto pozíciu zmeniť v neposlednom rade aj preto, že sám bol stelesnením prednosti práva Únie pred vnútroštátnym právom. Táto prednosť sa môže pevne stanoviť len vtedy, keď je právo Únie samo osebe dostatočné na to, aby dokázalo zaručiť ochranu základných práv, ktorá je rovnocenná ochrane zabezpečenej ústavami jednotlivých štátov.

Východiskom tejto judikatúry bol [rozsudok vo veci Stauder](#), v ktorom išlo o to, že príjemca podpory určenej obetiam vojny považoval za porušenie svojej ľudskej dôstojnosti a zásady rovnosti požiadavku, aby pri registrácii na vianočný nákup zľavneného masla uviedol svoje meno. Aj keď Súdny dvor už pri výklade právneho predpisu EÚ dospel k záveru, že uvedenie mena príjemcu nie je potrebné, takže preverenie porušenia základného práva sa vlastne stalo nadbytočným, na záver konštatoval, že k všeobecným zásadám právneho poriadku EÚ, ktorého dodržiavanie má zabezpečovať Súdny dvor, patrí aj rešpektovanie základných práv. Súdny dvor tým prvýkrát uznal existenciu právneho poriadku týkajúceho sa základných práv v EÚ.

Jednotlivé záruky základných práv Súdny dvor spočiatku odvodzoval z niektorých ustanovení zmlúv. Platí to predovšetkým pre mnohé **zákazy diskriminácie**, z ktorých každý je vyjadrením osobitných aspektov všeobecnej zásady rovnosti. Ide napríklad o zákaz diskriminácie na základe štátnej príslušnosti ([článok 18 ZFEÚ](#)); zákaz rozdielneho zaobchádzania

z dôvodu pohlavia, rasy, etnického pôvodu, náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie ([článok 10 ZFEÚ](#)); rovnaké zaobchádzanie s tovarom alebo osobami v súvislosti so štyrmi základnými slobodami – voľným pohybom tovaru ([článok 34 ZFEÚ](#)), voľným pohybom osôb ([článok 45 ZFEÚ](#)), právom usadiť sa ([článok 49 ZFEÚ](#)) a slobodou poskytovať služby ([článok 57 ZFEÚ](#)); voľnú hospodársku súťaž ([článok 101](#) a nasl. ZFEÚ); a rovnakú odmenu pre mužov a ženy ([článok 157 ZFEÚ](#)). Výslovné záruky sa poskytujú aj pre **právo združovať sa** ([článok 169 ZFEÚ](#)), **petičné právo** ([článok 24 ZFEÚ](#)) a **právo na ochranu obchodného a služobného tajomstva** ([článok 339 ZFEÚ](#)).

Súdny dvor stále ďalej rozvíja a rozširuje tieto počiatočné snahy o ochranu základných práv podľa práva Únie. Deje sa to uznávaním a uplatňovaním všeobecných právnych zásad, pričom sa Súdny dvor opiera na jednej strane o ústavné tradície spoločné pre členské štáty a na strane druhej o medzinárodné dohovory o ochrane ľudských práv, ktorých signatármi sú členské štáty. To platí v prvom rade pre [EDĽP](#), ktorý pomohol pri formovaní obsahu základných práv v EÚ a mechanizmov ich ochrany. Súdny dvor na základe toho uznal množstvo slobôd ako základné práva zaručené právom Únie: **vlastnícke právo, slobodný výber zamestnania, nedotknuteľnosť domova, sloboda názoru, všeobecné práva osobnosti, ochrana rodiny** (napr. právo na prisťahovanie rodinných príslušníkov migrujúcich pracovníkov), **hospodárska sloboda a sloboda náboženstva a vierovyznania**, ako aj viacero **základných procesných práv**, ako sú právo na riadny proces, zásada zachovania dôvernosti písomného styku medzi klientom a advokátom známa z občajového práva, zákaz dvojitého trestu za ten istý trestný čin alebo povinnosť zdôvodniť právne akty Únie.

Osobitne významná a v právnych sporoch často uplatňovaná je **zásada rovnakého zaobchádzania**. Podľa najvšeobecnejšieho vymedzenia tejto zásady sa porovnateľné prípady nesmú posudzovať odlišne s výnimkou prípadu, v ktorom by rozlišovanie bolo objektívne opodstatnené. Vďaka judikatúre Súdneho dvora disponuje EÚ aj veľkým množstvom zásad **podobných ústavnému právu**. Značný praktický význam má pritom zásada **proporcionality**. Táto zásada znamená, že sledované ciele a uplatňované prostriedky sa musia zvažovať a musí sa vynakladať úsilie na ich riadne vyváženie tak, aby občania neboli vystavení nadmernému zaťaženiu. K ďalším základným zásadám práva Únie patria všeobecné zásady správneho práva a koncepcia **riadneho procesu**: musia byť

Vec Eugen Schmidberger súvisela s demonštráciou na diaľnici cez Brennerský priesmyk, v dôsledku ktorej bola diaľnica na 30 hodín úplne uzavretá pre cestnú dopravu.

chránené oprávnené očakávania, zabraňuje sa ustanoveniam so spätnou platnosťou, ktorými sa ukladajú povinnosti alebo odoberajú zákonne získané výhody, a právo na riadny súdny proces – čiže spravodlivosť podľa zákona – musí byť zabezpečené v administratívnych postupoch Komisie a súdnych konaniach Súdného dvora. Osobitné postavenie má aj požiadavka na väčšiu transparentnosť, podľa ktorej majú byť rozhodnutia prijímané čo najotvorenejšie a najbližšie k občanovi. Významným prvkom tejto transparentnosti je, že každý občan Únie a každá právnická osoba so sídlom v členskom štáte má právo na prístup k dokumentom Rady EÚ a Komisie. Okrem toho musia byť fyzickým alebo právnickým osobám prostredníctvom databáz prístupných všetkým občanom EÚ poskytnuté informácie o všetkých grantoch a dotáciách z rozpočtu EÚ.

Pri všetkej úcte k úspechom Súdného dvora pri vytváraní nepísaných základných práv je tento spôsob vytvárania „európskych základných práv“ spojený s veľkou nevýhodou: Súdny dvor zostal obmedzený na príslušný individuálny prípad. Preto nebol schopný odvodiť zo všeobecných právnych zásad základné práva vo všetkých oblastiach, v ktorých sa to javí ako nevyhnutné alebo želané. Takisto nebolo možné, aby stanovil rozsah a hranice ochrany základných práv na potrebnej úrovni všeobecnosti a diferencovanosti. Inštitúcie EÚ preto nemohli dostatočne posúdiť, či nehrozí, že porušia niektoré základné právo. Ani postihnutý občan EÚ nedokázal v každom prípade hneď posúdiť, či došlo k porušeniu niektorého z jeho základných práv.

Za východisko z tejto situácie sa dlho považovalo **pristúpenie EÚ k EDĽP**. Vo svojom stanovisku č. 2/94 však Súdny dvor konštatoval, že EÚ pri vtedajšom stave práva Únie nedisponovala právomocou na pristúpenie k tomuto dohovoru. Súdny dvor uviedol, že dodržiavanie ľudských práv je podmienkou zákonnosti aktov EÚ. Pristúpenie k EDĽP by však malo za následok podstatnú zmenu súčasného systému Únie na ochranu ľudských práv, pretože by so sebou prinieslo zapojenie EÚ do medzinárodného inštitucionálneho systému iného druhu a prevzatie všetkých ustanovení EDĽP do právneho poriadku Únie. Súdny dvor zastával názor, že takáto úprava systému ochrany ľudských práv v EÚ s rovnakými základnými inštitucionálnymi dôsledkami pre samotnú EÚ a členské štáty by mala ústavný význam, a preto by presahovala rozsah dispozičných právomoci uvedených v [článku 352 ZFEÚ](#). Tento nedostatok sa napravit Lisabonskou

zmluvou. Pristúpenie EÚ k dohovoru sa teraz osobitne stanovuje v [článku 6 ods. 2 ZEÚ](#). Rokovania o pristúpení sa potom v roku 2010 ihneď obnovili. Na jar 2013 sa dosiahla dohoda o návrhu dohody o pristúpení. Komisia zaslala tento návrh Súdnemu dvoru a požiadala o stanovisko k jeho zlučiteľnosti s právom Únie. Súdny dvor vo svojom [stanovisku č. 2/13](#) dospel k záveru, že v navrhovanej podobe návrh dohody o pristúpení EÚ k EDĽP nie je zlučiteľný s právom Únie, pretože vo viacerých bodoch obsahuje riziko narušenia osobitných charakteristík a autonómie práva Únie.

Dopravná spoločnosť Schmidberger požiadala Rakúsku republiku - ktorej orgány demonštráciu nezakázali - o náhradu škody, ktorá spoločnosti vznikla v dôsledku uzávery. Súdny dvor dospel k záveru, že nevydaním zákazu demonštrácie sa obmedzil voľný pohyb tovaru, nevydanie zákazu však bolo možné objektívne zdôvodniť. Súdny dvor konštatoval, že týmto rozhodnutím sa rešpektovali základné práva demonštrantov na slobodu prejavu a slobodu združovania, ktoré sú zaručené rakúskou ústavou a Európskym dohovorom o ľudských právach. Súdny dvor dospel k záveru, že preto nie je možné tvrdiť, že rakúske orgány porušili zákon spôsobom, ktorý by viedol k vzniku zodpovednosti.

Významnou kritickou námietkou v tejto súvislosti bolo, že ak by EÚ pristúpila k EDĽP, Súdny dvor by sa musel podriaďiť rozhodnutiam Európskeho súdu pre ľudské práva. Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika Únie by takisto bola podriadená dohľadu Európskeho súdu pre ľudské práva nad ľudskými právami. Sudcovia zastávali názor, že to je v rozpore s dôležitými štrukturálnymi zásadami EÚ. Hoci pristúpenie Európskej únie k EDĽP zostáva po tomto rozhodnutí teoreticky možné, v praxi je v tomto okamihu nemožné, keďže v návrhu dohody o pristúpení sa predtým musí zmeniť množstvo technických detailov.

Bez ohľadu na pristúpenie EÚ k EDĽP bola Lisabonská zmluva ďalším rozhodujúcim krokom na ceste k vytvoreniu spoločného ústavného práva EÚ a postavila ochranu základných práv v EÚ na novú úroveň. V novom článku o základných právach ([článok 6 ZEÚ](#)) sa opatrenia inštitúcií EÚ a členských štátov, pokiaľ sa nimi uplatňuje a vykonáva právo Únie, podriaďujú [Charte základných práv Európskej únie](#), ktorá je právne záväzná na úrovni EÚ na základe odkazu v uvedenom článku. Táto Charta základných práv vychádza z návrhu, ktorý vypracoval konvent zložený zo 16 zástupcov hláv štátov alebo predsedov vlád členských štátov a predsedu

Európskej komisie, 16 poslancov Európskeho parlamentu a 30 poslancov národných parlamentov (po dvoch z každého z vtedajších 15 členských štátov), ktorému predsedal prof. Roman Herzog. Predsedovia Európskeho parlamentu, Rady a Európskej komisie tento návrh slávnostne vyhlásili za Chartu základných práv Európskej únie pri otvorení zasadnutia Európskej rady v Nice 7. decembra 2000. Počas rokovaní o európskej ústave sa táto Charta základných práv prepracovala a stala sa neoddeliteľnou súčasťou Zmluvy o Ústave pre Európu z 29. októbra 2004. Po neúspechu zmluvy predsedovia Európskeho parlamentu, Rady a Európskej komisie Chartu základných práv ako samostatný právny akt znovu slávnostne vyhlásili 12. decembra 2007 v Štrasburgu za „Chartu základných práv Európskej únie“. V Zmluve o EÚ sa uvádza odkaz na toto znenie charty v záväznej podobe. Tým sa Charta základných práv stáva právne záväznou a zároveň sa ňou stanovuje rozsah platnosti základných práv v práve Únie. Neplatí to však pre Poľsko, pretože tento členský štát nechcel prijať systém základných práv charty, keďže sa obával, že by sa musel vzdať niektorých národných pozícií týkajúcich sa najmä náboženstva a vierovyznania alebo ich aspoň zmeniť. Poľsko preto nie je viazané základnými právami charty, ale – tak ako predtým – judikatúrou Súdneho dvora.

POSTUPY NA ZJEDNOCOVANIE EURÓPY

Zjednocovanie Európy charakterizujú dve rôzne koncepcie týkajúce sa vymedzenia spôsobu spolupráce krajín Európy: **spolupráca** a **integrácia**. Ako ďalší postup vznikla **posilnená spolupráca**.

Spolupráca medzi členskými štátmi

Podstatou spolupráce je skutočnosť, že hoci sú členské štáty pripravené v záujme spolupráce s inými členskými štátmi prekročiť rámec svojich štátnych hraníc, urobia tak, iba ak sa v zásade zachová ich štátna zvrchovanosť. Cieľom úsilia o zjednocovanie na základe spolupráce preto nie je vytvorenie nového, jednotného štátu, ale toto úsilie sa obmedzuje len na prepojenie zvrchovaných štátov s cieľom vytvoriť federáciu štátov, v ktorej sa zachovávajú vnútroštátne štruktúry (konfederácia). Pracovné postupy Rady Európy a OECD sú v súlade so zásadou spolupráce.

Koncepcia integrácie

Koncepcia integrácie presahuje tradičnú paralelnú existenciu národných štátov. Tradičný pohľad, že zvrchovanosť štátov je nenarušiteľná a nedeliteľná, ustupuje presvedčeniu, že nedokonalý poriadok súžitia ľudí a štátov, vlastná nedostatočnosť národného systému a množstvo prípadov z európskej histórie, keď jeden štát presadzoval svoju moc nad iným (hegemónia), je možné prekonať, len ak sa zvrchovanosť jednotlivých národných štátov spojí a vytvorí sa spoločná zvrchovanosť a štáty sa zlúčia do nadnárodného spoločenstva (federácia).

EÚ je výtvorom tejto koncepcie integrácie bez zlúčenia zvrchovanosti národných štátov. Členské štáty neboli pripravené vzdať sa štruktúry svojich národných štátov, ktorú len nedávno znovu získali a konsolidovali po druhej svetovej vojne, v prospech európskeho spolkového štátu. Opäť raz tak bolo potrebné nájsť kompromis, ktorý bez nutnosti vytvorenia európskeho spolkového štátu zabezpečí viac ako len spoluprácu medzi štátmi. Riešenie spočívalo v postupnom prekonávaní protikladu medzi zachovaním nezávislosti národných štátov a európskym spolkovým štátom. Od členských štátov sa nežiadalo, aby sa úplne vzdali svojej zvrchovanosti, ale len aby sa vzdali presvedčenia, že je nedeliteľná. Spočiatku tak išlo len o určenie oblastí, v ktorých boli členské štáty pripravené dobrovoľne sa vzdať časti svojej zvrchovanosti v prospech spoločenstva, ktoré bolo im všetkým nadradené. Výsledky tohto úsilia sa odrážajú v troch zakladajúcich zmluvách – o ESUO, E(H)S a Euratome.

V týchto zmluvách a v súčasných zmluvách EÚ sa špecifikujú oblasti, v ktorých boli zvrchované práva prevedené na EÚ. EÚ a jej inštitúciám sa v tejto súvislosti neudeľuje nijaká všeobecná právomoc prijímať opatrenia potrebné na plnenie cieľov zmlúv, ale povaha a rozsah právomocí konať vyplývajú z príslušných ustanovení zmlúv (zásada osobitného udelenia právomocí). Takto je zrieknutie sa vlastných právomocí pre členské štáty prehľadné a kontrolovateľné.

Posilnená spolupráca

Nástroj posilnenej spolupráce tvorí základ na vykonávanie myšlienky viacrýchlostnej integrácie. Táto myšlienka spočíva v tom, že dokonca aj pomerne malý počet členských štátov má možnosť posilniť svoju integráciu v konkrétnej oblasti, ktorá patrí do právomoci EÚ, bez toho, aby ich brzdili členské štáty, ktoré sa zdráhajú alebo nie sú ochotné to urobiť.

Zatiaľ čo podmienky a postupy na použitie tohto nástroja boli pôvodne (Amsterdamská zmluva) veľmi prísne, vzhľadom na rozšírenie EÚ (Zmluva z Nice) sa mierne uvoľnili. V Lisabonskej zmluve sa kombinujú predchádzajúce ustanovenia o posilnenej spolupráci z [článku 20 ZEÚ](#) (rámcové podmienky) a z [článkov 326 až 334 ZFEÚ](#) (dodatočné podmienky, účasť, postupy, hlasovacie práva).

Pravidlá posilnenej spolupráce sa dajú zhrnúť takto.

- Táto spolupráca sa môže využiť iba v rámci existujúcich právomocí EÚ a musí slúžiť na presadzovanie cieľov Únie a posilnenie európskeho integračného procesu ([článok 20 ZEÚ](#)). Nie je preto vhodná na odstránenie nedostatkov hospodárskej a menovej únie, ktoré sú zakotvené v štruktúre zmlúv o EÚ. Posilnená spolupráca nesmie ohroziť vnútorný trh ani hospodársku a sociálnu súdržnosť EÚ. Takisto nesmie predstavovať prekážku alebo diskrimináciu v obchode medzi členskými štátmi, ani medzi nimi nesmie narušiť hospodársku súťaž ([článok 326 ZFEÚ](#)). Musia sa rešpektovať právomoci, práva, povinnosti a záujmy tých členských štátov, ktoré sa na spolupráci nepodieľajú ([článok 327 ZFEÚ](#)).
- Posilnená spolupráca musí byť otvorená všetkým členským štátom. Členské štáty musia mať okrem toho možnosť pripojiť sa kedykoľvek k spolupráci za predpokladu, že plnia rozhodnutia prijaté v rámci posilnenej spolupráce. Komisia a členské štáty musia zabezpečiť, aby sa na posilnenej spolupráci zúčastňovalo čo najviac členských štátov ([článok 328 ZFEÚ](#)).
- Posilnená spolupráca sa môže vykonávať len ako posledná možnosť, keď sa v rámci Rady dospeje k záveru, že ciele takejto spolupráce nie je možné dosiahnuť v primeranom období uplatňovaním príslušných ustanovení zmlúv. Na začatie posilnenej spolupráce je potrebných aspoň deväť členských štátov ([článok 20 ods. 2 ZEÚ](#)).
- Akty prijaté v rámci posilnenej spolupráce sa nepovažujú za súčasť *acquis* EÚ. Tieto akty sú priamo uplatniteľné iba v členských štátoch, ktoré sa zúčastňujú na rozhodovacom procese ([článok 20 ods. 4 ZEÚ](#)). Členské štáty, ktoré sa na tomto procese nezúčastňujú, však nesmú prekážať ich vykonávaniu.
- Výdavky na posilnenú spoluprácu (okrem administratívnych nákladov) financujú účastnícke členské štáty, ak všetci členovia Rady na základe jednomyselného rozhodnutia po konzultácii s Európskym parlamentom nerozhodnú inak ([článok 332 ZFEÚ](#)).

- Rada a Komisia musia zabezpečiť zlučiteľnosť činností uskutočňovaných v rámci posilnenej spolupráce s ostatnými politikami a činnosťami Únie ([článok 334 ZFEÚ](#)).

V praxi sa tento nástroj používa čoraz častejšie. Prvýkrát v histórii EÚ využili členské štáty postup posilnenej spolupráce na vytvorenie úpravy, ktorá manželom s rôznou štátnou príslušnosťou umožňuje vybrať si rozhodné právo pre **rozvod**. Keď návrh Komisie v tomto smere nezískal v roku 2006 v Rade požadovanú jednomyselnú podporu, Rada povolila postupovať formou posilnenej spolupráce rozhodnutím z 12. júla 2010. Na základe nového návrhu Komisie sa pôvodne 14 členských štátov (Belgicko, Bulharsko, Francúzsko, Lotyšsko, Luxembursko, Maďarsko, Malta, Nemecko, Portugalsko, Rakúsko, Rumunsko, Slovinsko, Španielsko a Taliansko) dohodlo na ustanoveniach týkajúcich sa rozvodu alebo odluky manželov s rôznou štátnou príslušnosťou; postupne sa k nim pridali Litva (2014), Grécko (2015) a Estónsko (2018). Výsledok sa stanovuje v [nariadení \(EÚ\) č. 1259/2010, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti rozhodného práva pre rozvod a rozluhu](#). Táto posilnená spolupráca sa v roku 2016 rozšírila [nariadením \(EÚ\) 2016/1103, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti právomoci, rozhodného práva a uznávania a výkonu rozhodnutí vo veciach majetkových režimov manželov](#).

Ďalší prípad, v ktorom sa vykonáva posilnená spolupráca, sa týka patentovej ochrany v Európe. Bez Španielska a Chorvátska a s [následnou účasťou Talianska](#) sa spolu 25 členských štátov EÚ dohodlo na posilnenej spolupráci na vytvorenie jednotnej patentovej ochrany. [Nariadenie \(EÚ\) č. 1257/2012, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca na účely vytvorenia jednotnej patentovej ochrany](#), a [nariadenie \(EÚ\) č. 1260/2012 o platnom režime prekladov](#) nadobudli účinnosť 20. januára 2013. Tieto nariadenia sa však budú uplatňovať až po nadobudnutí platnosti [Dohody o jednotnom patentovom súde](#). Na to musí dohodu ratifikovať najmenej 13 členských štátov.

V rámci posilnenej spolupráce bola napokon zriadená aj Európska prokuratúra. Lisabonskou zmluvou získala EÚ právomoc zriadiť takýto úrad ([článok 86 ZFEÚ](#)) prostredníctvom nariadenia, o ktorom jednomyselne rozhoduje Rada po schválení Európskym parlamentom. Rada nakoniec využila túto právomoc v rámci posilnenej spolupráce

nariadením (EÚ) 2017/1939, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca na účely zriadenia Európskej prokuratúry, keďže sa nepodarilo dosiahnuť požadovanú jednomyselnosť v Rade. K tejto posilnenej spolupráci sa doteraz pripojilo 22 členských štátov.

„ÚSTAVA“ EURÓPSKEJ ÚNIE

Každé spoločenské zoskupenie má svoju ústavu. Ústava je prostriedok na vymedzenie štruktúry politického systému, t. j. stanovenie vzájomného vzťahu jeho rôznych častí aj vzťahu častí k celku, vymedzenie spoločných cieľov a stanovenie pravidiel na prijímanie záväzných rozhodnutí. Ústava EÚ ako zoskupenia štátov, na ktoré boli prenesené určité osobitné úlohy a funkcie, musí byť preto schopná odpovedať na rovnaké otázky ako ústava štátu.

Politické spoločenstvá v členských štátoch sa formujú na základe dvoch hlavných zásad: právneho štátu a demokracie. Ak chce EÚ vyhovieť základným požiadavkám týkajúcim sa práva a demokracie, všetky jej činnosti musia byť z právneho aj demokratického hľadiska legitímne: založenie, usporiadanie, právomoci, fungovanie, postavenie členských štátov a ich orgánov a postavenie občana.

„Ústava“ EÚ nemá po neúspechu Zmluvy o Ústave pre Európu z 29. októbra 2004 formu súvislého ústavného dokumentu ako väčšina ústav jej členských štátov, ale vyplýva zo súboru pravidiel a základných hodnôt, ktoré zodpovední predstavitelia dodržiavajú ako záväzné. Tieto normy sú čiastočne obsiahnuté v európskych zmluvách, v právnych aktoch, ktoré prijali inštitúcie EÚ, alebo v judikatúre Súdneho dvora, ale sčasti majú aj formu zvykov.

Právny charakter Európskej únie

Posúdenie **právneho charakteru** EÚ sa musí začať zohľadnením jej charakteristických vlastností. Hoci bol právny charakter EÚ stanovený v dvoch precedenčných rozsudkoch Súdneho dvora z rokov 1963 a 1964 vzťahujúcich sa na vtedajšie Európske hospodárske spoločenstvo, tieto rozsudky sú stále platné aj pre Európsku úniu v jej súčasnej podobe.

Vec Van Gend & Loos

V tomto právnom spore zažaloval holandský dopravný podnik Van Gend & Loos holandskú colnú správu, ktorá uvalila na dovoz chemického výrobku z Nemecka v porovnaní s predchádzajúcimi dovozmi zvýšené clo. Podnik to

považoval za porušenie pôvodného článku 12 [Zmluvy o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva](#) (Zmluvy o EHS), v ktorom sa členským štátom zakázalo zavádzanie nových a zvyšovanie existujúcich dovozných ciel medzi členskými štátmi. Holandský súd konanie pozastavil a obrátil sa na Súdny dvor so žiadosťou o objasnenie obsahových a právnych dôsledkov uvedeného článku Zmluvy o EHS.

Súdny dvor využil tento právny spor ako príležitosť na prijatie niekoľkých zásadných pripomienok k právnemu charakteru EHS. Vo svojom rozsudku sa Súdny dvor vyjadril takto:

„Z cieľa Zmluvy [o] EHS vytvoriť spoločný trh, ktorého fungovanie sa priamo týka jednotlivcov v Spoločenstve, vyplýva, že táto zmluva predstavuje niečo viac ako dohodu, ktorá by vytvárala iba vzájomné záväzky zmluvných štátov. Túto koncepciu potvrdzuje preambula Zmluvy, ktorá sa nevzťahuje len na vlády, ale i na národy, a konkrétnejším spôsobom je potvrdená zriadením orgánov, ktorým priznáva zvrchované práva, ktorých výkon sa týka rovnako členských štátov, ako aj občanov.

[...]

Z toho všetkého možno uzavrieť, že Spoločenstvo ustanovuje nový právny poriadok medzinárodného práva, v prospech ktorého štáty obmedzili, hoci vo vymedzených oblastiach, svoje zvrchované práva a [ktorého] subjektmi sú nielen členské štáty, ale rovnako aj ich štátni príslušníci.“

Vec Costa/ENEL

Už o rok neskôr poskytla vec 6/64, Costa/ENEL, Súdnemu dvoru príležitosť, aby túto analýzu ešte viac prehĺbil. Uvedená vec bola založená na tejto skutkovej podstate: V roku 1962 Taliansko zoštátnilo výrobu a distribúciu elektrickej energie a aktíva elektrárenských spoločností previedlo na štátny elektrárenský podnik ENEL. Pán Costa ako akcionár spoločnosti Edison Volta, jedného zo zoštátnených podnikov, sa domnieval, že takto prišiel o svoje dividendy, a odmietol preto zaplatiť účet za elektrickú energiu vo výške 1 926 ITL. Pred zmierovacím súdom v Miláne zdôvodňoval pán Costa svoje konanie okrem iného aj tým, že zákonom o zoštátnení sa porušuje celý rad ustanovení Zmluvy o EHS. Aby mohol zmierovací súd posúdiť toto tvrdenie pána Costu, obrátil sa na Súdny dvor s rôznymi otázkami týkajúcimi

sa výkladu Zmluvy o EHS. Súdny dvor k právnemu charakteru EHS vo svojom rozsudku uvádza:

„Na rozdiel od bežných medzinárodných zmlúv si Zmluva [o] EHS vytvorila svoj vlastný právny poriadok, nadobudnutím účinnosti zmluvy sa tento právny poriadok stal súčasťou právnych poriadkov členských štátov a je záväzný pre ich súdy.

Vytvorením Spoločenstva na dobu neurčitú s vlastnými inštitúciami, s vlastnou spôsobilosťou na práva a povinnosti, spôsobilosťou na právne úkony a spôsobilosťou konať na medzinárodnej úrovni, a najmä reálnymi právomocami vyplývajúcimi z obmedzenia právomocí štátov alebo presunu právomocí štátov na Spoločenstvo, obmedzili tieto štáty, aj keď len v obmedzených oblastiach, svoje zvrchované práva, a vytvorili tak systém práva uplatniteľný na ich štátnych príslušníkov a aj na ne samotné.“

Na základe svojich podrobných zistení Súdny dvor dospel k tomuto záveru:

„Zo všetkých týchto zistení vyplýva, že voči právu prameniacemu zo Zmluvy ako nezávislého zdroja práva, nemožno teda z dôvodu jeho špecifickej a jedinečnej povahy odporovať na základe vnútroštátneho právneho predpisu cestou súdnych orgánov bez toho, aby nestratilo svoj komunitárny charakter a aby nebol spochybnený právny základ samotného Spoločenstva.

Presun práv a povinností vyplývajúcich z ustanovení zmluvy z vnútroštátneho právneho poriadku štátov v prospech právneho poriadku Spoločenstva teda spôsobuje konečné obmedzenie ich zvrchovaných práv, ktoré nemôžu byť zrušené neskorším jednostranným právnym aktom nezlučiteľným s pojmom Spoločenstva.“

Podľa týchto rozsudkov charakterizujú osobitný právny charakter EÚ spoločne tieto prvky:

- **inštitucionálne usporiadanie**, ktorým sa zabezpečuje, aby boli opatrenia EÚ charakterizované aj celkovým európskym záujmom, t. j. aby sa v nich odzrkadľoval alebo na ne vplýval záujem EÚ stanovený v cieľoch,

- **prenos právomocí** na inštitúcie EÚ, ktorý je rozsiahlejší než v prípade iných medzinárodných organizácií a zasahuje do oblastí, v ktorých si štáty zvyčajne ponechávajú svoje zvrchované práva,
- **zriadenie vlastného právneho poriadku**, ktorý je nezávislý od právnych poriadkov členských štátov,
- **priama uplatniteľnosť práva Únie**, podľa ktorej ustanovenia práva Únie nadobúdajú svoju plnú účinnosť jednotne vo všetkých členských štátoch a ktorou sa priznávajú práva a ukladajú povinnosti tak členským štátom, ako aj ich občanom,
- **prednosť práva Únie**, ktorou sa zabezpečuje, že právo Únie sa nedá zrušiť ani zmeniť vnútroštátnym právom a v prípade kolízie má prednosť pred vnútroštátnym právom.

EÚ je tak autonómnym subjektom s vlastnými zvrchovanými právami a právnym poriadkom nezávislým od členských štátov, ktorému sú v oblastiach právomocí EÚ podriadené členské štáty, ako aj ich štátni príslušníci.

Charakteristické vlastnosti EÚ spočívajú v tom, že má **zároveň spoločné i odlišné prvky** s tradičnými **medzinárodnými organizáciami** na jednej strane a so štruktúrami **federatívneho typu** na strane druhej.

Samotná EÚ ešte nie je „hotovým produktom“. Stále sa vyvíja a jej konečná podoba sa ešte nedá predpovedať.

S tradičnými medzinárodnými organizáciami má EÚ spoločné iba to, že takisto vznikla na základe medzinárodných zmlúv. Od týchto koreňov sa však EÚ veľmi vzdialila. Zmluvy o založení EÚ totiž viedli k vzniku samostatnej Únie s vlastnými zvrchovanými právami a povinnosťami. Členské štáty sa vzdali niektorých svojich zvrchovaných právomocí v prospech tejto Únie a previedli ich na EÚ, aby ich bolo možné vykonávať spoločne.

Tieto rozdiely medzi EÚ a tradičnými medzinárodnými organizáciami posúvajú EÚ bližšie k štátnemu útvaru. Najmä čiastočné vzdanie sa zvrchovaných práv členských štátov sa vnímalo ako znak toho, že EÚ už disponuje štruktúrami podobnými štruktúram federálneho štátu. V tomto ponímaní sa však nezohľadňuje skutočnosť, že inštitúcie EÚ disponujú len právomocami na dosahovanie cieľov stanovených v zmluvách a len v určitých oblastiach. Preto si nemôžu slobodne vybrať svoje ciele tak ako zvrchovaný štát a nemôžu ani plniť všetky požiadavky, ktoré sa dnes kladú na moderné štáty. EÚ nemá všeobecnú právomoc, ktorou sa vyznačujú zvrchované štáty, ani právomoci na určenie nových oblastí zodpovednosti (tzv. právomoc na určenie právomocí).

EÚ preto nie je „klasickou“ medzinárodnou organizáciou ani zväzkom štátov, ale skôr autonómnym subjektom, ktorý možno zaradiť niekde medzi tieto dva modely zoskupení štátov. V právnickej terminológii sa na opis tohto osobitného postavenia zaužíval pojem „nadmárodná organizácia“.

Úlohy Európskej únie

Súhrn úloh, ktoré boli prenesené na EÚ, sa veľmi podobá ústavnému poriadku štátu. Pritom nejde o úzko obmedzené technické úlohy, ako je to bežné v prípade medzinárodných organizácií, ale o oblasti právomoci, ktoré ako celok vytvárajú základné atribúty štátnosti.

Súhrn úloh, ktoré boli prenesené na EÚ, je rozmanitý, keďže tieto úlohy sa týkajú hospodárskych, sociálnych aj politických opatrení.

Hospodárske úlohy

Hospodárske úlohy sú zamerané na [vytvorenie spoločného trhu](#), ktorý spája vnútroštátne trhy členských štátov a na ktorom môžu byť všetky tovary a služby ponúkané a predávané za rovnakých podmienok ako na vnútornom trhu, pričom k nemu majú všetci občania EÚ rovnaký a voľný prístup. Plán na vytvorenie spoločného trhu sa v podstate realizoval prostredníctvom **programu na dokončenie vnútorného trhu** do roku 1992, ktorý vznikol na podnet vtedajšieho predsedu Komisie **Jacquesa Delorsa** a ktorý schválili hlavy štátov alebo predsedovia vlád, pričom inštitúciám EÚ sa podarilo stanoviť právny rámec dobre fungujúceho vnútorného trhu. Tento rámec sa medzitým v širokom rozsahu naplnil vnútroštátnymi vykonávacími opatreniami, takže jednotný trh sa už stal realitou. Jednotný trh je viditeľný aj v každodennom živote, najmä pri cestách v rámci EÚ, pri ktorých sa už dávno nevykonávajú kontroly osôb ani tovaru na hraniciach členských štátov.

S vnútorným trhom je spojená [hospodárska a menová únia](#). Úlohou EÚ v rámci **hospodárskej politiky** nie je stanovovať a uplatňovať európsku hospodársku politiku, ale koordinovať hospodárske politiky členských štátov tak, aby hospodárske rozhodnutia jedného alebo viacerých členských štátov nemali negatívny vplyv na fungovanie jednotného trhu. Na tento účel bol prijatý Pakt stability a rastu, ktorým sa pre členské štáty stanovujú podrobné kritériá, podľa ktorých musia prijímať svoje rozhodnutia v oblasti rozpočtovej politiky. Ak to neurobia, Európska komisia ich môže napomenúť a Rada môže v prípade trvalého nadmerného rozpočtového deficitu uložiť aj sankcie.

Ústredným prvkom ZFEÚ je vnútorný trh so svojimi štyrmi charakteristickými slobodami (pozri článok 26 ZFEÚ): voľný pohyb tovaru (článok 34), voľný pohyb osôb (články 45 a 49), sloboda poskytovať služby (článok 57) a voľný pohyb kapitálu (článok 63).

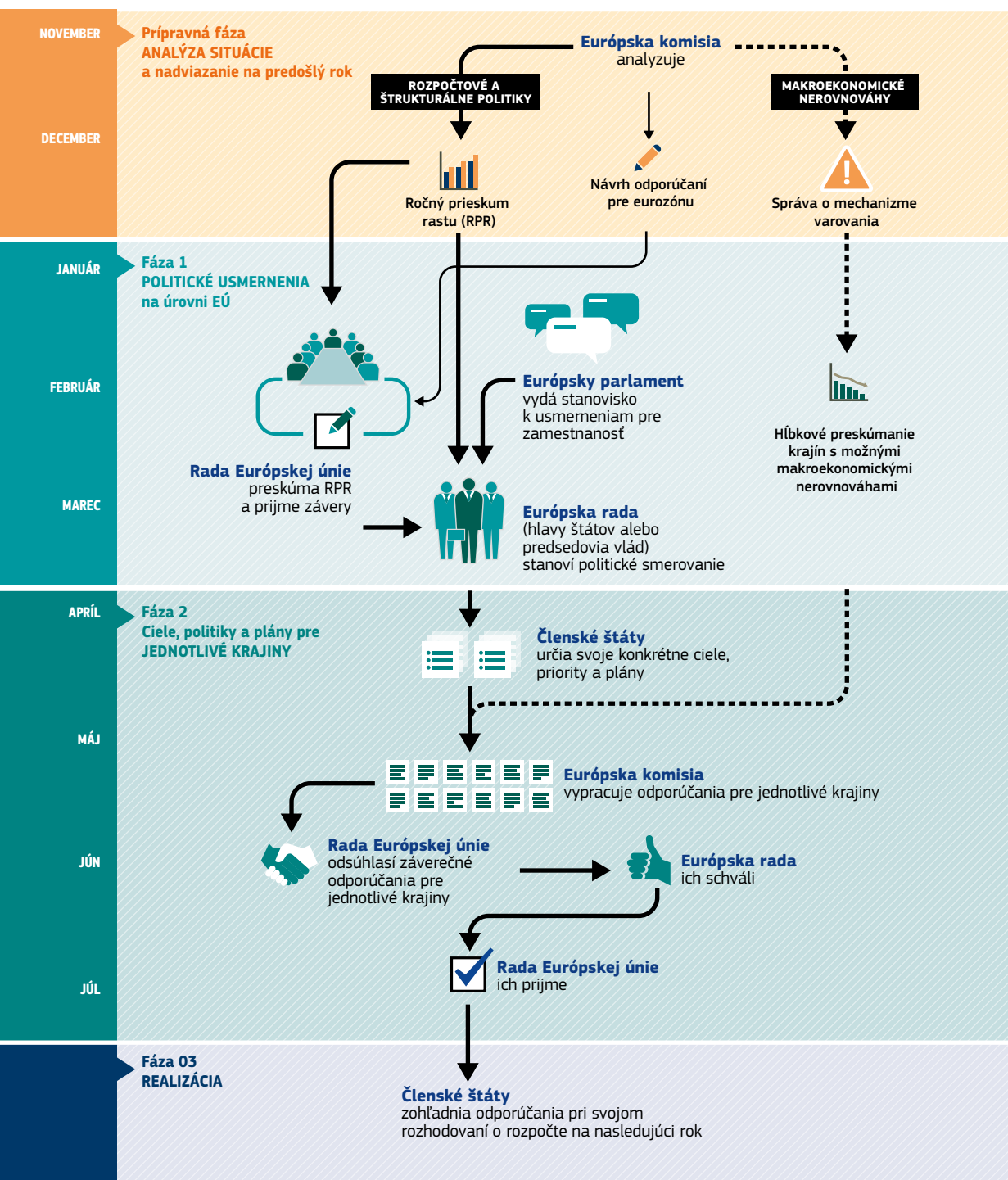
Počas svetovej hospodárskej a finančnej krízy sa v rokoch 2010 – 2012 ďalej posilnila spolupráca v oblasti hospodárskej politiky na úrovni EÚ. Koordinácia hospodárskych politík na úrovni EÚ bola doplnená trvalým krízovým mechanizmom, ktorý pozostáva najmä z týchto prvkov: posilnenie úlohy Komisie, zavedenie nových automatických nápravných mechanizmov, zavedenie koordinácie hospodárskych politík na najvyššej politickej úrovni, spoločná koordinácia v európskom semestri s prísnejšími povinnosťami členských štátov v oblasti podávania správ, posilnenie úlohy národných parlamentov a Európskeho parlamentu a dobrovoľné záväzky, ktoré sa majú stanoviť vo vnútroštátnom práve.

Ústredným prvkom tohto nového krízového mechanizmu je [európsky semester](#). Európsky semester je cyklus, počas ktorého členské štáty EÚ koordinujú svoju hospodársku a fiškálnu politiku. Sústreďuje sa na prvých šesť mesiacov roka. Odtiaľ pochádza jeho názov semester. Počas európskeho semestra členské štáty zosúladujú svoje rozpočtové a hospodárske politiky s cieľmi a pravidlami dohodnutými na úrovni EÚ. Cieľom európskeho semestra je preto prispieť k zabezpečeniu zdravých verejných financií, podpore hospodárskeho rastu a zabráneniu nadmerným makroekonomickým nerovnováham v EÚ.

Úlohou EÚ v oblasti **menovej politiky** bolo aj je zaviesť jednotnú menu v EÚ a centrálnie riadiť menové otázky. V tejto oblasti sa už zaznamenal prvý čiastočný úspech. [Euro ako jednotná európska mena bolo zavedené](#) 1. januára 1999 v členských štátoch, ktoré už splnili kritériá konvergencie stanovené na tento účel (miera inflácie: 1,5 %, deficit verejných financií = ročný nový dlh 3 %, verejný dlh: 60 %, dlhodobá úroková sadzba: 2 %). Týmto členskými štátmi boli **Belgicko, Nemecko, Španielsko, Francúzsko, Írsko, Taliansko, Luxembursko, Holandsko, Rakúsko, Portugalsko a Fínsko**. V týchto krajinách boli 1. januára 2002 národné meny nahradené eurobankovkami a euromincami. Odvtedy sa každodenné platby a finančné transakcie v týchto krajinách vykonávajú iba v jednej mene, ktorou je euro. V nasledujúcich rokoch splnil kritériá na prijatie eura čoraz väčší počet členských štátov: **Grécko** (1. januára 2001), **Slovinsko** (1. januára 2007), **Cyprus** (1. januára 2008), **Malta** (1. januára 2008), **Slovensko** (1. januára 2009), **Estónsko** (1. januára 2011), **Lotyšsko** (1. januára 2014), **Litva** (1. januára 2015) a napokon **Chorvátsko** (1. januára 2023). Eurozónu (krajiny s menou euro) v súčasnosti tvorí 20 členských štátov.

Aj zostávajúce členské štáty sú v zásade povinné prijať euro ako svoju národnú menu, hneď ako splnia kritériá konvergencie. Jedinou výnimkou je

Ako prebieha európsky semester?

Nový cyklus sa začne opäť koncom roka, keď Komisia zverejní prehľad hospodárskej situácie vo svojom RPR na ďalší rok.

Dánsko, ktoré si vyhradilo právo na výnimku, ktorá mu umožňuje, aby sa samo rozhodlo, či a kedy sa zavedie postup preukazovania splnenia kritérií účasti na jednotnej mene. **Švédsko**, ktoré nemá ustanovenie o výnimke, predstavuje osobitný prípad. Prijatie eura v tejto krajine závisí od toho, či Komisia a Európska centrálna banka (ECB) odporúčia účasť Švédska Rade EÚ. Ak sa vydá takéto odporúčanie a Rada ho schváli, Švédsko nebude môcť svoju účasť odmietnuť.

Napriek všetkým obavám sa euro stalo silnou a medzinárodne uznávanou menou, ktorá takisto tvorí pevné spojivo medzi členskými štátmi eurozóny. Nezmenila to ani kríza štátneho dlhu, ktorá sa začala v roku 2010. Práve naopak. EÚ reagovala na krízu zavedením dočasných podporných mechanizmov, ktoré boli v roku 2013 trvalo nahradené Európskym mechanizmom pre stabilitu (EMS). Ako rámec na trvalé riešenie krízy poskytuje EMS členským štátom eurozóny vonkajšiu finančnú pomoc s efektívnou úverovou kapacitou 500 miliárd EUR. Členské štáty eurozóny môžu túto finančnú pomoc získať len na základe prísnych podmienok, ktoré sú zamerané na dôslednú fiškálnu konsolidáciu a odrážajú sa v programe makroekonomických úprav, ktorý prerokujú Komisia a Medzinárodný menový fond v úzkej spolupráci s ECB. Vďaka EMS je EÚ schopná vyvíjať činnosť na ochranu eura dokonca aj v rámci najnapätejších scenárov. Ide o jasný odraz spoločného záujmu a solidarity v rámci eurozóny, ako aj individuálnej zodpovednosti každého členského štátu voči svojim partnerom.

Okrem oblasti hospodárskej a menovej politiky plní EÚ úlohy aj v celom rade iných oblasti hospodárskej politiky. Patrí k nim najmä politika v oblasti klímy a energetiky, poľnohospodárska a rybárska politika, dopravná politika, spotrebiteľská politika, štrukturálna politika a politika súdržnosti, politika v oblasti výskumu a vývoja, politika týkajúca sa kozmického priestoru, politika v oblasti životného prostredia, zdravotná politika, obchodná politika a energetická politika.

Sociálne úlohy

V oblasti **sociálnej politiky** je úlohou EÚ takisto formovať sociálny rozmer jednotného trhu a zaisťovať, aby výhody hospodárskej integrácie nevyužívali len hospodársky aktívne subjekty. Jedným z prvých východiskových bodov je napríklad zavedenie systému sociálneho zabezpečenia pre migrujúcich pracovníkov. Týmto systémom sa zabezpečí, aby pracovníci, ktorí pracovali vo viac ako jednom členskom štáte, a tým podliehali rôznym systémom sociálneho poistenia, neboli z hľadiska svojho sociálneho zabezpečenia

znevýhodnení (starobný dôchodok, invalidný dôchodok, zdravotná starostlivosť, rodinné prídavky, dávky v nezamestnanosti). Vzhľadom na nezamestnanosť v EÚ, ktorá už celé roky vyvoláva obavy, je ďalšou prioritnou úlohou sociálnej politiky vypracovanie európskej stratégie zamestnanosti. Od členských štátov a EÚ sa vyžaduje, aby vypracovali [stratégiu zamestnanosti](#) a najmä podporovali kvalifikáciu, odbornú prípravu a flexibilitu pracovníkov, pričom je zároveň potrebné prispôsobiť trhy práce požiadavkám hospodárskej transformácie. Podpora zamestnanosti sa považuje za vec spoločného záujmu a vyžaduje si, aby členské štáty koordinovali svoje vnútroštátne opatrenia v rámci Rady. EÚ má prispievať k vysokej úrovni zamestnanosti povzbudzovaním členských štátov k spolupráci, podporovaním ich opatrení a v prípade potreby doplnením týchto opatrení pri rešpektovaní právomocí členských štátov.

Politické úlohy

V **politickej oblasti** súvisia úlohy EÚ v súčasnosti s **bojom proti zmene klímy, s občianstvom EÚ, politikou v oblasti justičnej spolupráce v trestných veciach** a so **spoločnou zahraničnou a bezpečnostnou politikou**.

EÚ bojuje proti **zmene klímy** prostredníctvom ambicióznej politiky v rámci svojich vlastných hraníc a prostredníctvom úzkej spolupráce s medzinárodnými partnermi. Opatrenia v oblasti klímy tvoria ústredný prvok [Európskej zelenej dohody](#) – ambiciózneho balíka opatrení, ktoré siahajú od ambiciózneho znižovania emisií skleníkových plynov cez investovanie do špičkového výskumu a inovácií až po ochranu prírodného prostredia Európy. Medzi prvé iniciatívy na ochranu klímy v rámci Zelenej dohody patria:

- [európsky právny predpis v oblasti klímy](#) na zakotvenie cieľa klimateckej neutrality do roku 2050 do práva Únie,
- [Európsky klimatický pakt](#) na zapojenie občanov a všetkých oblastí spoločnosti do ochrany klímy,
- [plán cieľov v oblasti klímy do roku 2030](#) na ďalšie zníženie čistých emisií skleníkových plynov do roku 2030 aspoň o 55 %,
- nová [stratégia EÚ pre adaptáciu na zmenu klímy](#) s cieľom dosiahnuť, aby bola Európa do roku 2050 spoločnosťou odolnou voči zmene klímy, ktorá sa plne prispôsobí nevyhnutným dôsledkom zmeny klímy.

Prostredníctvom **občianstva EÚ** sa ďalej posilnili práva a záujmy štátnych príslušníkov členských štátov v rámci EÚ. Občania majú právo na voľný pohyb v rámci EÚ ([článok 21 ZFEÚ](#)), právo voliť a byť volený do orgánov miestnej

samosprávy ([článok 22 ZFEÚ](#)), právo na poskytnutie ochrany diplomatickými a konzulárnymi úradmi ktoréhokoľvek členského štátu na území tretej krajiny ([článok 23 ZFEÚ](#)), právo obrátiť sa s petíciou na Európsky parlament ([článok 24 ZFEÚ](#)) a v rámci všeobecného zákazu diskriminácie majú vo všetkých členských štátoch právo na rovnaké zaobchádzanie ako so štátnymi príslušníkmi daného členského štátu ([článok 20 ods. 2](#) v spojení s [článkom 18 ZFEÚ](#)).

V oblasti [justičnej spolupráce v trestných veciach](#) je hlavnou úlohou EÚ plnenie úloh, ktoré sú v záujme Európy ako celku. Patrí medzi ne najmä boj proti organizovanej trestnej činnosti a obchodovaniu s ľuďmi, ako aj trestné stíhanie. Organizovanej trestnej činnosti sa nedá účinne čeliť iba na úrovni členských štátov, ale je potrebný spoločný postup na úrovni EÚ. Dva veľmi pozitívne kroky sa už vykonali prijatím smernice o boji proti praniu špinavých peňazí a vytvorením európskeho policajného úradu Europol, ktorý pôsobí od roku 1998 ([článok 88 ZFEÚ](#)). Europol je agentúrou EÚ od roku 2010 a jeho súčasný názov je Agentúra Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva. V tejto oblasti ide okrem toho aj o zjednodušenie a zrýchlenie spolupráce pri súdnych konaniach a výkone rozhodnutí, uľahčenie vydávania osôb medzi členskými štátmi, stanovenie minimálnych pravidiel týkajúcich sa znakov skutkových podstát trestných činov a sankcií v oblasti organizovanej trestnej činnosti, terorizmu, obchodovania s ľuďmi a sexuálneho zneužívania žien a detí, nedovoleného obchodovania s drogami a so zbraňami, prania špinavých peňazí a korupcie ([článok 83 ZFEÚ](#)).

Jedným z najvýznamnejších pokrokov v justičnej spolupráci v rámci EÚ je zriadenie Európskej prokuratúry. Vytvorila ju Rada so súhlasom Európskeho parlamentu nariadením (EÚ) 2017/1939 v rámci posilnenej spolupráce, ku ktorej sa pripojilo 22 členských štátov. V júni 2021, tri roky po nadobudnutí účinnosti nariadenia o Európskej prokuratúre, začala Európska prokuratúra svoju činnosť na základe rozhodnutia Komisie na návrh hlavného európskeho prokurátora. Sídlo Európskej prokuratúry je v Luxemburgu. Európska prokuratúra je organizovaná na ústrednej a decentralizovanej úrovni. Ústrednú úroveň tvorí ústredie, ktoré pozostáva z kolégia, stálych komôr, hlavného európskeho prokurátora, zástupcov hlavného európskeho prokurátora, európskych prokurátorov a administratívneho riaditeľa. Decentralizovanú úroveň tvoria európski delegovaní prokurátori, ktorí sa nachádzajú v členských štátoch. Európska prokuratúra je zodpovedná za vyšetrovanie, trestné stíhanie páchateľov a spolupáchateľov trestných činov poškodzujúcich finančné záujmy EÚ a za podanie obžaloby. V tejto súvislosti Európska prokuratúra vedie vyšetrovania, vykonáva úkony trestného stíhania a vystupuje vo funkcii prokurátora na príslušných súdoch členských štátov až do konečného

rozhodnutia vo veci. Európska prokuratúra zabezpečí, aby sa pri jej činnostiach rešpektovali základné práva zakotvené v Charte základných práv. Pri každej svojej činnosti je viazaná zásadami právneho štátu a proporcionality. Európska prokuratúra vedie svoje vyšetrovania nestranne a vyhľadáva všetky náležité dôkazy v prospech a neprospech obvineného.

Ďalším pokrokom je európsky zatykač, ktorý od januára 2004 platí v celej EÚ. Európsky zatykač môže byť vydaný v prípade, že ide o trestný čin, pri ktorom je stanovený minimálny trest odňatia slobody v dĺžke viac ako jeden rok. Európskym zatykačom sa nahradili zdĺhavé postupy vydávania osôb z minulosti.

V oblasti [spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky](#) plní EÚ konkrétne úlohy ochrany spoločne zastávaných hodnôt, základných záujmov a nezávislosti EÚ; posilňovania bezpečnosti EÚ a jej členských štátov; zabezpečovania svetového mieru a zvyšovania medzinárodnej bezpečnosti; podpory demokracie, právneho štátu a medzinárodnej spolupráce; zabezpečovania ľudských práv a základných slobôd; a budovania spoločnej obrany.

Keďže EÚ nie je samostatným štátnym útvarom, môže tieto úlohy vykonávať iba postupne. Zahraničná, a najmä bezpečnostná politika je tradične oblasťou, v ktorej členské štáty osobitne dbajú na zachovanie svojej zvrchovanosti. Spoločné záujmy v tejto oblasti je ťažké definovať aj preto, že v EÚ má jadrové zbrane len Francúzsko. Ďalším problémom je, že niektoré členské štáty nie sú v NATO. Rozhodnutia v rámci spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky sa preto v súčasnosti ešte stále prijímajú prevažne na základe **spolupráce medzi štátmi**. Medzitým sa však vytvoril samostatný **súbor nástrojov**, prostredníctvom ktorého získala spolupráca medzi štátmi pevný právny rámec.

Vzhľadom na meniace sa bezpečnostné prostredie sa Globálnou stratégiou pre zahraničnú a bezpečnostnú politiku EÚ začal proces užšej spolupráce v oblasti bezpečnosti a obrany. Členské štáty sa dohodli na rozšírení činnosti EÚ v tejto oblasti a uznali, že na dosiahnutie tohto cieľa je nevyhnutná užšia koordinácia, väčšie investície do obrany a spolupráca pri rozvoji obranných spôsobilostí. Toto je hlavným cieľom stálej štruktúrovanej spolupráce (PESCO) v oblasti bezpečnosti a obrany, ktorá je ustanovená v [článku 42 ods. 6](#) a [článku 46](#) ZEÚ a v súvisiacom protokole č. 10. PESCO umožňuje členským štátom efektívnejšie riešiť bezpečnostné výzvy a ďalej integrovať a posilňovať obrannú spoluprácu v rámci EÚ. Rada 11. decembra 2017 prijala

rozhodnutie o zriadení stálej štruktúrovanej spolupráce a stanovení zoznamu jej účastníkov, čím urobila historický krok. Spolu 25 členských štátov sa rozhodlo zúčastniť sa na PESCO: Belgicko, Bulharsko, Česko, Nemecko, Estónsko, Írsko, Grécko, Španielsko, Francúzsko, Chorvátsko, Taliansko, Cyprus, Lotyšsko, Litva, Luxembursko, Maďarsko, Holandsko, Rakúsko, Poľsko, Portugalsko, Rumunsko, Slovinsko, Slovensko, Fínsko a Švédsko.

Právomoci Európskej únie

Zmluvami o založení Európskej únie sa inštitúciám EÚ neudeľuje všeobecná právomoc prijímať všetky opatrenia potrebné na dosiahnutie cieľov zmluvy, ale v príslušných kapitolách sa stanovuje rozsah právomocí, v rámci ktorých môžu tieto inštitúcie konať. Platí základná zásada, že EÚ a jej inštitúcie nemôžu samostatne rozhodovať o svojich právnych základoch a právomociach – aj naďalej platí **zásada osobitného prenesenia právomocí** ([článok 2 ZFEÚ](#)). Túto cestu si členské štáty zvolili preto, aby pri zrieknutí sa svojich právomocí zabezpečili prehľadnosť a kontrolu.

Hmotnoprávny rozsah jednotlivých právomocí sa líši v závislosti od povahy úloh prenesených na Európsku úniu. Právomoci, ktoré neboli prenesené na EÚ, zostávajú aj naďalej vo výlučnej pôsobnosti členských štátov. V Zmluve o EÚ sa výslovne stanovuje, že otázky národnej bezpečnosti zostávajú vo výlučnej právomoci členských štátov.

V tejto súvislosti sa prirodzene vynára otázka, kde je hranica medzi právomocami EÚ a právomocami členských štátov. K ich vymedzeniu dochádza na základe [troch kategórií právomocí](#).

- **Výlučné právomoci EÚ** ([článok 3 ZFEÚ](#)) v oblastiach, v ktorých možno predpokladať, že opatrenie na úrovni EÚ bude účinnejšie než nekoordinované opatrenie niektorého členského štátu. Tieto oblasti sú jasne vymedzené a zahŕňajú colnú úniu, stanovenie pravidiel hospodárskej súťaže potrebných na fungovanie vnútorného trhu, menovú politiku pre krajiny eurozóny, spoločnú obchodnú politiku a časti spoločnej rybárskej politiky. V týchto oblastiach politiky môže vykonávať legislatívnu činnosť a prijímať právne záväzné akty iba Európska únia. Členské štáty to môžu urobiť len vtedy, ak ich na to splnomocní EÚ, alebo na vykonanie aktov EÚ ([článok 2 ods. 1 ZFEÚ](#)).
- **Spoločné právomoci** medzi EÚ a členskými štátmi ([článok 4 ZFEÚ](#)) v oblastiach, v ktorých činnosť na úrovni EÚ prináša oproti konaniu

členských štátov pridanú hodnotu. Takáto spoločná právomoc je stanovená pre pravidlá v oblasti vnútorného trhu, hospodársku, sociálnu a územnú súdržnosť, poľnohospodárstvo a rybárstvo, životné prostredie, dopravu, transeurópske siete, dodávky energie, priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti. Spoločné právomoci sa stanovujú aj pre spoločné otázky bezpečnosti v oblasti verejného zdravia, výskum a technologický vývoj, kozmický priestor, rozvojovú spoluprácu a humanitárnu pomoc. Vo všetkých týchto oblastiach môže EÚ vykonávať právomoc ako prvá, ale len pokiaľ ide o záležitosti upravené v príslušnom nástroji Európskej únie, a nie v súvislosti s celou oblasťou politiky. Členské štáty vykonávajú svoju právomoc v rozsahu, v akom EÚ svoju právomoc nevykonala alebo v akom sa rozhodla prestať ju vykonávať ([článok 2 ods. 2 ZFEÚ](#)). Posledná z uvedených situácií nastane, keď príslušné inštitúcie EÚ rozhodnú o zrušení legislatívneho aktu, najmä s cieľom dodržiavať zásady subsidiarity a proporcionality. Rada môže na podnet jedného alebo viacerých svojich členov vyzvať Komisiu, aby predložila návrhy na zrušenie právneho aktu.

- **Podporné právomoci** ([článok 6 ZFEÚ](#)). Pri vykonávaní podporných právomocí je právomoc EÚ obmedzená na koordináciu a dopĺňanie činnosti členských štátov. EÚ nemôže v dotknutých oblastiach harmonizovať vnútroštátne právne predpisy ([článok 2 ods. 5 ZFEÚ](#)). Zodpovednosť za prípravu právnych predpisov majú preto aj naďalej členské štáty, ktoré pritom môžu do značnej miery slobodne konať. Do tejto kategórie právomocí patrí ochrana a zlepšovanie zdravia ľudí, priemysel, kultúra, cestovný ruch, vzdelávanie, mládež, šport, odborné vzdelávanie, civilná ochrana a administratívna spolupráca. V oblasti hospodárskej politiky a politiky zamestnanosti členské štáty výslovne uznávajú, že je potrebné koordinovať ich vnútroštátne opatrenia v rámci EÚ.

Okrem týchto osobitných právomocí konať sa zmluvami EÚ prenáša na inštitúcie právomoc konať, keď je to nevyhnutné na fungovanie jednotného trhu alebo na zabezpečenie nenarušenej hospodárskej súťaže (pozri [článok 352 ZFEÚ](#) – **dispozičné právomoci alebo doložka flexibility**). Týmito článkami sa však inštitúciám neudeľuje žiadna všeobecná právomoc, ktorá by im umožňovala plnenie úloh mimo cieľov, ktoré sú stanovené v zmluvách, a inštitúcie EÚ si nemôžu rozšíriť právomoci na úkor právomocí členských štátov. V praxi sa možnosti tejto právomoci kedysi veľmi často využívali, keďže EÚ postupom času pribúdali stále nové úlohy, ktoré sa pri uzatváraní zakladajúcich zmlúv nepredvídali, a preto v zmluvách chýbali zodpovedajúce právomoci. Poukázať treba predovšetkým na oblasti životného prostredia

a ochrany spotrebiteľa alebo na zriadenie Európskeho fondu regionálneho rozvoja, ktorý má prispievať k zmenšeniu rozdielov medzi rozvinutými a menej rozvinutými oblasťami v EÚ. Pre tieto oblasti však boli medzičasom stanovené osobitné právomoci. Týmto osobitnými ustanoveniami sa podstatne znížil praktický význam dispozičných právomocí. Na vykonávanie týchto právomocí je potrebný súhlas Európskeho parlamentu.

A napokon existujú ďalšie právomoci na prijatie opatrení, ktoré sú potrebné na účinné a zmysluplné vykonávanie už výslovne priznaných právomocí (**doplnkové právomoci**). Tieto právomoci nadobudli osobitný význam pri rozvíjaní vonkajších vzťahov. EÚ tak môže prijímať záväzky aj voči nečlenským krajinám EÚ alebo iným medzinárodným organizáciám v tých oblastiach, ktoré patria do zoznamu úloh EÚ. Názorným príkladom [sú spojené veci 3, 4 a 6/76 vec Kramer](#), v ktorých rozhodoval Súdny dvor. Išlo o spôsobilosť EÚ spolupracovať s medzinárodnými organizáciami pri stanovovaní rybolovných kvót a v prípade potreby prijímať v tejto veci záväzky podľa medzinárodného práva. Keďže v Zmluve o EÚ neexistovalo osobitné ustanovenie, Súdny dvor odvodil vonkajšiu právomoc EÚ potrebnú na tento účel od jej vnútornej právomoci v oblasti rybárskej politiky v rámci spoločnej poľnohospodárskej politiky.

EÚ však pri vykonávaní týchto právomocí podlieha **zásade subsidiarity**, ktorá je prevzatá z rímskokatolíckeho sociálneho učenia a ktorá zakotvením do Zmluvy o EÚ nadobudla prakticky ústavné postavenie ([článok 5 ods. 3 ZEÚ](#)). Táto zásada má dve strany: **potvrdenie** toho, že EÚ musí konať, keď sa sledované ciele **dajú lepšie dosiahnuť na úrovni Únie**, čím sa posilňujú jej právomoci, a **vylúčenie** konania, keď sa ciele dajú uspokojivo dosiahnuť individuálnym konaním členských štátov, čím sa jej právomoci obmedzujú. To sa automaticky predpokladá pre oblasti výlučnej právomoci EÚ, takže kontrola subsidiarity v týchto oblastiach nie je potrebná. Pre všetky ďalšie oblasti právomoci to zase v praxi znamená, že všetky inštitúcie EÚ, ale najmä Komisia, musia vždy preukázať, že spoločné pravidlá a spoločné opatrenia sú skutočne potrebné. Dal by sa tu parafrázovať **Montesquieu**: ak nie je nevyhnutné prijať opatrenie na úrovni EÚ, tak je nevyhnutné ho neprijať. Ak sa však potreba pravidiel na úrovni EÚ preukáže, tak si treba položiť otázku o intenzite a druhu opatrenia, ktoré sa má prijať. Odpoveď vyplýva zo **zásady proporcionality**, ktorá sa v Zmluve o EÚ stanovuje v spojení s ustanoveniami o právomociach ([článok 5 ods. 4 ZEÚ](#)). Podľa nej treba dôkladne preskúmať, či je nevyhnutné použiť osobitný právny nástroj, a či by na dosiahnutie rovnakého výsledku nestačili menej obmedzujúce prostriedky. Znamená to najmä, že pred príliš podrobnými právnymi predpismi treba uprednostniť rámcové nariadenia, minimálne normy a vzájomné uznávanie existujúcich

noriem členských štátov a že harmonizujúcim ustanoveniam je potrebné sa vyhnúť vždy, keď je to možné.

Dodržiavanie zásad subsidiarity a proporcionality môžu teraz kontrolovať aj národné parlamenty. Na tento účel bol zavedený **systém včasného varovania** umožňujúci národným parlamentom vydať v priebehu ôsmich týždňov po predložení legislatívneho návrhu EÚ odôvodnené stanovisko, v ktorom sa uvedie, prečo daný legislatívny návrh nie je v súlade s požiadavkami zásady subsidiarity a proporcionality. Ak toto odôvodnené stanovisko získa podporu aspoň tretiny hlasov pridelených národným parlamentom (pričom každý národný parlament má dva hlasy alebo v prípade komorových systémov má každá komora jeden hlas), legislatívny návrh musí opätovne preskúmať jeho autor (spravidla Európska komisia). Na základe tohto preskúmania sa môže návrh zachovať, zmeniť alebo stiahnuť. Ak sa Komisia rozhodne návrh zachovať, musí v odôvodnenom stanovisku uviesť, prečo je podľa nej tento návrh v súlade so zásadou subsidiarity. Toto odôvodnené stanovisko sa spolu s odôvodnenými stanoviskami národných parlamentov predloží zákonodarnému orgánu EÚ na zohľadnenie v legislatívnom procese. Ak na základe 55 % väčšiny členov Rady alebo väčšiny odovzdaných hlasov v Európskom parlamente zákonodarca EÚ dospeje k stanovisku, že návrh nie je v súlade so zásadou subsidiarity, tento legislatívny návrh sa nebude ďalej preskúmať.

Inštitúcie a orgány Európskej únie

Článok 13 Zmluvy o EÚ (Inštitucionálny rámec)

1. Únia má k dispozícii inštitucionálny rámec, ktorého účelom je podporovať jej hodnoty, sledovať jej ciele, slúžiť jej záujmom, záujmom jej občanov a členských štátov, ako aj zabezpečovať konzistentnosť, efektívnosť a kontinuitu jej politik a činností.

Inštitúciami Únie sú:

- Európsky parlament,
- Európska rada,
- Rada,
- Európska komisia,
- Súdny dvor Európskej únie,
- Európska centrálna banka,
- Dvor audítorov.

2. Každá inštitúcia koná v medziach právomocí, ktoré sú jej zverené zmluvami, a v súlade s postupmi, podmienkami a cieľmi v nich stanovenými. Inštitúcie navzájom v plnej miere spolupracujú.
3. Ustanovenia o Európskej centrálnej banke a Dvore audítorov, ako aj podrobné ustanovenia o ostatných inštitúciách, sa nachádzajú v Zmluve o fungovaní Európskej únie.
4. Európskemu parlamentu, Rade a Európskej komisii pomáha Hospodársky a sociálny výbor a Výbor regiónov s poradnou funkciou.

Ďalšia otázka, ktorá sa vynára v súvislosti s ústavou Európskej únie, sa týka jej organizácie. Aké má EÚ inštitúcie? Keďže EÚ plní funkcie, ktoré inak prináležia štátom, vynára sa otázka, či má vládu, parlament, administratívne orgány a súdy, ako ich poznáme z členských štátov. Plnenie úloh zverených Európskej únii a riadenie integračného procesu zámerne nebolo ponechané len na členské štáty alebo medzinárodnú spoluprácu. EÚ má k dispozícii celý inštitucionálny systém, ktorý jej umožňuje, aby zjednocovaniu Európy poskytovala nové impulzy a ciele a aby v oblastiach patriacich do rozsahu jej právomocí vytvárala právo, ktoré je pre všetky členské štáty rovnako záväzné.

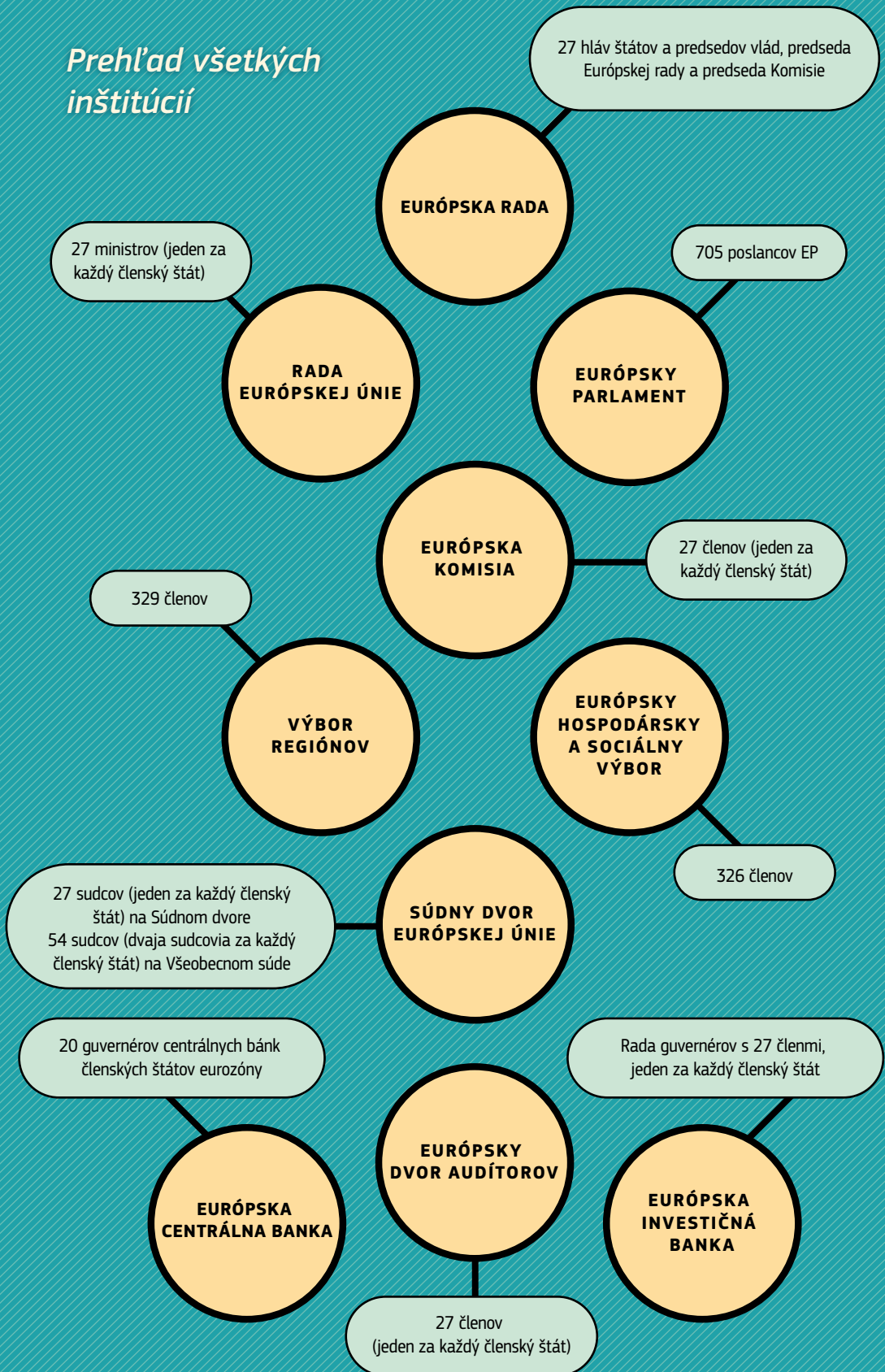
Hlavnými aktérmi inštitucionálneho systému EÚ sú inštitúcie, ku ktorým patrí Európsky parlament, Európska rada, Rada Európskej únie, Európska komisia, Súdny dvor Európskej únie, Európska centrálna banka a Európsky dvor audítorov. Ako doplnkové orgány patria do inštitucionálneho systému EÚ ešte Európska investičná banka, Európsky hospodársky a sociálny výbor a Európsky výbor regiónov.

Inštitúcie

Európsky parlament (článok 14 ZEÚ)

[Európsky parlament](#) zastupuje občianky a občanov EÚ. Vznikol zo spoločného zhromaždenia ESÚO, zhromaždenia EHS a zhromaždenia ESAE, ktoré sa spojili do jedného zhromaždenia na základe Dohovoru o niektorých inštitúciách spoločných pre Európske spoločenstvá z roku 1957 (prvá zmluva o zlúčení). Oficiálna zmena názvu na „Európsky parlament“ sa uskutočnila až Zmluvou o ES, ktorá bola zmenená Zmluvou o EÚ (Maastrichtská zmluva). Týmto krokom sa však len zohľadnilo už všeobecne zaužívané pomenovanie siahajúce do roku 1958, keď samotné zhromaždenie zmenilo svoj názov na „Európsky parlament“.

Prehľad všetkých inštitúcií

Zloženie a voľby

ŠTRUKTÚRA EURÓPSKEHO
PARLAMENTU V ROKOCH
2019 – 2024

- PREDSEDA
- 14 podpredsedov
- 5 kvestorov (poradná funkcia)

Predseda, podpredsedovia a kvestori Európskeho parlamentu (poslanci Európskeho parlamentu, ktorým boli zverené správne a finančné úlohy) tvoria **predsedníctvo**, ktoré Parlament volí na obdobie dva a pol roka. Ďalším orgánom je Konferencia predsedov, ktorá je zložená z predsedu a predsedov politických frakcií. Zodpovedá za organizáciu činnosti Parlamentu a za vzťahy s ostatnými inštitúciami EÚ a s inštitúciami mimo EÚ.

PLÉNUM PARLAMENTU SO 705
POSLANCIAMI

Členský štát	Počet kresiel
Nemecko	96
Francúzsko	79
Taliansko	76
Španielsko	59
Poľsko	52
Rumunsko	33
Holandsko	29
Belgicko	21
Česko	21
Grécko	21
Maďarsko	21
Portugalsko	21
Švédsko	21
Rakúsko	19
Bulharsko	17
Dánsko	14
Slovensko	14
Fínsko	14
Írsko	13
Chorvátsko	12
Litva	11
Lotyšsko	8
Slovinsko	8
Estónsko	7
Cyprus	6
Luxembursko	6
Malta	6

Zástupcovia v Európskom parlamente boli do roku 1979 vyberaní spomedzi poslancov národných parlamentov, ktoré ich delegovali do Európskeho parlamentu. **Všeobecné a priame voľby poslancov Európskeho parlamentu** obyvateľmi členských štátov boli zakotvené už v zmluvách, no po mnohých nevydarených počiatočných iniciatívach sa prvýkrát uskutočnili až v júni 1979. Odvtedy sa konajú každých päť rokov, čo zodpovedá dĺžke „legislatívneho obdobia“. Po desaťročiach snáh bol napokon **jednotný volebný postup** zavedený [aktom o priamych a všeobecných voľbách poslancov Európskeho parlamentu](#) v roku 1976 a potom zásadne reformovaný [aktom o priamych voľbách](#) v roku 2002. Podľa tohto aktu si každý členský štát stanovuje svoj vlastný volebný postup, pričom musia platiť rovnaké základné demokratické pravidlá:

- priame a všeobecné voľby,
- pomerné zastúpenie,
- tajné a slobodné hlasovanie,
- minimálny vek (v prípade práva voliť je to 18 rokov vo všetkých členských štátoch s výnimkou Rakúska a Malty, v ktorých je to 16 rokov, a Grécka, v ktorom je to 17 rokov),
- obnoviteľný päťročný mandát,
- nezlučiteľnosť funkcií (poslanci EP nesmú zároveň zastávať dve funkcie, napr. funkciu sudcu, prokurátora, ministra atď.; okrem toho podliehajú zákonom svojej krajiny, ktorými sa môže ďalej obmedzovať ich možnosť vykonávať viacero mandátov alebo funkcií),
- dátum volieb,
- rovnosť mužov a žien.

V niektorých krajinách (Belgicko, Luxembursko a Grécko) je volebná účasť povinná.

V roku 2009 okrem toho nadobudol účinnosť **jednotný štatút poslancov EP**, ktorým sa zvýšila transparentnosť podmienok ich činnosti a ktorý obsahuje jasné pravidlá. Okrem toho sa ním zavádza jednotný plat pre všetkých poslancov EP, ktorý je hrađený z rozpočtu EÚ.

Priamou voľbou Parlament získal demokratickú legitimitu a môže skutočne tvrdiť, že zastupuje občanov EÚ. Samotná existencia priamo voleného Parlamentu však nemôže spĺňať základnú požiadavku demokratickej ústavy, podľa ktorej všetka verejná moc musí vychádzať z ľudu. K tomu patrí nielen transparentnosť rozhodovacieho procesu a reprezentatívnosť rozhodovacích inštitúcií, ale aj parlamentná kontrola a legitímnosť, ktorú Parlament

musí udeliť inštitúciám Únie podieľajúcim sa na rozhodovacom procese. V posledných rokoch sa v tejto oblasti dosiahol výrazný pokrok. Nielenže sa sústavne rozširovali práva Parlamentu, ale v Lisabonskej zmluve sa výslovne stanovila povinnosť, aby sa pri opatreniach EÚ dodržiavala zásada **zastupiteľskej demokracie**. Podľa tejto zásady sú všetci občania Európskej únie priamo zastúpení v Parlamente a majú právo aktívne sa podieľať na demokratickom živote EÚ. Tým sa má zabezpečiť, aby sa rozhodnutia na úrovni EÚ prijímali podľa možnosti čo najotvorenejšie a čo najbližšie k občanovi. Politické strany na úrovni EÚ majú prispieť k formovaniu európskej identity a vyjadrovať vôľu občanov EÚ. Ak v súčasnom demokratickom modeli EÚ existuje ešte nejaký nedostatok, tak len v tom, že Európsky parlament na rozdiel od štátneho modelu parlamentnej demokracie nevolí vládu, ktorá sa mu zodpovedá.

Článok 10 ZEÚ (zastupiteľská demokracia)

1. Fungovanie Únie je založené na zastupiteľskej demokracii.
2. Občania sú na úrovni Únie priamo zastúpení v Európskom parlamente.
- Členské štáty sú zastúpené v Európskej rade hlavami štátov alebo predsedami vlád a v Rade svojimi vládami, ktoré sú demokraticky zodpovedné buď svojim národným parlamentom, alebo občanom.
3. Každý občan má právo zúčastňovať sa na demokratickom živote Únie. Rozhodnutia sa prijímajú podľa možnosti čo najotvorenejšie a čo najbližšie k občanovi.
4. Politické strany na európskej úrovni prispievajú k formovaniu európskeho politického povedomia a k vyjadrovaniu vôle občanov Únie.

Tento nedostatok však vyplýva z jednoduchej skutočnosti, že na úrovni EÚ neexistuje vláda v bežnom zmysle. Funkcie **podobné vládnym funkciám**, ktoré sú stanovené v zmluvách EÚ, namiesto toho vykonávajú Rada a Komisia podľa určitej deľby práce. V každom prípade však Európsky parlament na základe Lisabonskej zmluvy získal rozsiahle právomoci, pokiaľ ide o vymenovanie Európskej komisie, a to od volieb predsedu Európskej komisie Európskym parlamentom na návrh Európskej rady až po hlasovanie

Európskeho parlamentu o schválení celého kolégia komisárov (tzv. **právo investitúry**). Parlament však nemá porovnateľný vplyv na zloženie Rady, ktoré podlieha parlamentnej kontrole iba do tej miery, v akej je každý jej člen ako minister daného štátu podriadený kontrole svojho národného parlamentu.

Značne sa posilnila aj **úloha Európskeho parlamentu v [legislatívnom procese EÚ](#)**. Povýšením spolurozhodovacieho postupu na úroveň riadneho legislatívneho postupu sa Parlament v skutočnosti stal „**spoluzákonomdarcom**“ spolu s Radou. V rámci riadneho legislatívneho postupu môže Parlament vo viacerých čítaniach predkladať pozmeňujúce návrhy k právnym predpisom a v rámci určitých limitov ich vo vzťahu k Rade aj úspešne presadiť. Bez dohody medzi Radou a Parlamentom nemôže vzniknúť právny akt EÚ.

Európsky parlament zohráva okrem toho tradične dôležitú úlohu v rámci **rozpočtového postupu**. Lisabonskou zmluvou sa [rozpočtové právomoci Parlamentu](#) ešte viac rozšírili o to, že musí schváliť viacročný finančný plán a spolurozhodovať o všetkých výdavkoch.

Parlament má **právo udeľovať súhlas** pri všetkých dôležitých medzinárodných dohodách týkajúcich sa oblastí, na ktoré sa vzťahuje spolurozhodovanie, ako aj pri zmluvách o pristúpení, ktoré sú uzavreté s novými členskými štátmi a v ktorých sa stanovujú podmienky pristúpenia.

Kontrolné právomoci Európskeho parlamentu sa postupne takisto značne rozšírili. Spočívajú najmä v tom, že Komisia musí **odpovedať** na otázky Parlamentu, obhajovať pred ním svoje návrhy a predkladať na diskusiu výročnú správu o činnosti EÚ. Parlament môže dvojtretinovou väčšinou poslancov prijať **návrh na vyslovenie nedôvery** a prinútiť tak Komisiu, aby ako celok odstúpila ([článok 234 ZFEÚ](#)). V Parlamente bolo predložených viacero takýchto návrhov, ale ani jeden nedosiahol potrebnú väčšinu ². Keďže v praxi na otázky Európskeho parlamentu odpovedá aj Rada EÚ, Európsky parlament má možnosť priamej politickej diskusie s dvoma hlavnými inštitúciami.

Tieto kontrolné právomoci Európskeho parlamentu sa odvtedy značne rozšírili. Teraz má aj právomoc zriaďovať osobitné vyšetrovacie výbory, aby sa zaoberali údajnými prípadmi porušovania práva Únie alebo nesprávnymi

² Santerova Komisia v roku 1999 odstúpila na základe skutočnosti, že Parlament jej odmietol udeliť absolútorium, pokiaľ ide o finančné riadenie. Návrh na vyslovenie nedôvery, ktorý bol takisto predložený, neuspel, aj keď len s tesným rozdielom.

úradnými postupmi v EÚ. Jeden takýto výbor bol zriadený v júni 2016 vzhľadom na odhalenia v [panamských dokumentoch](#), ktoré sa týkali spoločností v daňových rajoch a ich utajených vlastníkov. Jeho úlohou je prešetriť možné porušenie práva Únie v súvislosti s praním špinavých peňazí a vyhýbaním sa daňovým povinnostiam a daňovými únikmi. Ďalší vyšetrovací výbor, ktorý bol tiež zriadený v roku 2016, sa zaoberal škandálom s emisiami automobilov. Parlament napokon v júni 2020 zriadil vyšetrovací výbor pre prepravu zvierat v EÚ, aby vyšetril porušenia nariadenia EÚ o preprave živých zvierat [[nariadenie \(ES\) č. 1/2005](#)]. Okrem toho je v zmluvách zabezpečené právo každého občana alebo každej právnickej osoby obrátiť sa na Európsky parlament s petíciami, ktorými sa zaoberá stály Výbor pre petície. Európsky parlament rovnako využil svoje právo vymenovať európskeho ombudsmana, ktorý prijíma sťažnosti na nesprávne úradné postupy pri činnosti inštitúcií alebo orgánov EÚ s výnimkou Súdneho dvora. Ombudsman môže viesť vyšetrovania a musí o tom informovať príslušnú inštitúciu alebo orgán, pričom správu o výsledkoch svojich vyšetrovaní musí predložiť Parlamentu.

Sídlo

Parlament má sídlo v Štrasburgu, kde sa koná 12 mesačných plenárnych schôdzí vrátane schôdze o rozpočte. Ďalšie plenárne schôdze sa konajú v Bruseli, kde zasadajú aj výbory. Generálny sekretariát Parlamentu má však sídlo v Luxemburgu. Rozhodnutie Európskej rady o týchto miestach z roku 1992 bolo potvrdené v [protokole č. 6 Lisabonskej zmluvy](#). Výsledkom tohto rozhodnutia je, že poslanci Európskeho parlamentu, ako aj časť jeho úradníkov a zamestnancov, musia cestovať medzi Štrasburgom, Bruselom a Luxemburgom, čo je veľmi nákladné.

Európska rada (článok 15 ZEÚ)

Hlavy štátov alebo predsedovia vlád, ako aj predsedovia Komisie a Rady, sa stretávajú v [Európskej rade](#) v Bruseli najmenej dvakrát za polrok.

Zloženie a úlohy

ZLOŽENIE EURÓPSKEJ RADY

- hlavy štátov a predsedovia vlád členských štátov
- predseda Európskej rady
- predseda Európskej komisie
- vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku

ÚLOHY

Vymedzuje všeobecné politické ciele a priority EÚ

Lisabonskou zmluvou vznikla aj funkcia **predsedu Európskej rady**. Predseda Európskej rady nemá na rozdiel od predsedníctva národný, ale **európsky mandát** v dĺžke dva a pol roka, ktorý vykonáva na plný úväzok. Do funkcie predsedu sa volí výnimočná osobnosť kvalifikovanou väčšinou členov Európskej rady. Opätovné zvolenie je prípustné len raz. Jeho úlohou je príprava zasadnutí a následných činností Európskej rady a zastupovanie EÚ na medzinárodných samitoch v oblasti zahraničnej a bezpečnostnej politiky.

Európska rada nevykonáva legislatívne funkcie. Jej funkciou je určovať všeobecné politické usmernenia pre opatrenia EÚ. Tieto usmernenia majú podobu „záverov“, ktoré sa prijímajú konsenzom a obsahujú základné politické rozhodnutia alebo pokyny a usmernenia pre Radu alebo Komisiu. Európska rada takto usmerňuje činnosť napríklad v prípade hospodárskej a menovej únie, európskeho menového systému, priamych volieb do Parlamentu a viacerých otázok spojených s prístupom nových členov.

Rada Európskej únie (článok 16)

Zloženie a predsedníctvo

V [Rade Európskej únie](#) sú zastúpené vlády členských štátov. Každý z 27 členských štátov vymenuje jedného zástupcu – spravidla, nie však nevyhnutne, ministra alebo štátneho tajomníka zodpovedného za príslušné

záležitosti. Dôležité je, aby osoba zastupujúca príslušnú vládu bola splnomocnená záväzne konať v mene vlády príslušného členského štátu. Zo samotnej skutočnosti, že vlády môžu byť zastúpené rôznymi spôsobmi, jasne vyplýva, že **neexistujú nijakí stáli členovia Rady**. Zástupcovia v Rade namiesto toho zasadajú v [desiatich rôznych zloženiach v závislosti od tém diskusie](#).

DESAŤ ZLOŽENÍ RADY EÚ

Jeden zástupca vlády každého členského štátu na ministerskej úrovni, pričom zloženie sa líši podľa témy rokovania.

Predseda vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku:

- zahraničné veci

Predseda členský štát, ktorý vykonáva predsedníctvo Rady:

- všeobecné záležitosti
- hospodárske a finančné záležitosti
- spravodlivosť a vnútorné veci
- zamestnanosť, sociálna politika, zdravie a spotrebiteľské záležitosti
- konkurencieschopnosť
- doprava, telekomunikácie a energetika
- poľnohospodárstvo a rybárstvo
- životné prostredie
- vzdelávanie, mládež, kultúra a šport

Rada pre zahraničné veci zodpovedá za vonkajšiu činnosť EÚ podľa strategických usmernení Európskej rady a zabezpečuje konzistentnosť a súdržnosť činnosti EÚ. **Rada pre všeobecné záležitosti** koordinuje činnosť Rady v jej rôznych zloženiach a spolu s predsedom Európskej rady a Európskou komisiou pripravuje zasadnutia Európskej rady. [Predsedníctvo Rady](#) s výnimkou Rady pre zahraničné veci, ktorej predsedá vysoký predstaviteľ EÚ pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku, vykonávajú jednotlivé členské štáty počas obdobia šiestich mesiacov na základe rotácie. O poradí rozhoduje Rada jednomyseľne. Predsedníctvo sa mení každý rok 1. januára a 1. júla (2020: Chorvátsko a Nemecko, 2021: Portugalsko a Slovinsko, 2022: Francúzsko a Česko, 2023: Švédsko a Španielsko). Vzhľadom na pomerne rýchlu rotáciu vychádza každé predsedníctvom pri svojej činnosti z pracovného programu dohodnutého s dvomi nasledujúcimi predsedníctvami, čiže platného na obdobie 18 mesiacov („tím predsedníctiev“). Úlohou predsedníctva je predovšetkým celková koordinácia práce Rady a jej výborov, ktoré jej pomáhajú. Predsedníctvo

Rada má okrem toho aj politický význam, keďže členský štát predsedajúci Rade zaujíma dôležitejšie postavenie na svetovej scéne, a tým sa predovšetkým menším štátom poskytuje príležitosť, aby prišli do kontaktu s „významnými aktérmi“ a zanechali stopu v európskej politike.

Činnosť Rady pripravuje značný počet prípravných orgánov (výborov a pracovných skupín), ktoré sú zložené zo zástupcov z členských štátov. Najdôležitejším prípravným orgánom je Výbor stálych predstaviteľov (Coreper I a II), ktorý vo všeobecnosti zasadá aspoň raz týždenne.

Rade pomáha generálny sekretariát pod vedením generálneho tajomníka vymenovaného Radou.

Rada má sídlo v Bruseli.

Úlohy

Rada má týchto [päť kľúčových úloh](#).

- Prvoradou úlohou Rady je **tvorba práva**, ktorú vykonáva spolu s Parlamentom v rámci riadneho legislatívneho postupu.
- Rada je okrem toho zodpovedná za zabezpečovanie koordinácie **hospodárskych politík** členských štátov.
- Rada vypracúva **spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku** EÚ na základe usmernení stanovených Európskou radou.
- Rada zodpovedá za **uzatváranie dohôd** medzi EÚ a tretími krajinami alebo medzinárodnými organizáciami.
- Zostavuje **rozpočet** na základe návrhu Komisie, ktorý potom musí schváliť Parlament. Okrem toho vydáva Parlamentu odporúčania, pokiaľ ide o udelenie absolutória Komisii za plnenie rozpočtu.

Zodpovedá aj za vymenovanie členov Európskeho dvora audítorov, Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru a Výboru regiónov.

Rokovania a rozhodovanie v Rade

Na rokovaniach Rady sa zabezpečuje vyváženie individuálnych záujmov jednotlivých členských štátov so záujmami EÚ. Aj keď členské štáty obhajujú v Rade predovšetkým svoje záujmy, členovia Rady sú súčasne povinní zohľadňovať ciele a potreby Európskej únie ako celku. Rada je inštitúciou EÚ a nie medzivládnu konferenciou. Preto sa v rokovaniach Rady nehľadá

najmenší spoločný menovateľ medzi členskými štátmi, ale optimálna rovnováha medzi záujmami EÚ a záujmami jednotlivých členských štátov.

Rada prerokúva a prijíma rozhodnutia iba o dokumentoch a návrhoch, ktoré sú k dispozícii v 24 úradných jazykoch (angličtine, bulharčine, češtine, dánčine, estónčine, fínčine, francúzštine, gréčtine, holandčine, chorvátčine, írčine, litovčine, lotyštiny, maďarčine, maltčine, nemčine, poľštine, portugalčine, rumunčine, slovenčine, slovinčine, španielčine, švédčine a taliančine). V naliehavých prípadoch je možné jednomyseľne ustúpiť od uplatňovania tohto jazykového pravidla. Platí to aj pri návrhoch zmien, ktoré sa predkladajú a o ktorých sa diskutuje ešte počas zasadnutia Rady.

Podľa zmlúv EÚ sa v [hlasovaní Rady](#) uplatňuje pravidlo väčšiny – vo všeobecnosti postačuje **kvalifikovaná väčšina** ([článok 16 ods. 3 ZEÚ](#)). **Jednoduchá väčšina**, pri ktorej má každý člen Rady jeden hlas, sa uplatňuje iba v niektorých oblastiach, osobitne pri prekážkach konania (jednoduchá väčšina sa v prípade 27 členských štátov dosiahne 14 hlasmi).

Podľa **systému dvojitej väčšiny** sa kvalifikovaná väčšina dosiahne, keď návrh Komisie podporí aspoň 55 % členov Rady z aspoň 15 členských štátov zastupujúcich najmenej 65 % obyvateľov EÚ ([článok 16 ods. 4 ZEÚ](#))³.

Aby sa zabránilo tomu, že členské štáty s menším počtom obyvateľov zablokujú prijatie rozhodnutia, blokujúcu menšinu musia tvoriť minimálne štyri členské štáty, ktoré zastupujú najmenej 35 % obyvateľov EÚ. Systém je doplnený pomocným mechanizmom: ak sa nedosiahne blokujúca menšina, rozhodovací proces sa môže pozastaviť. V takom prípade Rada nepristúpi k hlasovaniu, ale primerane dlhý čas pokračuje v rokovaní, ak o to požiadajú členovia Rady zastupujúci aspoň 75 % obyvateľov alebo aspoň 75 % počtu členských štátov, ktorý sa vyžaduje na dosiahnutie blokujúcej menšiny.

V prípade rozhodnutí v osobitne citlivých politických oblastiach sa v zmluvách vyžaduje **jednomyseľnosť**. Zdržanie sa hlasovania však nebráni prijatiu rozhodnutia. Jednomyseľnosť sa stále vyžaduje v prípade rozhodnutí v takých otázkach, ako sú dane, sociálne zabezpečenie a sociálna ochrana pracovníkov, určenie toho, či členský štát porušil ústavné zásady, ako aj v prípade rozhodnutí o stanovení zásad spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky a jej vykonávaní alebo niektorých rozhodnutí v oblasti policajnej a justičnej spolupráce v trestných veciach.

³ Počty obyvateľov a výpočet sú dostupné cez nasledujúci hypertextový odkaz: <https://www.consilium.europa.eu/sk/council-eu/voting-system/voting-calculator/>.

Vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku (článok 18 ZEÚ)

Vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku nie je ministrom zahraničných vecí EÚ, ako sa plánovalo v projekte ústavy. Jeho postavenie v inštitucionálnej štruktúre sa však výrazne posilnilo a rozšírilo. Vysoký predstaviteľ je spojený s Radou, kde predsedá Rade pre zahraničné veci, ako aj s Komisiou, kde pôsobí ako podpredseda zodpovedný za zahraničné veci. Vysokého predstaviteľa vymenúva Európska rada kvalifikovanou väčšinou so súhlasom predsedu Komisie. Vysokému predstaviteľovi pomáha Európska služba pre vonkajšiu činnosť, ktorá bola vytvorená ako nový subjekt v roku 2011 a vznikla zlúčením útvarov pre zahraničné veci pôsobiacich v Rade a Komisii a začlenením diplomatov z národných diplomatických služieb.

Európska komisia (článok 17 ZEÚ)

ZLOŽENIE

27 členov vrátane:

- predsedu
- troch výkonných podpredsedov
- vysokého predstaviteľa Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku
- štyroch ďalších podpredsedov
- 18 komisárov

ÚLOHY

- Inicievanie právnych predpisov EÚ
- Kontrola dodržiavania a správneho uplatňovania práva Únie
- Správa a vykonávanie právnych predpisov EÚ
- Zastupovanie EÚ v medzinárodných organizáciách

Zloženie

[Európska komisia pozostáva z 27 členov](#), jedného za každý členský štát, čo znamená, že v súčasnosti v Komisii pôsobí 27 komisárov (s rôznymi funkciami) ([článok 17 ods. 4 ZEÚ](#)). Po rozhodnutí Európskej rady nebolo aktivované ustanovenie v článku 17 ods. 5 ZEÚ o znížení veľkosti Komisie na dve tretiny počtu členských štátov k 1. novembru 2014.

[Komisiu vedie predseda](#), ktorý má v rámci Komisie silné postavenie. Predseda už nie je len „prvý medzi rovnými“, ale patrí mu význačné postavenie v tom, že stanovuje usmernenia, v rámci ktorých má Komisia pracovať, a rozhoduje

aj o vnútornej organizácii Komisie [[článok 17 ods. 6 písm. a\) a b\) ZFEÚ](#)]. Predseda tak má oprávnenie vydávať usmernenia aj právomoc organizačnej kontroly. Na základe týchto právomocí predseda zodpovedá za zabezpečenie súdržnosti a výkonnosti činnosti Komisie a jej súladu so zásadou kolegiality, ktorá sa odráža najmä v skutočnosti, že rozhodnutia prijíma ako kolektívny orgán ([článok 250 ods. 1 ZFEÚ](#)). Predseda stanovuje štruktúru povinností pridelených Komisii a rozdeľuje ich medzi jej členov, pričom môže pridelenie týchto povinností počas funkčného obdobia Komisie meniť ([článok 248 ZFEÚ](#)). Predseda vymenúva výkonných podpredsedov a ostatných podpredsedov s výnimkou vysokého predstaviteľa Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku, ktorý je už *ex officio* podpredsedom Komisie. Okrem toho sa výslovne stanovuje, že člen Komisie musí odstúpiť, ak o to predseda požiada ([článok 17 ods. 6 druhý pododsek ZFEÚ](#)). Význačné postavenie predsedu sa napokon odráža aj v jeho práve byť vypočutý v súvislosti s výberom ostatných členov Komisie a v jeho členstve v Európskej rade. Od decembra 2019 vedie Európsku komisiu po prvý raz predsedníčka, Ursula von der Leyen.

Pod vedením podpredsedu existuje šesť tímov komisárov, ktorí bez ohľadu na zásadu kolegiality majú monitorovať prácu na najvyšších politických prioritách a napredovať v nej:

- Európska zelená dohoda, zodpovedný je výkonný podpredseda Frans Timmermans,
- Európa pripravená na digitálny vek, zodpovedná je výkonná podpredsedníčka Margrethe Vestager,
- hospodárstvo, ktoré pracuje v prospech ľudí, zodpovedný je výkonný podpredseda Valdis Dombrovskis,
- silnejšia Európa vo svete, zodpovedný je vysoký predstaviteľ pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku Josep Borell Fontelles,
- podpora európskeho spôsobu života, zodpovedný je podpredseda Margaritis Schinas,
- nový impulz pre európsku demokraciu, zodpovedná je podpredsedníčka Věra Jourová.

Predseda a členovia Komisie sú menovaní na obdobie piatich rokov na základe postupu **investitúry**, ktorého pravidlá boli zmenené Lisabonskou zmluvou v [článku 17 ods. 7 ZFEÚ](#). Tento postup pozostáva z viacerých krokov. Najprv sa nominuje predseda a potom sa vyberú osoby, ktoré majú byť vymenované za členov Komisie. V treťom kroku sa oficiálne vymenuje predseda Komisie, vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku a ostatní členovia Komisie.

Prejav predsedníčky Európskej komisie Ursuly von der Leyenovej o stave Únie pred poslancami Európskeho parlamentu, Štrasburg (Francúzsko) 15. septembra 2021.

Po uskutočnení riadnych konzultácií Európska rada kvalifikovanou väčšinou navrhne Európskemu parlamentu kandidáta na predsedu Komisie. Pri výbere kandidáta na funkciu predsedu sa musia zohľadniť výsledky volieb do Európskeho parlamentu. Cieľom tejto novej požiadavky je zvýšiť úroveň politizácie Komisie. V konečnom dôsledku to znamená, že významnú váhu pri nominácii predsedu majú tie politické frakcie, ktoré majú väčšinu v Parlamente.

Po zvolení predsedu Európska rada konsenzom prijíma ([článok 15 ods. 4 ZEÚ](#)) zoznam ostatných osôb, ktoré má v úmysle vymenovať za členov Komisie. Tento zoznam sa zostavuje podľa návrhov členských štátov. Tieto osoby by sa mali vyberať na základe ich všeobecnej spôsobilosti a oddanosti európskemu projektu a pri plnení svojich povinností by mali byť aj úplne nezávislé. Na vymenovanie vysokého predstaviteľa Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku postačuje kvalifikovaná väčšina v Rade ([článok 18 ods. 1 ZEÚ](#)). Rada a zvolený predseda Komisie musia dospieť k dohode o kandidátoch. Vymenovanie vysokého predstaviteľa si dokonca vyžaduje výslovný súhlas kandidáta na funkciu predsedu Komisie. Ostatní členovia Komisie nemôžu byť vymenovaní, ak voči nim zvolený predseda použije veto.

Po zvolení predsedu a nominácii vysokého predstaviteľa Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku a ostatných členov Komisie kolégium hlasovaním schvaľuje Parlament. Dezinovaní komisári však najprv musia vo vypočutí odpovedať na otázky poslancov EP. Otázky sa vo všeobecnosti týkajú tém, ktoré patria do plánovaného rozsahu povinností, a osobných postojov k budúcnosti EÚ. Po udelení súhlasu Parlamentu, na ktorý postačuje jednoduchá väčšina, predsedu a ostatných členov Komisie vymenuje Európska rada kvalifikovanou väčšinou. Komisia sa ujme svojich úloh hneď po vymenovaní jej členov.

Sídlom Európskej komisie je Brusel.

Úlohy

Komisia je v prvom rade **hybnou silou politiky EÚ**. Z Komisie vychádza každé opatrenie Európskej únie, pretože práve ona predkladá Rade návrhy na opatrenia a návrhy právnych predpisov EÚ (tzv. **právo iniciatívy** Komisie). Komisia si nemôže svoje činnosti voľne vyberať. Je povinná konať, ak si to vyžaduje záujem EÚ. Komisiu môže na vypracovanie návrhu vyzvať aj Parlament ([článok 225 ZFEÚ](#)), Rada ([článok 241 ZFEÚ](#)) a skupina občanov EÚ v rámci iniciatívy občanov ([článok 11 ods. 4 ZEÚ](#)). Komisia má hlavnú právomoc navrhovať právne predpisy v niektorých oblastiach (napr. rozpočet EÚ, štrukturálne fondy, opatrenia na odstránenie daňovej diskriminácie alebo podpory a ochranné doložky). Omnoho rozsiahlejšie sú však **právomoci**

v oblasti vykonávania pravidiel EÚ, ktoré Komisii zverili Parlament a Rada ([článok 290 ZFEÚ](#)).

Komisia je aj **strážkyňou zmlúv**, čiže práva Únie. Monitoruje uplatňovanie a vykonávanie primárnych a sekundárnych právnych predpisov EÚ členskými štátmi, začína konania o nesplnení povinnosti v prípade akéhokoľvek porušenia práva Únie ([článok 258 ZFEÚ](#)) a podľa potreby predkladá vec Súdnemu dvoru. Komisia sa zaoberá aj porušeniami práva Únie, najmä práva hospodárskej súťaže, fyzickými a právnickými osobami a ukladá prísne sankcie. V posledných rokoch sa stal ťažiskom činnosti Komisie boj proti zneužívaniu pravidiel EÚ.

S úlohou strážkyne je úzko spojené **zastupovanie záujmov EÚ**. Komisia v zásade nesmie slúžiť žiadnym iným záujmom než záujmom EÚ. Stále sa musí usilovať, často v náročných rokovaniach s Radou, o uplatňovanie záujmov EÚ a dosiahnutie kompromisov, ktoré sú v súlade s týmito záujmami. Patrí jej pritom zároveň aj úloha sprostredkovateľa medzi členskými štátmi, na ktorú je vzhľadom na svoju neutralitu mimoriadne vhodná a spôsobilá.

Komisia je napokon – aj keď len v obmedzenom rozsahu – aj **výkonným orgánom**. Platí to najmä v oblasti práva hospodárskej súťaže, v ktorej Komisia koná ako bežný správny orgán, overuje skutočnosti, udeľuje súhlas alebo vydáva zákazy, prípadne ukladá sankcie. Podobne rozsiahle sú právomoci Komisie v oblasti štrukturálnych fondov Únie a rozpočtu. Uplatňovanie pravidiel EÚ v jednotlivých prípadoch však spravidla musia zabezpečiť samotné členské štáty. Toto riešenie, ktoré sa zvolilo v zmluvách EÚ, má tú výhodu, že ešte vždy „cudzí“ realita poriadku EÚ sa občanom približuje v rámci vnútroštátneho právneho poriadku a v jeho známej podobe.

ADMINISTRATÍVNA ŠTRUKTÚRA EURÓPSKEJ KOMISIE

- Komisia (27 členov)
- Generálne riaditeľstvá a útvary
- Generálny sekretariát
- Právny servis

GENERÁLNE RIADITEĽSTVÁ A ÚTVARY

- Generálny sekretariát
- Právny servis

- Generálne riaditeľstvo pre komunikáciu
- Centrum I.D.E.A. – Inšpirácia, diskusia, efektívnosť a aktivizácia
- Generálne riaditeľstvo pre rozpočet
- Generálne riaditeľstvo pre ľudské zdroje a bezpečnosť
- Generálne riaditeľstvo pre informatiku
- Útvar pre vnútorný audit
- Európsky úrad pre boj proti podvodom
- Generálne riaditeľstvo pre hospodárske a finančné záležitosti
- Generálne riaditeľstvo pre vnútorný trh, priemysel, podnikanie a MSP
- Generálne riaditeľstvo pre obranný priemysel a vesmír
- Generálne riaditeľstvo pre hospodársku súťaž
- Generálne riaditeľstvo pre zamestnanosť, sociálne záležitosti a začlenenie
- Generálne riaditeľstvo pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka
- Generálne riaditeľstvo pre mobilitu a dopravu
- Generálne riaditeľstvo pre energetiku
- Generálne riaditeľstvo pre životné prostredie
- Generálne riaditeľstvo pre oblasť klímy
- Generálne riaditeľstvo pre výskum a inováciu
- Generálne riaditeľstvo pre komunikačné siete, obsah a technológie
- Spoločné výskumné centrum
- Generálne riaditeľstvo pre námorné záležitosti a rybárstvo
- Generálne riaditeľstvo pre finančnú stabilitu, finančné služby a úniu kapitálových trhov
- Generálne riaditeľstvo pre regionálnu a mestskú politiku
- Generálne riaditeľstvo pre podporu štrukturálnych reforiem
- Generálne riaditeľstvo pre dane a colnú úniu
- Generálne riaditeľstvo pre vzdelávanie, mládež, šport a kultúru
- Generálne riaditeľstvo pre zdravie a bezpečnosť potravín
- Úrad pre pripravenosť a reakcie na núdzové zdravotné situácie
- Generálne riaditeľstvo pre migráciu a vnútorné záležitosti
- Generálne riaditeľstvo pre spravodlivosť a spotrebiteľov
- Generálne riaditeľstvo pre obchod
- Generálne riaditeľstvo pre európsku susedskú politiku a rokovania o rozšírení
- Generálne riaditeľstvo pre medzinárodné partnerstvá
- Generálne riaditeľstvo pre civilnú ochranu a operácie humanitárnej pomoci (ECHO)
- Eurostat
- Generálne riaditeľstvo pre tlmočenie
- Generálne riaditeľstvo pre preklad
- Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie
- Útvar pre nástroje zahraničnej politiky
- Úrad pre správu a úhradu individuálnych nárokov
- Úrad pre infraštruktúru a logistiku v Bruseli
- Úrad pre infraštruktúru a logistiku v Luxemburgu
- Európsky úrad pre výber pracovníkov

OSTATNÉ SLUŽOBNÉ ÚTVARY

- Úradník pre ochranu údajov
- Knižnica Európskej komisie
- Európska škola verejnej správy
- Útvar historických archívov
- Pracovná skupina pre obnovu a odolnosť
- Kancelária hovorců

Súdny dvor Európskej únie (článok 19 ZEÚ)

Každý systém sa môže trvalo zachovať len vtedy, keď na jeho pravidlá dohliada nezávislý orgán. V prípade únie štátov k tomu pribúda aj nebezpečenstvo, že spoločné pravidlá – ak ich kontrola bola zverená vnútroštátnym súdom – sa vykladajú a uplatňujú v každom štáte odlišne. Jednotné uplatňovanie práva Únie vo všetkých členských štátoch by tak bolo ohrozené. Tieto dôvody viedli už v roku 1952 pri založení prvého Spoločenstva (ESUO) k zriadeniu Súdneho dvora Spoločenstva. V roku 1957 sa stal aj súdnym orgánom dvoch ďalších spoločenstiev [E(H)S a Euratom]. [Súdny dvor Európskej únie](#) má sídlo v Luxemburgu.

V súčasnosti je súdnym orgánom EÚ. Súdnou právomoc vykonáva na **dvoch úrovniach**:

- Súdny dvor ako najvyšší súd v právnom poriadku EÚ ([článok 253 ZFEÚ](#)) a
- Všeobecný súd ([článok 254 ZFEÚ](#)).

Na zmiernenie záťaže Súdneho dvora a zlepšenie právnej ochrany v EÚ priradila Rada k Všeobecnému súdu v roku 2004 osobitný Súd pre verejnú službu (pozri [článok 257 ZFEÚ](#)). V roku 2015 sa však zákonodarcia EÚ rozhodol postupne zvýšiť počet sudcov Všeobecného súdu (na 54 sudcov v roku 2020) a presunúť naň právomoc Súdu pre verejnú službu. Tento súd bol preto 1. septembra 2016 zrušený.

ZLOŽENIE SÚDNEHO DVORA

27 sudcov

a

11 generálnych
advokátov

vymenovaných vládami
členských štátov po
vzájomnej dohode na
obdobie šiestich rokov

DRUHY KONANÍ

- **Postup v prípade nesplnenia povinností vyplývajúcich zo zmlúv:** Komisia proti členskému štátu ([článok 258 ZFEÚ](#)), členský štát proti členskému štátu ([článok 259 ZFEÚ](#))
- **Žaloba o neplatnosť a žaloba pre nečinnosť** inštitúcie EÚ alebo členského štátu (proti Parlamentu a/alebo Rade) v spojení s protiprávnym konaním alebo opomenutým konaním ([články 263 a 265 ZFEÚ](#))
- **Prejudiciálne konanie o veciach postúpených od súdov členských štátov** na objasnenie výkladu a platnosti práva Únie ([článok 267 ZFEÚ](#))
- **Odvolanie** proti rozhodnutiam Všeobecného súdu ([článok 256 ZFEÚ](#))

Súdny dvor má najvyššiu súdnu právomoc vo veciach práva Únie. Jeho všeobecnou úlohou je zabezpečiť „dodržiavanie práva pri výklade a uplatňovaní zmlúv“.

Tento všeobecný opis úlohy zahŕňa tri základné oblasti:

- kontrolu uplatňovania práva Únie pri vykonávaní ustanovení zmluvy inštitúciami EÚ a pri plnení povinností vyplývajúcich z práva Únie členskými štátmi a jednotlivcami,
- výklad práva Únie,
- ďalšie formovanie práva Únie.

Tieto úlohy zabezpečuje Súdny dvor v rámci právneho poradenstva aj pri súdnom rozhodovaní. **Právne poradenstvo** sa vykonáva formou vydávania záväzných stanovísk k dohodám, ktoré chce Únia uzavrieť s tretími štátmi alebo s medzinárodnými organizáciami. Oveľa dôležitejšia je však jeho **funkcia súdneho orgánu**. V rámci tejto funkcie plní Súdny dvor úlohy, ktoré sú v právnych poriadkoch členských štátoch zverené rôznym druhom súdov. Súdny dvor tak rozhoduje ako **ústavný súd** v sporoch medzi inštitúciami EÚ alebo pri kontrole zákonnosti legislatívnych nástrojov, ako **správny súd** pri skúmaní správnych aktov, ktoré vydala Komisia alebo orgány členských štátov pri uplatňovaní právnych predpisov EÚ, ako **pracovný súd** v otázkach týkajúcich sa voľného pohybu, sociálneho zabezpečenia a rovnosti príležitostí, ako **finančný súd** v otázkach týkajúcich sa platnosti a výkladu smerníc v oblasti daňového a colného práva a ako **občiansky súd** pri žalobách o náhradu škody alebo pri výklade ustanovení o výkone súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach.

Všeobecný súd

Počet prípadov postúpených Súdnemu dvoru neustále narastal a bude rásť aj naďalej vzhľadom na potenciál sporov, ktorý sa vytvoril obrovským množstvom smerníc prijatých v kontexte jednotného trhu a transponovaných do vnútroštátneho práva členských štátov. Ďalšie sporné otázky, ktoré bude musieť v konečnom dôsledku vyriešiť Súdny dvor, sa už dnes črtajú v súvislosti so Zmluvou o EÚ. Na zmiernenie záťaže Súdného dvora bol preto v roku 1988 zriadený Všeobecný súd.

ZLOŽENIE VŠEOBECNÉHO SÚDU

54 sudcov,
pričom každý členský štát určí dvoch sudcov vymenovaných vládami
členských štátov po vzájomnej dohode na obdobie šiestich rokov

DRUHY KONANÍ

- **Žaloby o neplatnosť a sťažnosti na nečinnosť** podané fyzickými a právnickými osobami z dôvodu protiprávnosti alebo absencie právnych aktov Únie, žaloby členských štátov proti Rade a/alebo Komisii v oblastiach subvencií, antidumpingových a vykonávacích právomocí ([články 263 a 265 ZFEÚ](#))
- **Žaloby o náhradu škody** na základe zmluvnej alebo mimozmluvnej zodpovednosti ([článok 268](#) a [článok 340 ods. 1 a 2 ZFEÚ](#))

Všeobecný súd nie je novou inštitúciou EÚ, ale orgánom začleneným do Súdneho dvora Európskej únie. Je však samostatný a organizačne oddelený od Súdneho dvora. Má vlastnú podateľňu a vlastný rokovací poriadok. Veci, ktoré vybavuje Všeobecný súd, sa označujú písmenom „T“ (Tribunal) (napr. T-1/20) a veci postúpené Súdnemu dvoru sú označené písmenom „C“ (Court) (napr. C-1/20).

Hoci Všeobecný súd pôvodne zodpovedal iba za obmedzený okruh vecí, má teraz tieto úlohy.

- Na prvom stupni, t. j. pod dohľadom Súdneho dvora, má Všeobecný súd právomoc rozhodovať o žalobách o neplatnosť a žalobách pre nečinnosť podaných fyzickými a právnickými osobami proti orgánu EÚ; žalobách členských štátov proti Rade a/alebo Komisii v oblastiach subvencií, antidumpingových a vykonávacích právomocí; arbitrážnej doložke uvedenej v zmluve, ktorú uzavrela EÚ alebo ktorá bola uzavretá v jej mene; a o žalobách o náhradu škody podaných proti EÚ.
- Na Všeobecný súd sa má preniesť aj právomoc prejudiciálneho konania v určitých oblastiach; táto možnosť sa však zatiaľ nevyužila.

Európska centrálna banka (články 129 a 130 ZFEÚ)

[Európska centrálna banka](#) so sídlom vo Frankfurt nad Mohanom tvorí **ústredný prvok hospodárskej a menovej únie**. Zodpovedá za stabilitu

meny Európskej únie, eura, a kontroluje množstvo meny v obehu ([článok 128 ZFEÚ](#)).

Aby ECB mohla plniť túto úlohu, jej nezávislosť zaručujú mnohé právne ustanovenia. ECB ani žiadna centrálna banka členského štátu nesmú pri uplatňovaní svojich právomocí a plnení svojich úloh a funkcií prijímať pokyny od inštitúcií EÚ, vlád členských štátov alebo iných orgánov. Inštitúcie EÚ a vlády členských štátov sa nesmú snažiť ovplyvňovať ECB ([článok 130 ZFEÚ](#)).

Európsky systém centrálnych bánk zastrešuje ECB a centrálné banky členských štátov ([článok 129 ZFEÚ](#)). Jeho úlohou je vymedzovať a vykonávať menovú politiku EÚ a má výhradné právo povoľovať vydávanie bankoviek a mincí v EÚ. Takisto spravuje oficiálne devízové rezervy členských štátov a zabezpečuje, aby platobné systémy fungovali plynulo ([článok 127 ods. 2 ZFEÚ](#)).

Európsky dvor audítorov (články 285 a 286 ZFEÚ)

[Európsky dvor audítorov](#) bol zriadený 22. júla 1975 a svoju činnosť začal v októbri 1977 v Luxemburgu. Odvtedy sa zaradil medzi inštitúcie EÚ ([článok 13 ZEÚ](#)). Tvorí ho **27 členov**, čo zodpovedá súčasnemu počtu členských štátov. Členov vymenúva na obdobie šiestich rokov Rada, ktorá po porade s Parlamentom prijme kvalifikovanou väčšinou zoznam členov zostavený v súlade s návrhmi predloženými jednotlivými členskými štátmi ([článok 286 ods. 2 ZFEÚ](#)). Členovia si z vlastných radov zvolia predsedu Dvora audítorov na obdobie troch rokov. Opätovné zvolenie je možné.

Dvor audítorov má za **úlohu** preskúmavať, či boli všetky príjmy a výdavky zákonné a riadne a či sa vykonávalo riadne finančné riadenie. Jeho hlavnou zbraňou je to, že môže **zverejňovať svoje zistenia**. Výsledky jeho kontrolnej činnosti sa po skončení každého rozpočtového roka zhrnú vo výročnej správe, ktorá sa uverejní v *Úradnom vestníku Európskej únie*, a tak sa sprístupní európskej verejnosti. Okrem toho môže kedykoľvek vydávať osobitné správy o konkrétnych oblastiach finančného riadenia, ktoré sa takisto uverejňujú v *Úradnom vestníku Európskej únie*.

Poradné orgány

Európsky hospodársky a sociálny výbor (článok 301 ZFEÚ)

Účelom [Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru](#) (EHSV) je umožniť zastúpenie v inštitúcii EÚ rozličným skupinám hospodárskeho a spoločenského

života, najmä zamestnávateľom a zamestnancom, poľnohospodárom, dopravcom, obchodníkom, remeselníkom, predstaviteľom slobodných povolání a riadiacim pracovníkom malých a stredných podnikov v EÚ. Výbor je takisto fórom spotrebiteľov, ochrancov životného prostredia a rôznych spolkov a združení.

EHSV sa skladá maximálne z 350 členov (v súčasnosti 326), ktorí pochádzajú z najreprezentatívnejších organizácií v jednotlivých členských štátoch. Na obdobie piatich rokov ich vymenúva Rada, ktorá prijme zoznam členov zostavený v súlade s návrhmi predloženými jednotlivými členskými štátmi.

Miesta vo výbore sú rozdelené takto:

Nemecko, Francúzsko, Taliansko	24
Poľsko, Španielsko	21
Rumunsko	15
Belgicko, Bulharsko, Česko, Grécko, Holandsko, Maďarsko, Portugalsko, Rakúsko, Švédsko	12
Dánsko, Fínsko, Chorvátsko, Írsko, Litva, Slovensko	9
Lotyšsko, Slovinsko	7
Estónsko	6
Cyprus, Luxembursko, Malta	5

Členovia sú rozdelení do troch skupín (zamestnávatelia, zamestnanci, zástupcovia občianskej spoločnosti). Vypracovanie stanovísk, ktoré sa schvaľujú v pléne, je úlohou sekcií. Výbor okrem toho úzko spolupracuje s parlamentnými výbormi a odbornými skupinami Európskeho parlamentu.

V určitých prípadoch je potrebné poradiť sa s výborom v rámci legislatívneho postupu. Výbor okrem toho predkladá stanoviská z vlastnej iniciatívy. Tieto stanoviská predstavujú syntézu pohľadov, ktoré môžu byť niekedy veľmi odlišné, ale pre Radu a Komisiu sú mimoriadne užitočné, keďže ukazujú, aké zmeny si želajú skupiny, ktorých sa návrh bezprostredne týka.

Sídlo EHSV je v Bruseli.

Európsky výbor regiónov (článok 305 ZFEÚ)

Zmluvou o EÚ (Maastrichtskou zmluvou) bol popri EHSV zriadený nový poradný orgán: [Európsky výbor regiónov](#). Tak ako v prípade EHSV, nejde v prísnom zmysle

o inštitúciu EÚ, keďže jeho funkcia je čisto **poradná**. Jeho úlohou nie je vydávať právne záväzné rozhodnutia tak ako plnohodnotné inštitúcie EÚ (Parlament, Európska rada, Rada, Komisia, Súdny dvor, ECB, Dvor audítorov).

Podobne ako EHSV, aj Európsky výbor regiónov pozostáva maximálne z 350 členov (v súčasnosti ich je 329). Ide o zástupcov regionálnych a miestnych orgánov členských štátov, ktorí musia vykonávať volenú funkciu v orgáne, ktorý zastupujú, alebo musia byť voči tomuto orgánu politicky zodpovední.

Miesta vo výbore sú rozdelené takto:

Nemecko, Francúzsko, Taliansko	24
Poľsko, Španielsko	21
Rumunsko	15
Belgicko, Bulharsko, Česko, Grécko, Holandsko, Maďarsko, Portugalsko, Rakúsko, Švédsko	12
Dánsko, Fínsko, Chorvátsko, Írsko, Litva, Slovensko	9
Estónsko, Lotyšsko, Slovinsko	7
Cyprus, Luxembursko	6
Malta	5

Rada alebo Komisia sa musia radiť v mnohých oblastiach (povinné konzultácie): vzdelávanie, kultúra, verejné zdravie, transeurópske siete, doprava, telekomunikácie a energetická infraštruktúra, hospodárska a sociálna súdržnosť, politika zamestnanosti a právne predpisy v sociálnej oblasti. Rada sa okrem toho pravidelne radí s Európskym výborom regiónov aj bez právnej povinnosti o najrozličnejších legislatívnych zámeroch (nepovinné konzultácie).

Aj Európsky výbor regiónov má sídlo v Bruseli.

Európska investičná banka (článok 308 ZFEÚ)

Ako finančnú agentúru na „vyvážený a vyrovnaný rozvoj“ má EÚ k dispozícii [Európsku investičnú banku](#) so sídlom v Luxemburgu. Úlohou banky je poskytovanie úverov a záruk vo všetkých oblastiach hospodárstva, najmä na rozvoj nedostatočne rozvinutých regiónov, na modernizáciu alebo konverziu podnikov alebo na vytváranie nových pracovných miest, ako aj na projekty, ktoré sú v spoločnom záujme viacerých členských štátov.

PRÁVNÝ PORIADOK EURÓPSKEJ ÚNIE

Ústava EÚ, ktorá bola opísaná v predchádzajúcich častiach, a najmä základné hodnoty, ktoré obsahuje, sú ako východisko veľmi abstraktné a musia sa zhmotniť v práve Únie. EÚ je tak právnou realitou z dvojakeho hľadiska: je výtvorom práva a je Úniou na základe práva.

Európska únia ako výtvor práva a Únia na základe práva

Rozhodujúcou novinkou, ktorou sa EÚ vyznačuje v porovnaní s predchádzajúcimi pokusmi o zjednotenie Európy, je skutočnosť, že nefunguje prostredníctvom sily ani podrobenia, ale jednoducho prostredníctvom práva. Iba jednota dosiahnutá na základe slobodného rozhodnutia má totiž dlhodobú perspektívu. Jednota založená na základných hodnotách, ako sú sloboda a rovnosť, ktorá sa zachováva a uskutočňuje prostredníctvom práva. O tento názor sa opierajú zmluvy, ktorými bola vytvorená Európska únia.

EÚ však nie je iba výtvorom práva, ale aj svoje ciele dosahuje výlučne právnymi prostriedkami. Je Úniou **na základe** práva. Hospodárske a sociálne spolužitie národov členských štátov sa neriadi hrozbou sily, ale právom Únie. Právo Únie je základom inštitucionálneho systému. Stanovujú sa ním postupy na prijímanie rozhodnutí inštitúciami EÚ a upravujú ich vzájomné vzťahy. V podobe nariadení, smerníc a rozhodnutí poskytuje inštitúciám prostriedky na vydávanie právnych nástrojov so záväzným účinkom pre členské štáty a ich občanov. Tak sa aj jednotlivci dostávajú do centra pozornosti EÚ. Jej právny poriadok priamo a v čoraz väčšej miere ovplyvňuje ich každodenný život. Priznáva im práva a ukladá povinnosti, takže ako občania svojho štátu a občania EÚ podliehajú hierarchii právnych poriadkov, ako to poznáme z federálnych ústav. Právny poriadok EÚ, rovnako ako každý právny poriadok, poskytuje samostatný systém právnej ochrany na účely využívania a presadzovania práva Únie. Právom Únie sa určuje aj vzťah medzi EÚ a členskými štátmi. Členské štáty musia prijať všetky vhodné opatrenia na splnenie povinností vyplývajúcich zo zmlúv alebo z činnosti inštitúcií EÚ. Musia uľahčovať plnenie úloh EÚ a nesmú robiť nič, čo by mohlo ohroziť dosiahnutie cieľov stanovených v zmluvách. Členské štáty sa zodpovedajú občanom EÚ za všetky škody spôsobené porušovaním práva Únie.

Právne zdroje práva Európskej únie

Pojem „zdroj práva“ má dvojitý význam. V pôvodnom zmysle odkazuje na dôvod vzniku právneho ustanovenia, t. j. motiváciu, ktorá viedla k vytvoreniu právneho konštruktú. V tomto zmysle je zdrojom práva Únie vôľa zachovať mier a vytvoriť lepšiu Európu prostredníctvom užších hospodárskych väzieb, čo sú dva základné kamene EÚ. V právnickom jazyku sa však pod pojmom „zdroj práva“ rozumie pôvod a zakotvenie práva.

Zakladajúce zmluvy Európskej únie ako primárny zdroj práva Únie

Prvým zdrojom práva Únie v tomto zmysle sú [zakladajúce zmluvy EÚ](#) spolu s rôznymi prílohami, dodatkami a protokolmi, ako aj neskoršími doplneniami a zmenami. Zakladajúce zmluvy a ich zmeny a doplnenia (najmä Maastrichtská zmluva, Amsterdamská zmluva, Zmluva z Nice a Lisabonská zmluva) a rôzne zmluvy o pristúpení obsahujú základné ustanovenia o cieľoch, organizácii a spôsobe fungovania EÚ i časti jej hospodárskeho práva. To isté platí aj pre Chartu základných práv Európskej únie, ktorá má od nadobudnutia platnosti Lisabonskej zmluvy rovnakú právnu hodnotu ako zmluvy ([článok 6 ods. 1 ZFEÚ](#)). Stanovujú tak ústavný rámec fungovania EÚ, ktorý sa potom zhmotňuje v záujme Únie prostredníctvom legislatívnych a administratívnych opatrení inštitúcií EÚ. Keďže zmluvy sú právne nástroje vytvorené priamo členskými štátmi, v právnickej terminológii sa označujú ako **primárne právo Únie**.

Právne nástroje Európskej únie ako sekundárny zdroj práva Únie

Právo, ktoré vytvorili inštitúcie EÚ pri vykonávaní právomocí prenesených na tieto inštitúcie, sa nazýva **sekundárne právne predpisy** a je **druhým dôležitým zdrojom práva Únie**.

Pozostáva z legislatívnych aktov, nelegislatívnych aktov (jednoduchých právnych nástrojov, delegovaných aktov, vykonávacích aktov), nezáväzných nástrojov (stanovísk, odporúčaní) a iných aktov, ktoré nie sú právnymi aktmi (napr. medziinštitucionálnych dohôd, uznesení, vyhlásení, akčných programov). „Legislatívne akty“ ([článok 289 ZFEÚ](#)) sú právne akty prijaté v rámci riadneho alebo mimoriadneho legislatívneho postupu. „Delegované akty“ ([článok 290 ZFEÚ](#)) sú nelegislatívne akty so všeobecnou a záväznou platnosťou, prostredníctvom ktorých sa môžu zmeniť alebo doplniť určité nepodstatné prvky legislatívneho aktu. Prijíma ich Komisia, ktorá na to musí

Právne zdroje práva Únie

1)

PRIMÁRNE PRÁVO

Zmluvy EÚ,
Charta základných práv

všeobecné zásady
(ústavného) práva

2)

MEDZINÁRODNÉ
DOHODY EÚ

Legislatívne akty

nariadenia

smernice

rozhodnutia

3)

SEKUNDÁRNE PRÁVO

Nelegislatívne akty

jednoduché právne nástroje

delegované akty

vykonávacie akty

Nezáväzné nástroje

odporúčania a stanoviská

Akty, ktoré nie sú právnymi aktmi

mediinštitucionálne dohody

uznesenia, vyhlásenia a akčné programy

4)

VŠEOBECNÉ
PRÁVNE ZÁSADY

5)

DOHOVORY MEDZI
ČLENSKÝMI ŠTÁTMI

medzinárodné dohody

rozhodnutia zástupcov vlád

členských štátov zasadajúcich

v Rade

byť výslovne splnomocnená v legislatívnom akte. V prípade, že na vykonanie záväzných právnych aktov EÚ musia byť stanovené jednotné podmienky, využívajú sa príslušné **vykonávacie akty**, ktoré spravidla prijíma Komisia a vo výnimočných prípadoch aj Rada ([článok 291 ZFEÚ](#)). Inštitúcie EÚ môžu vydávať odporúčania a stanoviská vo forme **nezáväzných nástrojov**. A napokon existuje celý rad „aktov, ktoré nie sú právnymi aktmi“, ktoré inštitúciám EÚ umožňujú vydávať nezáväzné opatrenia a vyhlásenia alebo ktorými sa upravuje vnútorné fungovanie EÚ alebo jej inštitúcií, ako je to v prípade vzájomných dohôd alebo medziinštitucionálnych dohôd medzi inštitúciami alebo v prípade ich rokovacích poriadkov.

Tieto legislatívne a nelegislatívne akty môžu mať veľmi **rôzne formy**. Najdôležitejšie formy aktov sú vymenované a vymedzené v [článku 288 ZFEÚ](#). V prípade **záväzných právnych aktov** ide o nariadenia, smernice a rozhodnutia. V prípade nezáväzných **právnych aktov** sa v zozname uvádzajú odporúčania a stanoviská. Tento zoznam aktov však nie je úplný. Mnoho ďalších právnych aktov sa nedá zaradiť do osobitných kategórií. Patria k nim napríklad uznesenia, vyhlásenia, akčné programy alebo biele a zelené knihy. Rozdiely medzi rôznymi aktmi vzhľadom na postup pri ich vydávaní, ich právne účinky a okruhy ich adresátov sú značné. Týmto rozdielmi sa budeme podrobnejšie zaoberať v časti venovanej súboru nástrojov Európskej únie.

Záväzné nástroje

- nariadenia
- smernice
- rozhodnutia

Legislatívne akty

= akty prijaté v rámci riadneho legislatívneho postupu

Jednoduché právne nástroje

= akty neprijaté v rámci legislatívneho postupu

Delegované akty

článok 290 ZFEÚ

Vykonávacie akty

článok 291 ZFEÚ

Nezáväzné nástroje

- odporúčania
- stanoviská

Akty, ktoré nie sú právnymi aktmi

- uznesenia
- vyhlásenia
- oznámenia Komisie
- akčné programy
- biele knihy
- zelené knihy

Tvorba sekundárnych právnych predpisov EÚ prebieha postupne. Ich vydávaním sa realizujú primárne právne predpisy odvodené zo zmlúv EÚ a postupne sa vytvára a posilňuje európsky právny poriadok.

Medzinárodné dohody Európskej únie

Tento **tretí zdroj práva Únie** súvisí s úlohou EÚ na medzinárodnej úrovni. Európa sa ako jedna z ústredných oblastí sveta nemôže obmedziť len na spravovanie vlastných vnútorných záležitostí. Musí sa zaoberať aj hospodárskymi, sociálnymi a politickými vzťahmi s inými krajinami vo svete. Na tento účel uzatvára EÚ s krajinami mimo EÚ („tretími krajinami“) a inými medzinárodnými organizáciami dohody podľa medzinárodného práva. Osobitnú pozornosť si zaslúžia najmä tieto dohody.

Dohody o pridružení

Pridruženie zďaleka presahuje úpravu obchodnej politiky a zameriava sa na úzku hospodársku spoluprácu s rozsiahlou finančnou pomocou EÚ určenou dotknutej krajine ([článok 217 ZFEÚ](#)). Treba rozlišovať tri rôzne druhy dohôd o pridružení.

Dohody na udržanie osobitných väzieb niektorých členských štátov s tretími krajinami

Jedným z osobitných dôvodov na vytvorenie dohody o pridružení boli najmä krajiny a územia mimo Európy, s ktorými Dánsko, Francúzsko, Holandsko

a Spojené kráľovstvo udržiavali mimoriadne úzke hospodárske vzťahy ako so svojimi bývalými kolóniami. Keďže zavedenie spoločných externých colných sadzieb v EÚ by významne narušilo obchodnú výmenu s týmito územiami, bolo potrebné prijať osobitné úpravy. Cieľom pridruženia je preto podpora hospodárskeho a sociálneho rozvoja krajín a území a nadviazanie úzkych hospodárskych vzťahov medzi nimi a EÚ ako celkom ([článok 198 ZFEÚ](#)). K dispozícii je preto celý rad preferenčných dohôd, ktoré umožňujú dovoz tovaru z týchto krajín a území so zníženou alebo nulovou sadzbou cla. Finančná a technická pomoc z EÚ sa poskytuje prostredníctvom Európskeho rozvojového fondu. V praxi je zďaleka najdôležitejšou dohodou [dohoda o partnerstve medzi EÚ a AKT](#) uzatvorená medzi EÚ a 70 štátmi v Afrike, Karibiku a Tichomorí (AKT). Táto dohoda sa v súčasnosti mení na regionálne dohody o hospodárskom partnerstve, ktorými sa štátom AKT postupne poskytuje voľný prístup na európsky vnútorný trh.

Dohody na prípravu možného pristúpenia k Európskej únii alebo na vytvorenie colnej únie

Dohody o pridružení sa okrem toho využívajú aj pri príprave krajín na možné členstvo v EÚ. Dohoda slúži ako prípravné štádium pristúpenia, počas ktorého môže kandidátska krajina pracovať na priblížení svojho hospodárstva hospodárstvu EÚ. Táto stratégia sa v súčasnosti vykonáva v prípade krajín západného Balkánu (Bosna a Hercegovina, Čierna Hora, Kosovo, Srbsko). Proces pristúpenia je tu podporený rozšíreným procesom stabilizácie a pridruženia (PSP), ktorý predstavuje celkový rámec pokroku krajín západného Balkánu na celú cestu k ich pristúpeniu. V rámci PSP sa sledujú tri ciele: 1. stabilizácia a rýchly prechod na fungujúce trhové hospodárstvo; 2. presadzovanie regionálnej spolupráce; 3. perspektíva členstva v EÚ. PSP je založený na progresívnom partnerstve, v ktorom EÚ ponúka obchodné koncesie, hospodársku a finančnú podporu a zmluvný vzťah v podobe dohôd o stabilizácii a pridružení. V rámci PSP musí každá krajina dosiahnuť konkrétny pokrok na splnenie požiadaviek potenciálneho členstva. Pokrok krajín západného Balkánu smerom k možnému členstvu v EÚ sa hodnotí vo výročných správach.

Dohoda o Európskom hospodárskom priestore (EHP)

Prostredníctvom [Dohody o EHP](#) sa (zostávajúcim) krajinám Európskeho združenia voľného obchodu (Island, Lichtenštajnsko a Nórsko) otvára vnútorný trh a stanovením povinnosti prevziať takmer dve tretiny právnych predpisov EÚ vytvára pevný základ na následné pristúpenie. V EHP

majú existovať na základe *acquis communautaire* (súboru primárnych a sekundárnych právnych predpisov EÚ) voľný pohyb tovaru, osôb, služieb a kapitálu, jednotné pravidlá v oblasti hospodárskej súťaže a štátnej pomoci a úzka spolupráca v oblasti horizontálnych a sprievodných politík (týkajúcich sa životného prostredia, výskumu a vývoja, vzdelávania).

Dohody o spolupráci

Dohody o spolupráci, ktoré sa zameriavajú len na intenzívnu hospodársku spoluprácu, nejdú tak ďaleko ako dohody o pridružení. EÚ takéto dohody uzavrela napríklad so štátmi Maghrebu (Alžírsko, Maroko a Tunisko), štátmi Mašreku (Egypt, Jordánsko, Libanon a Sýria) a Izraelom.

Obchodné dohody

EÚ má takisto aj veľký počet obchodných dohôd, ktoré sa uzatvárajú s jednotlivými tretími krajinami, skupinami tretích krajín alebo v rámci medzinárodných obchodných organizácií v oblasti colnej a obchodnej politiky. Najdôležitejšími medzinárodnými obchodnými dohodami sú Dohoda o založení Svetovej obchodnej organizácie a multilaterálne obchodné dohody, ktoré sú z nej odvodené, ku ktorým patrí najmä Všeobecná dohoda o clách a obchode z roku 1994, Kódex o antidumpingových opatreniach a subvenciách, Všeobecná dohoda o obchode so službami, Dohoda o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva a Dohovor o pravidlách a postupoch pri urovnávaní sporov. Nad multilaterálnymi dohodami však začínajú získavať prevahu dvojstranné dohody o voľnom obchode. Vzhľadom na obrovské ťažkosti spojené s uzatváraním multilaterálnych dohôd o liberalizácii obchodu, napríklad v rámci Svetovej obchodnej organizácie, sa všetky obchodné mocnosti vrátane EÚ uchýlili k uzatváraniu bilaterálnych dohôd o voľnom obchode. Najnovšími príkladmi sú úspešne ukončené obchodné rokovania s Kanadou, Čile, Japonskom, Mexikom, Singapurom, Južnou Kóreou, Vietnamom, so štátmi Mercosuru (Argentínou, Brazíliou, Paraguajom a Uruguajom) a s Novým Zélandom, ako aj uzatvorenie dohody o partnerstve medzi EÚ a Organizáciou afrických, karibských a tichomorských štátov (OAKTŠ, predtým štáty AKT). V súčasnosti prebiehajú ďalšie obchodné rokovania najmä s Austráliou, Indiou a Indonéziou.

Nepísané zdroje práva

Doteraz uvedené zdroje práva Únie majú spoločné to, že ide o písané právo. Rovnako ako každý iný právny poriadok ani právny poriadok Únie nemôžu

Nórsko (pohľad na súostrovie Špicberg) je členom Európskeho hospodárskeho priestoru, ktorý spolu s Islandom a Lichtenštajnskom zahŕňa aj 27 členských štátov EÚ. V Európskom hospodárskom priestore sa uplatňujú štyri slobody (voľný pohyb tovaru, osôb, služieb a kapitálu).

tvoriť len písané normy. Vždy budú existovať medzery, ktoré treba vyplniť nepísaným právom.

Všeobecné právne zásady

Nepísané zdroje práva Únie sú v prvom rade všeobecné právne zásady. Ide o pravidlá vyjadrujúce základné koncepcie práva a spravodlivosti, ktoré musí rešpektovať každý právny systém. Písaným právom Únie, ktorým sa v podstate upravujú iba hospodárske a sociálne veci, sa táto požiadavka môže splniť iba čiastočne, takže všeobecné právne zásady predstavujú jeden z najdôležitejších zdrojov práva Únie. Vďaka nim možno odstrániť existujúce medzery alebo vyriešiť otázky súvisiace s výkladom existujúceho práva v zmysle zásady spravodlivosti.

K realizácii právnych zásad dochádza pri uplatňovaní práva, najmä prostredníctvom judikatúry Súdneho dvora v rámci jeho úlohy zabezpečovať „dodržiavanie práva pri výklade a uplatňovaní zmluvy“. Hlavnými referenčnými bodmi na určovanie všeobecných právnych zásad sú predovšetkým spoločné právne zásady právnych poriadkov členských štátov. Poskytujú základ, z ktorého sa môžu odvíjať pravidlá EÚ potrebné na riešenie problému.

K týmto právnym zásadám patria okrem zásad samostatnosti, priamej uplatniteľnosti a prednosti práva Únie aj záruka základných práv (prinajmenšom v prípade Poľska, na ktoré sa vzhľadom na výnimku nevzťahuje Charta základných práv), zásada proporcionality (ktorá sa v skutočnosti upravuje pozitívnym ustanovením v [článku 5 ods. 4 ZEÚ](#)), ochrana oprávnených očakávaní, právo na riadne vypočutie a zásada zodpovednosti členských štátov za porušenie práva Únie.

Obyčajové právo

K nepísanému právu Únie patrí aj obyčajové právo. Rozumie sa tým uplatňovanie a prijatie praxe, na základe ktorej sa vytvorila právna norma a ktorou sa dopĺňajú alebo menia primárne alebo sekundárne právne predpisy. Možnosť vytvorenia obyčajového práva v práve Únie sa všeobecne uznáva. Skutočné vytváranie obyčajového práva v kontexte práva Únie však podlieha podstatným obmedzeniam. Prvou prekážkou je existencia osobitného postupu na zmenu zmlúv ([článok 48 ZEÚ](#)). Tým sa síce vytváranie obyčajového práva nevylučuje, ale sprísňujú sa kritériá, ktoré sa kladú na

preukázanie dlhodobého uplatňovania a prijatia praxe. Ďalšia prekážka pri tvorbe obyčajového práva inštitúciami EÚ vyplýva zo skutočnosti, že platnosť každého úkonu inštitúcie sa môže odvodiť výlučne zo zmlúv a nemôže sa zakladať na vlastnom konaní inštitúcie alebo na akomkoľvek jej zámere vytvoriť právny vzťah. To znamená, že na úrovni zmlúv nemôže byť obyčajové právo za nijakých okolností vytvorené inštitúciami EÚ. Môžu to urobiť nanajvýš členské štáty, a to len za uvedených prísnych podmienok. Postupy a prax inštitúcií EÚ uplatňované a prijaté ako súčasť práva sa však môžu uplatniť v rámci výkladu právnych ustanovení vytváraných týmito inštitúciami, čím sa môžu zmeniť právne dôsledky a rozsah pôsobnosti príslušného právneho aktu. Aj pri tom však treba rešpektovať podmienky a obmedzenia vyplývajúce z primárnych právnych predpisov EÚ.

Dohody a zmluvy medzi členskými štátmi

Posledným zdrojom práva Únie sú dohody medzi členskými štátmi. Dohody tohto druhu sa môžu uzavrieť na účely úpravy otázok, ktoré majú úzku súvislosť s činnosťou EÚ, v prípade ktorých sa na inštitúcie EÚ ale nepreniesla nijaká právomoc (napríklad Zmluva o stabilite, koordinácii a správe v hospodárskej a menovej únii z roku 2012, známa aj ako fiškálna dohoda, ktorá bola uzavretá bez Česka). Medzi členskými štátmi však existujú aj plnohodnotné medzinárodné dohody, prostredníctvom ktorých sa má prekonať najmä územná obmedzenosť vnútroštátnych právnych úprav a vytvoriť právo uplatňované jednotne v celej EÚ. Má to význam predovšetkým v oblasti medzinárodného práva súkromného [napríklad Dohovor o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (1980)].

Súbor nástrojov Európskej únie

Realizácia cieľov sledovaných EÚ si vyžaduje na strane Európskej únie činnosť jej orgánov, ktoré umožňujú zosúladiť odlišné hospodárske, sociálne a v neposlednom rade aj environmentálne podmienky v jednotlivých členských štátoch. Právo EÚ preto musí poskytnúť súbor nástrojov vo forme právnych aktov, ktoré požadujú a majú k dispozícii aj orgány štátov na plnenie vnútroštátnych úloh.

O jednoduchom použití tradičných súborov nástrojov členských štátov sa neuvažovalo, pretože štáty využívajú rôzne formy konania na vnútroštátnej úrovni a prevzatie modelu len z jedného členského štátu by len ťažko mohlo uspokojiť potreby a záujmy EÚ ako celku. Už pri zakladaní EHS tu

bola ťažká úloha vypracovať celý rad nástrojov zameraných na štruktúry a úlohy Spoločenstva. V prvom rade bolo potrebné rozhodnúť, aké formy a aký účinok majú mať právne akty. Inštitúcie museli byť schopné zosúladiť odlišné hospodárske, sociálne a v neposlednom rade aj environmentálne podmienky v jednotlivých členských štátoch, a to efektívne, t. j. bez toho, aby záviseli od dobrej vôle členských štátov, aby bolo možné pre všetkých občanov EÚ vytvoriť čo najlepšie životné podmienky. Na druhej strane však nemali do vnútroštátnych právnych poriadkov zasahovať viac, ako bolo nevyhnutné. Celý legislatívny systém EÚ je preto založený na zásade, že ak sa vo všetkých členských štátoch musí uplatňovať rovnaká úprava, a to aj pokiaľ ide o podrobnosti, vnútroštátne úpravy sa musia nahradiť právnymi predpismi EÚ, ale ak to potrebné nie je, musia sa riadne zohľadniť existujúce právne poriadky členských štátov.

V tejto súvislosti sa vyvinul súbor nástrojov, ktorý inštitúciám EÚ umožňuje rozdielnou mierou pôsobiť na vnútroštátne právne systémy. Najostrejšou formou je nahradenie vnútroštátnych predpisov predpismi EÚ. Existujú aj pravidlá EÚ, prostredníctvom ktorých inštitúcie EÚ pôsobia na právne systémy členských štátov iba nepriamo. Ďalej existuje možnosť, aby sa na úpravu konkrétnej veci prijali opatrenia výlučne voči určenému alebo určiteľnému adresátovi. A napokon sú k dispozícii aj také právne akty, ktoré neobsahujú záväzné ustanovenia vo vzťahu k členským štátom ani voči občanom EÚ.

Ak sa pozrieme na právne nástroje z hľadiska adresátov a účinkov, aké majú v členských štátoch, systém právnych nástrojov EÚ je možné na základe [článku 288 ZFEÚ](#) znázorniť takto:

Systém právnych nástrojov EÚ

článok 288 ZFEÚ

	ADRESÁTI	ÚČINKY
Nariadenia	Všetky členské štáty, fyzické a právnické osoby	Priamo uplatniteľné a záväzné v celom rozsahu
Smernice	Všetky alebo určité členské štáty	Záväzné vzhľadom na výsledky; priamo uplatniteľné len za osobitných okolností
Rozhodnutia I	Adresované: – všetkým alebo určitým členským štátom, – určitým fyzickým alebo právnickým osobám	Priamo uplatniteľné a záväzné v celom rozsahu
Rozhodnutia II	Neurčené konkrétnym adresátom	Záväzné v celom rozsahu
Odporúčania	Všetky alebo určité členské štáty, iný orgán EÚ, jednotlivci	Nezáväzné
Stanoviská	Všetky alebo určité členské štáty, iné orgány EÚ, neurčená skupina adresátov	Nezáväzné

Nariadenia ako „zákony“ Európskej únie

Právnymi aktmi, ktorými môžu inštitúcie EÚ najhlbšie zasahovať do vnútroštátnych právnych poriadkov, sú nariadenia. Vyznačujú sa dvoma vlastnosťami, ktoré sú v medzinárodnom práve úplne nezvyčajné.

- Prvou je ich **celoúnijný charakter**, čo znamená, že sa nimi v celej EÚ bez ohľadu na štátne hranice stanovuje rovnaké právo, ktoré sa uplatňuje v plnom rozsahu vo všetkých členských štátoch. Členský štát nemôže uplatňovať nariadenie neúplne alebo si vyberať len tie ustanovenia, s ktorými súhlasí, s cieľom zmariť účinnosť nástroja, proti ktorému bol tento členský štát už v procese prijímania alebo ktorý je v rozpore s jeho vnútroštátnymi záujmami. Členský štát nemôže zabrániť povinnému uplatňovaniu nariadenia ani odvolaním sa na ustanovenia alebo postupy vnútroštátneho práva.
- Druhou je **priama uplatniteľnosť**, čo znamená, že právne akty sa nemusia transponovať do vnútroštátneho práva, ale sa nimi občanom EÚ priznávajú práva alebo ukladajú povinnosti rovnako ako vnútroštátnym právom. Členské štáty a ich správne inštitúcie a súdy, ako aj všetky osoby, na ktoré sa vzťahuje osobný rozsah pôsobnosti nariadenia, sú právom Únie priamo viazané a musia ho dodržiavať rovnako ako vnútroštátne právo.

Podobnosť týchto právnych aktov so zákonmi vnútroštátneho práva sa nedá prehliadnuť. Ak ich Parlament a Rada prijímajú spoločne (v rámci „riadneho legislatívneho postupu“ – pozri oddiel Legislatívny proces v EÚ), označujú sa ako „legislatívne akty“. Vo vzťahu k nariadeniam, ktoré vydáva len Rada alebo Európska komisia, táto spoluzodpovednosť Parlamentu chýba, takže – aspoň z formálneho hľadiska – nemajú základné charakteristické vlastnosti tohto druhu právnych predpisov.

Smernice

Smernica je popri nariadení najdôležitejším legislatívnym nástrojom. Jej účelom je zosúladiť dvojaký cieľ zabezpečenia nevyhnutnej jednotnosti práva Únie a rešpektovania rozmanitosti tradícií a štruktúr jednotlivých členských štátov. Prvoradým cieľom smernice preto na rozdiel od nariadenia nie je zjednocovanie práva, ale jeho harmonizácia. Pomocou harmonizácie práva sa majú odstrániť rozpory medzi vnútroštátnymi právnymi a správными predpismi alebo postupne odstrániť rozdiely, aby vo všetkých členských štátoch pokiaľ možno existovali rovnaké vecné podmienky. Smernica tak predstavuje jeden zo základných nástrojov budovania vnútorného trhu.

Smernica je pre členské štáty záväzná, pokiaľ ide o cieľ, ktorý sa má dosiahnuť, ale rozhodnutie o tom, ako sa má dohodnutý cieľ EÚ začleniť do vnútroštátneho právneho poriadku, sa prenecháva vnútroštátnym orgánom. Toto zapojenie členských štátov odráža snahu realizovať zásahy do vnútroštátnych hospodárskych a právnych štruktúr miernejšou formou. Členským štátom sa najmä umožňuje, aby pri vykonávaní pravidiel EÚ zohľadňovali vnútroštátne osobitosti. Smernicou sa nenahrádzajú zákony členských štátov, ale stanovuje sa im povinnosť prispôbiť vnútroštátne právo ustanoveniam EÚ. To si spravidla vyžaduje dvojstupňový legislatívny proces:

Na prvom, **počiatočnom, stupni** sa v smernici stanovujú ciele, ktoré majú v stanovenej lehote dosiahnuť **na úrovni EÚ** niektoré alebo všetky členské štáty, ktorým je smernica určená. Inštitúcie EÚ môžu v skutočnosti tento cieľ určiť tak podrobne, aby členským štátom nezostal priestor na vlastné riešenia, pričom táto možnosť sa využíva predovšetkým v smerniciach týkajúcich sa technických noriem a ochrany životného prostredia.

Na druhom, **vnútroštátnom stupni** sa cieľ stanovený na úrovni EÚ premieta do vlastných právnych alebo správnych ustanovení v členských štátoch. Aj keď majú členské štáty v zásade možnosť slobodného výberu foriem a postupov pri transponovaní svojej povinnosti na úrovni EÚ do vnútroštátneho práva, posúdenie, či sú príslušné úpravy v súlade s právom Únie, sa vykonáva podľa kritérií EÚ. Platí všeobecná zásada, že sa musí vytvoriť taký právny stav, ktorý umožňuje dostatočne jasne a s istotou rozpoznať práva a povinnosti vyplývajúce z ustanovení smernice, aby ich občania EÚ mohli uplatniť pred vnútroštátnymi súdmi alebo ich v prípade potreby napadnúť. Spravidla si to vyžaduje vydanie záväzných ustanovení vnútroštátneho práva alebo zrušenie či zmenu existujúcich predpisov. Administratívna prax sama osebe nestačí, keďže dotknuté orgány ju prirodzene môžu ľubovoľne meniť a nemá ani dostatočnú publicitu.

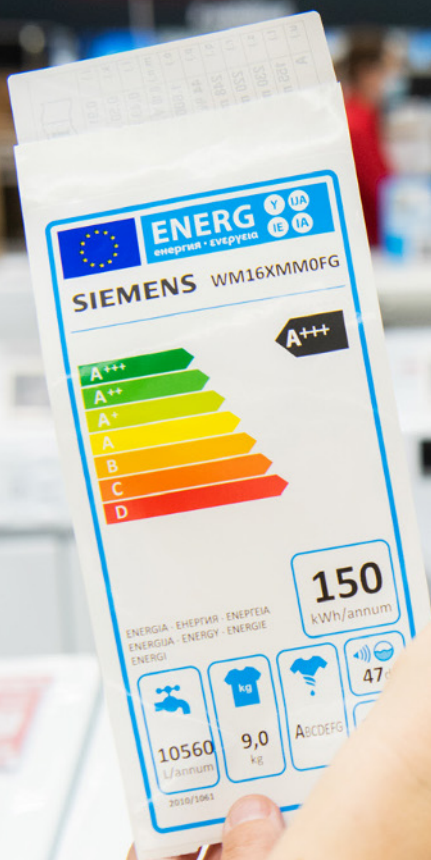
Smernicami sa spravidla priamo nepriznávajú práva ani neukladajú povinnosti občanom EÚ. Sú výslovne určené samotným členským štátom. Práva a povinnosti občanov vyplývajú až z opatrení, ktoré vydávajú orgány členských štátov na vykonávanie smernice. Pre občanov to nie je dôležité, kým si členské štáty plnia záväzky vyplývajúce z práva Únie. **Nevýhody** pre občanov EÚ však vznikajú vtedy, keď členský štát neprijme príslušné vykonávacie opatrenia na dosiahnutie cieľa stanoveného v smernici, ktorý by bol v ich prospech, alebo ak sú prijaté opatrenia neprimerané. Súdny dvor odmietol tolerovať takéto nevýhody a v ustálenej judikatúre rozhodol, že občania EÚ sa môžu za určitých okolností odvolávať priamo na ustanovenia smernice a požadovať práva, ktoré

sa im v príslušnej smernici priznávajú a ktoré si prípadne môžu nárokovať na vnútroštátnych súdoch. Súdny dvor vymedzuje priamy účinok takto:

- ustanoveniami smernice sa musia dostatočne jasne a presne stanoviť práva občanov/podnikov EÚ,
- uplatnenie práv nie je podmienené nijakými podmienkami,
- vnútroštátny zákonodarca nesmie mať žiaden manévrovací priestor, pokiaľ ide o obsah predpisov, ktoré sa majú vydať,
- lehota na vykonanie smernice uplynula.

Rozhodnutia Súdneho dvora týkajúce sa priameho účinku sú založené na všeobecnom názore, že členský štát koná nejednoznačne a nezákonne, ak uplatňuje svoje staré právne predpisy bez ich prispôsobenia požiadavkám smernice. Ide o zneužívanie práv členským štátom, proti ktorému sa má bojovať uznaním priameho účinku smernice tak, že sa zabezpečí, aby členskému štátu nevznikli z porušovania práva Únie nijaké výhody. Priamy účinok tak nadobúda vo vzťahu k porušujúcemu členskému štátu **sankčný** charakter. V danej súvislosti je dôležité, že Súdny dvor uplatňuje túto zásadu výlučne v prípadoch medzi občanmi a členským štátom a len vtedy, keď bola smernica občanom na úžitok, nie na škodu, inými slovami, keď je postavenie občanov podľa zákona v znení zmien smernice priaznivejšie ako podľa starého zákona (známe ako „vertikálny priamy účinok“).

Priamy účinok smerníc vo vzťahoch medzi samotnými občanmi (tzv. horizontálny priamy účinok) Súdny dvor zamietol. Na základe sankčného charakteru tejto zásady Súdny dvor dospel k záveru, že nie je uplatniteľná na vzťahy medzi súkromnými osobami, keďže tie nemôžu byť zodpovedné za dôsledky nekonania členského štátu. Jednotlivci sa môžu, naopak, opierať o zásady právnej istoty a ochrany oprávnených očakávaní. Občan musí mať možnosť spoliehať sa na to, že účinky smernice sa dosiahnu vnútroštátnymi vykonávacími opatreniami. Súdny dvor však vypracoval zásadu primárneho práva, podľa ktorej je obsah smernice uplatniteľný aj na otázky súkromného práva za predpokladu, že vyjadruje všeobecný zákaz diskriminácie. Koncepcia Súdneho dvora presahuje zákaz diskriminácie, ktorým sa podľa formulácií v príslušných smerniciach vnútroštátne orgány, a najmä vnútroštátne súdy, zaväzujú poskytovať v rozsahu svojej právomoci právnu ochranu, ktorú súkromné osoby odvodzujú z práva Únie, a zabezpečiť plnú účinnosť tohto práva, pričom v prípade potreby prestanú uplatňovať akékoľvek ustanovenia vnútroštátnych právnych predpisov, ktoré sú v rozpore s touto zásadou. Vzhľadom na prednosť práva EÚ má preto zákaz diskriminácie stanovený príslušnými smernicami prednosť pred vnútroštátnym právom, ktoré je s ním

Smernica 2012/27/EÚ z 25. októbra 2012 (smernica o energetickej efektívnosti) obsahuje balík záväzných opatrení, ktorými má EÚ prispievať k plneniu svojho cieľa zvýšiť do roku 2020 energetickú efektívnosť o 20 %. Členské štáty EÚ mali smernicu transponovať do vnútroštátneho práva do 5. júna 2014.

v rozpore. Súdny dvor síce nespochybňuje svoju judikatúru k chýbajúcemu horizontálnemu účinku smerníc, avšak v súvislosti so zákazom diskriminácie vo všetkých prípadoch, kde je tento zákaz konkretizovaný v smernici, fakticky dospel k rovnakému výsledku. Súdny dvor doposiaľ rozhodol, že je to tak v prípade smerníc, ktoré sa týkali tradičnej diskriminácie na základe štátnej príslušnosti, pohlavia alebo veku. Tento záver by sa však mal uplatňovať na všetky smernice, ktoré sa prijímajú na boj proti dôvodom diskriminácie uvedeným v [článku 19 ZFEÚ](#).

Priamy účinok smernice nevyhnutne neznamená, že ustanovenie smernice priznáva jednotlivcovi práva. Ustanovenia smernice majú v skutočnosti priamy účinok, pokiaľ majú **účinnok objektívneho práva**. Na uznanie tohto účinku sa vzťahujú rovnaké podmienky ako na uznanie priameho účinku s jedinou výnimkou, že namiesto jasne a presne stanoveného právneho predpisu pre občana alebo podnik EÚ je stanovený jasný a presne definovaný záväzok členských štátov. V takomto prípade je smernica záväzná pre všetky inštitúcie, t. j. zákonodarcu, verejnú správu a sudy členských štátov, ktoré ju musia automaticky dodržiavať a uplatňovať ako prednostné právo Únie. Konkrétne im z toho preto vyplýva aj povinnosť vykladať vnútroštátne právo v súlade so smernicami alebo dať pri uplatňovaní prednosť dotknutému ustanoveniu smernice pred vnútroštátnym právom, ktoré je s ním v rozpore. Smernice majú okrem toho vo vzťahu k členským štátom určité obmedzujúce účinky, dokonca aj pred uplynutím lehoty na ich transpozíciu. Členské štáty vzhľadom na záväzný charakter smernice a vzhľadom na svoju povinnosť uľahčovať plnenie úloh EÚ ([článok 4 ZEÚ](#)) nesmú pred uplynutím lehoty na transpozíciu prijať nijaké opatrenie, ktoré by mohlo ohroziť dosiahnutie cieľa smernice.

Súdny dvor v rozsudkoch v spojených veciach C-6/90 a C-9/90 [Francovich a Bonifaci](#) z roku 1991 rozhodol, že členské štáty sú povinné nahradiť škodu v prípade, ak strata vznikla z dôvodu, že smernica nebola transponovaná alebo bola transponovaná len čiastočne. V oboch veciach išlo o otázku zodpovednosti Talianska za to, že včas netransponovalo [smernicu Rady 80/987/EHS](#) z 20. októbra 1980 o ochrane zamestnancov v prípade platobnej neschopnosti ich zamestnávateľa, ktorá mala chrániť práva zamestnancov na odmenu v období pred začiatkom platobnej neschopnosti alebo prepustením z dôvodu platobnej neschopnosti. Na tento účel sa mali vytvoriť záručné fondy, ktoré by boli chránené pred veriteľmi zamestnávateľa a ktoré mali byť financované zamestnávateľmi, subjektmi verejného sektora, prípadne z oboch zdrojov. Súdny dvor riešil problém, že hoci bolo cieľom smernice udeliť zamestnancom individuálne právo na

pokračujúcu výplatu odmeny zo záručných fondov, tomuto právu nemohli priznať priamy účinok vnútroštátne súdy, čo znamená, že ho nemohli presadzovať voči vnútroštátnym orgánom, keďže vzhľadom na neexistenciu opatrení na transponovanie smernice nebol záručný fond zriadený, a tak nebolo možné zistiť, kto je v súvislosti s platobnou neschopnosťou dlžníkom. Súdny dvor rozhodol, že Taliansko nevykonaním smernice uprelo dotknutým pracovníkom ich práva, a preto je povinné nahradiť škodu. Aj keď sa povinnosť odškodnenia v práve Únie výslovne nestanovuje, podľa názoru Súdneho dvora je neoddeliteľnou súčasťou právneho poriadku EÚ, pretože jeho plná účinnosť by nebola zabezpečená, a práva, ktoré sa ním priznávajú, by neboli chránené, keby občania EÚ nemali možnosť požadovať a získať odškodnenie v prípade porušenia ich práv krokmi členského štátu, ktoré sú v rozpore s právom Únie ⁴.

Rozhodnutia

Lisabonskou zmluvou sa k právnym nástrojom pridali rozhodnutia. Rozlišuje sa medzi dvoma kategóriami rozhodnutí: rozhodnutia, ktoré sú určené konkrétnym adresátom, a všeobecné rozhodnutia, ktoré nemajú konkrétnych adresátov (pozri [článok 288 ods. 4 ZFEÚ](#)). Zatiaľ čo rozhodnutiami, v ktorých je uvedené, komu sú určené, sa nahrádzajú predchádzajúce rozhodnutia upravujúce jednotlivé veci, všeobecné rozhodnutia, ktoré nemajú konkrétnych adresátov, zahŕňajú rôzne nástroje, ktoré majú spoločné to, že sa nimi neupravujú jednotlivé veci. Toto jednotné označenie dvoch celkom odlišných druhov právnych nástrojov je poľutovaniahodné, keďže kvôli nevyhnutným problémom s vymedzením vzniká značná právna neistota. Lepšie by bolo použiť jeden výraz pre opatrenia upravujúce jednotlivé veci s vonkajším, právne záväzným účinkom a zaviesť ďalší výraz pre iné právne nástroje so záväznou silou.

Orgány EÚ (najmä Rada a Komisia) pri vykonávaní svojej výkonnej funkcie zvyčajne využívajú **rozhodnutia, v ktorých je uvedené, komu sú určené**. Takýmito rozhodnutiami sa môže od členského štátu, podniku alebo občana EÚ žiadať, aby vykonal alebo nevykonal určitú činnosť, alebo sa im môžu priznať práva alebo uložiť povinnosti. To presne zodpovedá situácii v právnych poriadkoch členských štátov. Aj tu vnútroštátne správne orgány vydaním správneho aktu záväzne stanovujú následky voči občanom, ktoré vyplývajú z uplatňovania zákona v konkrétnom prípade.

⁴ Podrobnosti pozri v oddiele Zodpovednosť členských štátov za porušenia práva Únie.

Základné znaky tohto druhu rozhodnutí je možné opísať takto:

- Rozhodnutie má na rozdiel od nariadenia **individuálnu platnosť**: adresáti rozhodnutia musia byť v rozhodnutí vymenovaní a sú jediní, kto je rozhodnutím viazaný. Na splnenie tejto podmienky stačí, aby bol okruh dotknutých osôb v čase vydania rozhodnutia určiteľný, pričom v budúcnosti ho nebude možné rozšíriť. Dôležitý je skutočný obsah rozhodnutia, ktorý musí byť taký, aby mal priamy a individuálny vplyv na situáciu občana. V tomto zmysle môžu byť rozhodnutím individuálne dotknuté aj tretie osoby, pokiaľ sa ich to týka na základe určitých osobných vlastností alebo okolností, ktoré ich odlišujú od všetkých ostatných osôb, a preto sú aj ony určiteľné rovnako ako adresát.
- Rozhodnutie je **záväzné** v celom rozsahu, čím sa odlišuje od smernice (ktorá je záväzná iba vzhľadom na cieľ, ktorý sa má dosiahnuť).
- Rozhodnutie je pre adresátov **priamo záväzné**. Rozhodnutie určené členskému štátu môže mať v skutočnosti rovnaký priamy účinok na občana ako smernica.

Všeobecné rozhodnutia, v ktorých sa osobitne neuvádza, komu sú určené, sú záväzné v celom rozsahu, aj keď nie je jasné, pre koho sú záväzné. To sa môže v konečnom dôsledku stanoviť len z obsahu rozhodnutia. V prípade všeobecných rozhodnutí je možné rozlišovať medzi týmito druhmi nástrojov.

- **Rozhodnutia, ktorými sa menia ustanovenia zmluvy.** Tieto rozhodnutia sú uplatniteľné všeobecne a abstraktne, čo znamená, že sú záväzné pre všetky inštitúcie, orgány, úrady alebo agentúry EÚ a členské štáty. Môžu sa uviesť rozhodnutia o zjednodušení postupov prijímania ([článok 81 ods. 3](#) a [článok 192 ods. 2 písm. c\) ZFEÚ](#)) alebo o požiadavkách na kvalifikovanú väčšinu ([články 312 ods. 2](#) a [333 ods. 1 ZFEÚ](#)).
- **Rozhodnutia, ktorými sa konkretizuje právo vyplývajúce zo zmlúv.** Tieto rozhodnutia majú záväzný účinok pre celú EÚ alebo pre príslušné inštitúcie, orgány, úrady a agentúry EÚ, ak ide o rozhodnutie týkajúce sa ich zloženia. Nemajú žiadny vonkajší účinok na jednotlivca.
- **Rozhodnutia o prijatí vnútorného práva inštitúcie a medziinštitucionálneho práva.** Tieto rozhodnutia sú záväzné pre inštitúcie, orgány, úrady alebo agentúry EÚ, ktoré sú nimi dotknuté a ktorých sa týkajú. Príkladom môžu byť vnútorné rokovacie poriadky inštitúcií EÚ (vnútorné právo inštitúcie) a medziinštitucionálne dohody uzavreté medzi orgánmi EÚ (medziinštitucionálne právo).

- **Rozhodnutia spojené s organizačným riadením.** Týmito rozhodnutiami (napr. o vymenovaní, odmeňovaní) sú viazaní príslušní funkcionári alebo členovia orgánov.
- **Rozhodnutia týkajúce sa tvorby politiky.** Tieto rozhodnutia konkurujú nariadeniam a smerniciam, ale neusilujú sa o právne záväzný vonkajší účinok na jednotlivca. Ich záväzný účinok sa v zásade obmedzuje na inštitúcie, ktoré sa podieľajú na ich vydávaní, najmä ak sa týkajú pokynov alebo usmernení pre budúcu politiku. Len vo výnimočných prípadoch majú právne účinky všeobecnej a abstraktnej povahy alebo finančné dôsledky.
- **Rozhodnutia v rámci spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky.** Tieto rozhodnutia sú právne záväzné pre EÚ. Rozsah, v akom sú záväzné pre členské štáty, je obmedzený osobitnými ustanoveniami (napr. [článkami 28 ods. 2 a 5](#) a [31 ods. 1 ZFEÚ](#)). Nevzťahuje sa na ne nadradenosť judikatúry Súdneho dvora.

Odporúčania a stanoviská

Do poslednej kategórie právnych opatrení, ktorá je výslovne stanovená v zmluvách Únie, patria odporúčania a stanoviská. Umožňujú inštitúciám EÚ vyjadriť názor určený pre členské štáty a v niektorých prípadoch pre jednotlivých občanov, ktorý nie je záväzný a ktorým sa neukladá adresátovi žiadna právna povinnosť.

V **odporúčaniach** sa adresát vyzýva, aby sa správal istým spôsobom, ale bez toho, aby ho právne zaväzovali. Komisia môže napríklad v prípadoch, v ktorých prijatie alebo zmena právneho alebo správneho predpisu v členskom štáte naruša podmienky hospodárskej súťaže na vnútornom trhu, odporučiť príslušnému štátu, aby prijal opatrenia vhodné na zamedzenie tohto narušenia (pozri [článok 117 ods. 1 druhú vetu ZFEÚ](#)).

Naproti tomu **stanoviská** vydávajú inštitúcie EÚ, keď ide o posúdenie danej situácie alebo určitých udalostí v EÚ alebo jednotlivých členských štátoch. V niektorých prípadoch slúžia aj na prípravu následných záväzných právnych aktov alebo sú predpokladom začiatku konania pred Súdny dvorom (pozri [články 258 a 259 ZFEÚ](#)).

Skutočný význam odporúčaní a stanovísk spočíva v politickej a morálnej oblasti. Autori zmlúv vychádzali pri stanovení týchto právnych aktov z predpokladu, že vzhľadom na autoritu inštitúcií EÚ a ich širší prehľad a rozsiahle znalosti podmienok presahujúcich užší vnútroštátny rámec

dotknuté subjekty dobrovoľne splnia odporúčanie, ktoré im je určené, a budú primerane reagovať na posúdenie určitej situácie inštitúciami EÚ. Odporúčania a stanoviská však môžu mať aj nepriamy právny účinok, a to vtedy, keď vytvárajú predpoklady pre neskoršie záväzné právne akty alebo keď sa dotknutá inštitúcia EÚ sama zaviazá, čím môžu za určitých okolností vzniknúť oprávnené očakávania.

Uznesenia, vyhlásenia a akčné programy

Popri právnych aktoch stanovených v zmluvách majú inštitúcie EÚ k dispozícii ďalšie rozmanité formy opatrení na formovanie a tvarovanie právneho poriadku EÚ. Najdôležitejšími z nich sú uznesenia, vyhlásenia a akčné programy.

Uznesenia. Uznesenia môže vydávať Parlament, Európska rada a Rada. Uzneseniami sa vyjadrujú spoločné názory a zámery so zreteľom na celkový proces integrácie a konkrétne úlohy v rámci EÚ a mimo nej. Predmetom uznesení týkajúcich sa vnútorného fungovania EÚ môžu byť napríklad základné otázky týkajúce sa politickej únie, regionálnej politiky, energetickej politiky, ako aj hospodárskej a menovej únie, najmä Európskeho menového systému. Takéto uznesenia majú význam predovšetkým ako pomoc pri politickom nasmerovaní budúcej činnosti Rady. Ako **prejavy spoločnej politickej vôle** uznesenia podstatne uľahčujú dosiahnutie konsenzu v Rade a okrem toho zaručujú aspoň minimálnu mieru zhody v rozhodovaní na úrovni EÚ a na úrovni jednotlivých členských štátov. Tieto funkcie sa musia zohľadniť pri každom posúdení ich právneho významu, t. j. mali byť zostať flexibilným nástrojom a nemali by byť viazané príliš veľkým počtom právnych požiadaviek a povinností.

Vyhlásenia. Existujú dva rôzne druhy vyhlásení. Ak sa vyhlásenie týka **d' ďalšieho vývoja EÚ**, ako v prípade vyhlásenia o EÚ, vyhlásenia o demokracii a vyhlásenia o základných právach a slobodách, ide viac-menej o ekvivalent uznesenia. Používajú sa predovšetkým vtedy, keď sa má osloviť široká verejnosť alebo konkrétny okruh adresátov. Druhý typ vyhlásenia sa vydáva v súvislosti s rozhodovacím procesom v Rade, pričom v ňom členovia Rady spoločne alebo jednotlivo vyjadrujú svoj názor na výklad rozhodnutí Rady. Takéto **výkladové vyhlásenia** sú v Rade bežnou praxou a predstavujú základný prostriedok na dosiahnutie kompromisov. Právny význam týchto vyhlásení treba posudzovať na základe všeobecných zásad výkladu, podľa ktorých rozhodujúcim aspektom pri výklade významu právneho ustanovenia je vo všetkých prípadoch základný úmysel jeho autora. Táto zásada však

platí, len ak vyhlásenie získa potrebnú pozornosť verejnosti, pretože napríklad sekundárne právne predpisy EÚ, ktorými sa priznávajú priame práva jednotlivcom, nemôžu byť obmedzené na základe sekundárnych dohôd, ktoré neboli uverejnené.

Akčné programy. Tieto programy vypracúva Rada a Komisia z vlastnej iniciatívy alebo na podnet Európskej rady a slúžia na uvádzanie legislatívnych programov a všeobecných cieľov stanovených v zmluvách do praxe. Ak je program osobitne stanovený v zmluvách, inštitúcie EÚ sú pri jeho plánovaní týmito ustanoveniami viazané. Iné programy sú, naopak, v praxi chápané iba ako **všeobecné usmernenia**, ktoré nemajú žiadny právne záväzný účinok. Vyjadrujú však zámer inštitúcií EÚ konať podľa ich obsahu.

V Únii majú značný význam aj biele a zelené knihy. **Biele knihy** uverejňuje Komisia a obsahujú konkrétne návrhy opatrení EÚ v osobitnej oblasti politiky. Ak je biela kniha priaznivo prijatá Radou, môže tvoriť základ akčného programu EÚ. Príkladom sú biele knihy [o budúcnosti Európy](#) (2017) a [o umelej inteligencii](#) (2020). **Zelené knihy** majú podnietiť diskusiu o daných témach na úrovni EÚ a majú byť základom verejných konzultácií a diskusie o témach, ktorým sa zelená kniha venuje. Môžu viesť k vývoju v legislatívnej oblasti, ktorý sa potom vyjadruje v bielych knihách.

Uverejnenie a oznámenie

Legislatívne akty a právne záväzné akty EÚ sa uverejňujú v [Úradnom vestníku Európskej únie, sérii L](#) (L = právne predpisy). Účinnosť nadobúdajú dňom, ktorý je v nich uvedený, alebo ak sa neuvádza žiadny dátum, dvadsiatym dňom po ich uverejnení.

Na **nezáväzné právne nástroje** sa nevzťahuje povinnosť uverejnenia a oznámenia, ale zvyčajne sa uverejňujú v [Úradnom vestníku Európskej únie, sérii C](#) [„informácie a oznámenia“ (C = oznámenie)]. V sérii C sa uverejňujú aj všetky oficiálne dokumenty inštitúcií, orgánov a agentúr EÚ.

Legislatívne akty **určené konkrétnym adresátom** sa oznámia tým, ktorým sú určené, a nadobúdajú účinnosť týmto oznámením.

Legislatívny postup v Európskej únii

Zatiaľ čo v štáte sa vôľa ľudu zvyčajne vyjadruje v parlamente, rozhodujúcu úlohu pri vyjadrovaní vôle EÚ dlhý čas zohrávali zástupcovia vlád členských štátov v Rade. Bolo to jednoducho preto, že EÚ nevznikla z nejakého „európskeho ľudu“, ale za svoju existenciu a formu vďačí členským štátom. Tie sa jednoducho nevzdali časti svojej zvrchovanosti v prospech EÚ bez toho, aby si nezaručili silnú pozíciu v rozhodovacom procese EÚ. S vývojom a prehĺbením procesu integrácie EÚ sa však toto rozdelenie právomocí v rozhodovacom procese EÚ, ktoré pôvodne smerovalo k obrane vnútroštátnych záujmov členskými štátmi, vyvinulo do vyvázenejšej podoby s neustálym posilňovaním postavenia Európskeho parlamentu. Pôvodný postup, v ktorom sa s Parlamentom len konzultovalo, bol najprv rozšírený o spoluprácu s Radou a Parlament napokon získal v legislatívnom procese EÚ právomoci spolurozhodovania.

Organizácia a štruktúra legislatívneho postupu EÚ sa zmenila Lisabonskou zmluvou. Treba rozlišovať medzi:

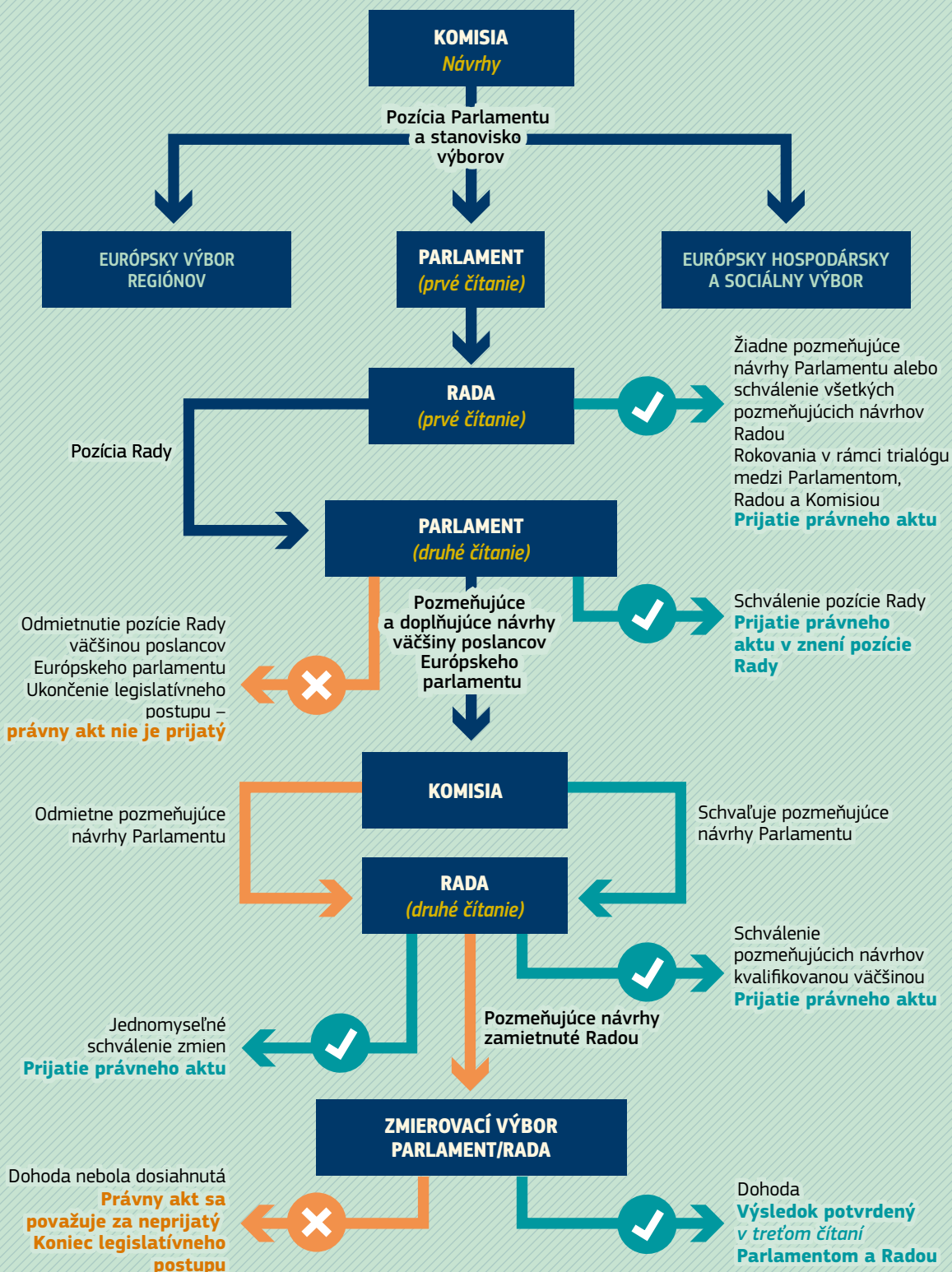
- 1)** riadnym legislatívnym postupom prijímania legislatívnych aktov ([článok 289 ods. 1 ZFEÚ](#)), ktorý v podstate zodpovedá predchádzajúcemu spolurozhodovaciemu postupu a uplatňuje sa spravidla na tvorbu právnych predpisov na úrovni EÚ, spolu s mimoriadnym legislatívnym postupom ([článok 289 ods. 2 ZFEÚ](#)), v ktorom legislatívne akty prijíma Parlament za účasti Rady alebo Rada za účasti Parlamentu;
- 2)** niektorými právnymi aktami, ktoré musia pred nadobudnutím účinnosti prejsť postupom súhlasu v Parlamente;
- 3)** nelegislatívnymi aktami, ktoré sa prijímajú zjednodušeným postupom;
- 4)** mimoriadnymi postupmi, ktoré sú zavedené na prijímanie delegovaných a vykonávacích aktov.

Priebeh postupu

Fáza prípravy návrhu

Postup v zásade začína Komisia vypracovaním návrhu opatrenia EÚ, ktoré sa má prijať (právo iniciatívy). Návrh pripravuje odbor Komisie, ktorý sa zaoberá príslušnou oblasťou. Odbor sa v tejto fáze často obracia so žiadosťou o konzultáciu aj na národných expertov. Konzultácie s národnými expertmi prebiehajú niekedy v osobitne zriadených výboroch alebo sa na expertov

Postup prijímania legislatívnych aktov

môžu s otázkami obrátiť príslušné odbory Komisie. Pri vypracúvaní svojich návrhov však Komisia nie je viazaná výsledkami konzultácií s národnými expertmi. Komisiou vypracovaný návrh, v ktorom sa podrobne stanovuje obsah a forma navrhovaného opatrenia, prediskutujú členovia Komisie, pričom na jeho prijatie stačí jednoduchá väčšina. Ako „návrh Komisie“ sa spolu s podrobnou dôvodovou správou zasiela súčasne Parlamentu a Rade a v prípade potreby konzultácie aj Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Európskemu výboru regiónov.

Prvé čítanie v Parlamente a Rade

Predseda Európskeho parlamentu prideli návrh gestorskému výboru na ďalšie spracovanie. Výsledok konzultácií vo výbore sa prediskutuje na plenárnom zasadnutí Európskeho parlamentu a vyjadrí sa v stanovisku, ktoré môže obsahovať súhlas alebo zamietnutie návrhu, alebo sa k nemu môžu predložiť pozmeňujúce návrhy. Parlament potom zašle svoju **pozíciu** Rade.

Rada potom môže v prvom čítaní postupovať takto:

- Ak Rada pozíciu Parlamentu schváli, akt sa prijme v znení, ktoré zodpovedá danej pozícii. Legislatívny postup sa tým ukončí. V praxi sa medzičasom stalo pravidlom, že legislatívny postup sa v skutočnosti ukončí v prvom čítaní. Na tento účel sa využíva tzv. neformálny trialóg, v rámci ktorého zástupcovia Parlamentu, Rady a Komisie rokujú za jedným stolom s cieľom dosiahnuť v tejto skorej fáze legislatívneho postupu vzájomne prijateľný kompromis. Takéto trialógy sú vo väčšine prípadov úspešné, takže celým riadnym legislatívnym postupom prechádzajú len veľmi sporné legislatívne zámery.
- Ak Rada neschváli pozíciu Parlamentu, prijme v prvom čítaní svoju pozíciu a oznámi ju Parlamentu.

Rada podrobne informuje Parlament o dôvodoch, ktoré viedli k prijatiu jej pozície. Komisia podrobne informuje Parlament o svojej pozícii.

Druhé čítanie v Parlamente a Rade

Parlament má v lehote troch mesiacov od oznámenia pozície Rady tieto možnosti:

1. schváliť pozíciu Rady alebo neprijatť rozhodnutie: v tom prípade sa príslušný akt pokladá za prijatý v znení, ktoré zodpovedá pozícii Rady;

2. zamietnuť pozíciu Rady väčšinou hlasov poslancov: v tom prípade sa navrhovaný akt považuje za neprijatý a legislatívny postup sa ukončí;
3. predložiť k pozícii Rady pozmeňujúce návrhy väčšinou hlasov poslancov: v tom prípade sa pozmenené znenie postúpi Rade a Komisii a Komisia predloží k týmto pozmeňujúcim návrhom stanovisko.

Rada prerokuje zmenenú pozíciu a v lehote troch mesiacov od doručenia pozmeňujúcich návrhov Európskeho parlamentu má tieto možnosti:

1. schváliť všetky pozmeňujúce návrhy Parlamentu: v tom prípade sa príslušný akt považuje za prijatý. Na jeho prijatie stačí kvalifikovaná väčšina, ak s pozmeňujúcimi návrhmi Parlamentu súhlasí aj Komisia. V opačnom prípade môže Rada schváliť pozmeňujúce návrhy Parlamentu len jednomyseľne.
2. Môže sa rozhodnúť, že neschváli všetky pozmeňujúce návrhy Parlamentu alebo nedosiahne potrebnú väčšinu: v tom prípade sa uplatňuje zmierovací postup.

Zmierovací postup

Zmierovací postup začína predseda Rady po dohode s predsedom Európskeho parlamentu. V centre tohto procesu stojí Zmierovací výbor, ktorý sa v súčasnosti skladá z 27 rovnoprávných zástupcov Parlamentu a Rady. Úlohou Zmierovacieho výboru je v lehote šiestich týždňov od svojho zvolania dosiahnuť kvalifikovanou väčšinou dohodu o spoločnom znení na základe pozícií Parlamentu a Rady v druhom čítaní. Táto dohoda zahŕňa kompromisné riešenie, ktoré sa má nájsť na základe „preskúmania všetkých aspektov nezhody“. Vždy však ide jednoducho o dosiahnutie kompromisu medzi dvoma odlišnými pozíciami Parlamentu a Rady. Na tento účel sa môžu využiť nové prvky, ktoré uľahčia proces dosahovania kompromisu, pokiaľ zapadajú do celkového výsledku druhého čítania. Nie je však možné využiť pozmeňujúce návrhy, ktoré v druhom čítaní nezískali potrebnú väčšinu.

Komisia sa zúčastňuje na konaniach Zmierovacieho výboru a prijíma všetky potrebné iniciatívy s cieľom zosúladiť pozície Parlamentu a Rady.

Ak Zmierovací výbor v priebehu šiestich týždňov od svojho zvolania neschváli spoločné znenie, navrhovaný akt sa považuje za neprijatý.

Tretie čítanie v Parlamente a Rade

Ak Zmierovací výbor v lehote šiestich týždňov schváli spoločné znenie, Parlament a Rada majú od tohto schválenia k dispozícii lehotu šiestich týždňov, aby prijali príslušný akt v súlade so spoločným znením, pričom v Parlamente je potrebná väčšina odovzdaných hlasov a v Rade kvalifikovaná väčšina. V opačnom prípade sa navrhovaný akt považuje za neprijatý a legislatívny postup sa ukončí.

Uverejnenie

Konečné znenie (v **24 súčasných úradných jazykoch** EÚ: angličtine, bulharčine, češtine, dánčine, estónčine, fínčine, francúzštine, gréčtine, holandčine, chorvátčine, írčine, litovčine, lotyštiny, maďarčine, maltčine, nemčine, poľštine, portugálčine, rumunčine, slovenčine, slovinčine, španielčine, švédčine a taliančine) podpíšu predsedovia Parlamentu a Rady a následne sa uverejní v Úradnom vestníku Európskej únie.

Spolurozhodovací postup znamená pre Parlament výzvu aj príležitosť. Predpokladom úspešného fungovania tohto postupu je dohoda v Zmierovacom výbore. Zároveň sa však zásadne mení vzťah medzi Parlamentom a Radou. V legislatívnom postupe majú teraz obe inštitúcie rovnocenné postavenie, preto je vecou Parlamentu a Rady, aby preukázali vlastnú schopnosť prijímať kompromisy a vynaložiť v Zmierovacom výbore úsilie na dosiahnutie dohody.

Mimoriadny legislatívny postup

Mimoriadny legislatívny postup je zvyčajne charakterizovaný tým, že Rada prijíma **jednomyseľné** rozhodnutie na návrh Komisie a po porade s Parlamentom (napr. článok 308 ZFEÚ: štatút Európskej investičnej banky), alebo tým, že Parlament prijíma právny akt po získaní súhlasu Rady (napr. článok 226 ods. 3 ZFEÚ: uplatnenie práva na vyšetrovanie prostredníctvom parlamentného vyšetrovacieho výboru, článok 228 ods. 4 ZFEÚ: podmienky upravujúce plnenie úloh ombudsmana).

Existujú ďalšie formy tvorby práva, ktoré sa líšia od týchto bežných prípadov, ale napriek tomu sa dajú priradiť k mimoriadnemu legislatívnemu postupu.

- Prijatie rozhodnutia o rozpočte (článok 314 ZFEÚ): tento postup má podrobné pravidlá a do veľkej miery zodpovedá riadnemu legislatívnemu postupu.

- Rada prijíma rozhodnutie väčšinovým hlasovaním na návrh Komisie a po porade s Parlamentom (alebo inými inštitúciami a poradnými orgánmi EÚ). Pôvodne išlo o konzultačný postup, ktorý bol najprv štandardným legislatívnym postupom na úrovni EÚ, ale v súčasnosti sa používa len v ojedinelých prípadoch ako mimoriadny legislatívny postup (napr. [článok 140 ods. 2 ZFEÚ](#): výnimky v rámci hospodárskej a menovej únie, [článok 128 ods. 2 ZFEÚ](#): vydávanie mincí).
- Rada prijíma rozhodnutie bez účasti Parlamentu. Tento postup však predstavuje zriedkavú výnimku a – okrem oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, kde je Parlament informovaný rozhodnutiami Rady ([článok 36 ZFEÚ](#)) – uplatňuje sa len vo veľmi ojedinelých prípadoch (napr. [článok 31 ZFEÚ](#): stanovenie Spoločného colného sadzovníka, [článok 301 ods. 2 ZFEÚ](#): zloženie Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru).

Oblasti politiky, pre ktoré sa stanovuje mimoriadny legislatívny postup, sa môžu previesť na riadny legislatívny postup prostredníctvom tzv. [premostovacích doložiek](#) alebo sa jednomyselnosť v Rade môže nahradiť kvalifikovanou väčšinou. Treba rozlišovať dva druhy premostovacích doložiek: 1. všeobecná premostovacia doložka, ktorá sa vzťahuje na všetky oblasti politiky a vyžaduje jednomyselné rozhodnutie Európskej rady, a 2. osobitné premostovacie doložky, ktoré sa vzťahujú na určité oblasti politiky (napr. viacročný finančný rámec: [článok 312 ZFEÚ](#), justičná spolupráca v oblasti rodinného práva: [článok 81 ods. 3 ZFEÚ](#), posilnená spolupráca: [článok 333 ZFEÚ](#), sociálna oblasť: [článok 153 ZFEÚ](#), životné prostredie: [článok 192 ZFEÚ](#)). Tieto doložky sa líšia od všeobecných premostovacích doložiek v tom, že národné parlamenty vo všeobecnosti nemajú právo veta a rozhodnutia môže prijímať aj Rada, a nie nevyhnutne Európska rada.

Postup súhlasu

Ďalšiu zásadnú formu účasti Európskeho parlamentu na zákonodarnom procese EÚ predstavuje postup súhlasu, podľa ktorého môže byť právny akt prijatý len s predchádzajúcim súhlasom Parlamentu. Tento postup však nedáva Parlamentu nijakú pôsobnosť na priame ovplyvňovanie povahy právnych ustanovení. Parlament napríklad nemôže v rámci postupu schvaľovania navrhnúť nijaké pozmeňujúce návrhy ani zabezpečiť ich prijatie. Jeho úloha je obmedzená na schválenie alebo zamietnutie právneho aktu, ktorý mu bol predložený. Tento postup sa stanovuje v spojení s uzatváraním medzinárodných dohôd [[článok 218 ods. 6 písm. a\) ZFEÚ](#)], posilnenou spoluprácou ([článok 329 ods. 1 ZFEÚ](#)) alebo na vykonávanie dispozičných právomocí ([článok 352 ods. 1 ZFEÚ](#)). Postup súhlasu môže byť súčasťou mimoriadneho legislatívneho

postupu na prijímanie legislatívnych aktov a zjednodušeného legislatívneho postupu na prijímanie záväzných nelegislatívnych aktov.

Postup prijímania nelegislatívnych aktov

Nelegislatívne akty sa prijímajú zjednodušeným postupom, v ktorom inštitúcia alebo iný orgán EÚ prijme právny akt v rámci svojich právomocí. Oprávnenie na to vyplýva z príslušného základu právomocí v zmluvách EÚ.

Tento postup sa v prvom rade uplatňuje na (jednoduché) záväzné legislatívne akty, ktoré prijíma inštitúcia EÚ v rámci svojich právomocí (napr. Komisia v súvislosti so štátnou pomocou, [článok 108 ods. 2 ZFEÚ](#)).

Zjednodušeným postupom sa okrem toho prijímajú nezáväzné právne akty, najmä odporúčania a stanoviská, ktoré vydávajú inštitúcie a poradné orgány EÚ.

Postup prijímania delegovaných aktov a vykonávacích aktov

Prenesenie legislatívnych a vykonávacích právomocí na Komisiu je dlhodobo bežnou praxou Parlamentu a Rady. Prenesené právomoci sa vykonávajú zriadením komitologických výborov s rôznou úrovňou vplyvu Parlamentu, Rady, Komisie a členských štátov. Delegovanie právomocí na tvorbu práva (legislatívna právomoc) a prenesenie vykonávacích právomocí (výkonná právomoc) však neboli jasne oddelené. Lisabonskou zmluvou sa v primárnom práve zaviedlo už dlho potrebné rozlíšenie vo vzťahu k plneniu legislatívnych a výkonných úloh ([články 290 a 291 ZFEÚ](#)).

Komisia **prijíma delegované akty na základe osobitného oprávnenia**, ktoré sa stanovuje legislatívnym aktom prijatým Parlamentom a Radou ([článok 290 ZFEÚ](#)). Predmetom delegovania môže byť len zmena určitých nepodstatných prvkov legislatívneho aktu. Podstatné prvky danej oblasti nesmú byť predmetom delegovania právomoci. To znamená, že základné ustanovenia prijíma samotná legislatívna zložka a nemajú sa delegovať na výkonnú zložku. V tejto skutočnosti sa zohľadňujú zásady demokracie a oddelenia právomocí. Ak ide o politicky významné rozhodnutia s ďalekosiahlymi dôsledkami, Parlament a Rada by mali vždy niesť svoju primárnu zodpovednosť zákonodarcu. Týka sa to najmä politických cieľov legislatívneho opatrenia, výberu prostriedkov na dosiahnutie týchto cieľov a možných dôsledkov ustanovení pre fyzické a právnické osoby. Delegovanými aktmi sa okrem toho môže legislatívny akt meniť alebo dopĺňať len tak, aby sa neoslabil jeho účel. A napokon ustanovenia, ktoré sa majú meniť alebo doplniť prostredníctvom delegovaného aktu, musia

byť jasne špecifikované v legislatívnom akte. Delegované akty preto môžu zahŕňať prispôsobenie právnych predpisov budúcemu vývoju, ako sú zmeny stavu techniky, zosúladenie s predvídateľnými zmenami iných právnych predpisov alebo zabezpečenie toho, aby sa ustanovenia legislatívneho aktu uplatňovali aj v prípade, že nastanú osobitné okolnosti alebo sa objavia nové informácie. Delegovanie právomocí môže byť časovo ohraničené, alebo ak sa má vykonávať bez časového obmedzenia, môže sa stanoviť právo na jeho zrušenie. Okrem možnosti odňatia delegovaných právomocí môžu Parlament a Rada stanoviť právo vyjadriť námietky proti nadobudnutiu účinnosti delegovaných aktov Komisie. Ak Parlament a Rada delegovali na Komisiu vykonávaciu právomoc, Komisia môže prijímať vykonávacie akty. V primárnom práve neexistuje nijaké ustanovenie, ktorým sa umožňuje zapojenie iných inštitúcií. Komisia je však oprávnená konzultovať najmä s národnými expertmi a vo všeobecnosti to v praxi aj robí.

Prijímanie vykonávacích aktov Komisiou ([článok 291 ZFEÚ](#)) je koncipované ako výnimka zo zásady zodpovednosti členských štátov za administratívne vykonávanie práva EÚ ([článok 197 ZFEÚ](#)), a preto je pod kontrolou členských štátov. Ide o významný odklon od predchádzajúcej právnej pozície, v ktorej dával komitologický postup Parlamentu a Rade spolurozhodovacie práva pri prijímaní vykonávacích opatrení. V tejto zmene sa odráža skutočnosť, že jasné oddelenie delegovaných aktov a vykonávacích aktov znamenalo, že bolo potrebné zodpovedajúcim spôsobom reorganizovať práva kontroly a účasti. Zatiaľ čo Parlament a Rada majú ako zákonodarcovia EÚ prístup k delegovaným aktom, v prípade vykonávacích aktov majú tento prístup členské štáty v súlade s ich vlastnou zodpovednosťou za administratívne vykonávanie práva EÚ. Zákonodarcovia EÚ (t. j. Parlament a Rada) v súlade so svojím legislatívnym mandátom stanovili všeobecné pravidlá a zásady týkajúce sa mechanizmov kontroly výkonu vykonávacích právomocí v [nariadení \(EÚ\) č. 182/2011](#) (nariadenie o komitológii). Týmto nariadením sa počet komitologických postupov znížil na dva: konzultačný postup a postup preskúmania. Na výber postupu sa vytvorili osobitné ustanovenia.

V **konzultačnom postupe** konzultačný výbor jednoduchou väčšinou vydáva stanoviská, ktoré sa zaznamenávajú v zápisnici. Komisia má na tieto stanoviská čo najviac prihliadať, nie je však povinná to robiť.

V **postupe preskúmania** komitologický výbor, ktorý je zložený zo zástupcov členských štátov, hlasuje kvalifikovanou väčšinou o návrhoch vykonávacích opatrení Komisie. Ak sa návrh schváli, Komisia musí opatrenia prijať tak, ako boli predložené. Ak sa neprijme žiadne rozhodnutie z dôvodu, že výbor nebol uznášaniaschopný, Komisia v zásade môže svoj návrh prijať. V prípade

negatívneho stanoviska výboru alebo neschválenia môže Komisia predložiť nový návrh vo výbore pre postup preskúmania alebo môže pôvodný návrh predložiť odvolaciemu výboru.

Odvolací výbor je druhým stupňom v postupe preskúmania. Účelom predloženia veci odvolaciemu výboru je dosiahnuť kompromis medzi Komisiou a zástupcami členských štátov, ak nie je možné dosiahnuť výsledok vo výbore pre postup preskúmania. Ak odvolací výbor vydá pozitívne stanovisko, Komisia vykonávací akt prijme. Vykonávací akt môže prijať, aj keď sa nevydá žiadne stanovisko.

Systém právnej ochrany Európskej únie

Únia, ktorá má ambíciu byť právne spoločenstvo, musí svojim občanom poskytovať úplný a účinný systém právnej ochrany. Systém právnej ochrany Európskej únie túto požiadavku spĺňa. Uznáva sa v ňom právo jednotlivca na **účinnú súdnu ochranu práv**, ktoré vyplývajú z právneho poriadku EÚ. Táto ochrana, ktorá je kodifikovaná v článku 47 [Charty základných práv](#), je jednou zo základných právnych zásad vyplývajúcich zo spoločných ústavných tradícií členských štátov a EDLP (články 6 a 13). Zaručuje sa právnym poriadkom EÚ (Súdny dvor a Všeobecný súd – [článok 19 ods. 1 ZFEÚ](#)). Na tento účel je k dispozícii súbor konaní, ktoré sa opisujú ďalej.

Konanie o nesplnení povinnosti (článok 258 ZFEÚ)

Týmto konaním sa má určiť, či členský štát nesplnil povinnosť, ktorú mu ukladá právo Únie. Konanie sa vedie výlučne pred Súdnym dvorom EÚ. Vzhľadom na závažnosť takéhoto obvinenia sa pred podaním na Súdny dvor musí vykonať predbežné konanie, v ktorom má členský štát možnosť predložiť svoje pripomienky. Ak sa spor neurovná v tejto fáze, Komisia ([článok 258 ZFEÚ](#)) alebo iný členský štát ([článok 259 ZFEÚ](#)) môže podať žalobu na Súdnom dvore. V praxi sa iniciatívy zvyčajne ujíma Komisia. Súdny dvor preskúma sťažnosť a rozhodne, či došlo alebo nedošlo k nesplneniu povinnosti. V prípade nesplnenia povinnosti je porušujúci členský štát povinný prijať opatrenia potrebné na to, aby rozsudku vyhovel. Ak členský štát nevyhovie rozsudku, ktorý bol proti nemu vynesený, Komisia môže žiadať, aby sa v druhom rozhodnutí súdu tomuto štátu nariadilo zaplatenie paušálnej pokuty a/alebo penále ([článok 260 ZFEÚ](#)). Členský štát, ktorý naďalej nerešpektuje rozsudok Súdneho dvora, ktorý bol proti nemu vynesený za porušenie zmluvy, preto čelí závažným finančným dôsledkom.

Žaloba o neplatnosť (článok 263 ZFEÚ)

Žaloba o neplatnosť je prostriedkom objektívnej súdnej kontroly opatrení inštitúcií a orgánov EÚ (**abstraktné** súdne preskúmanie) a poskytuje občanom, aj keď s určitými obmedzeniami, prístup k spravodlivosti v EÚ (**záruka individuálnej právnej ochrany**).

Môže sa podať proti všetkým opatreniam inštitúcií a orgánov EÚ, ktoré majú záväzný právny účinok, ktorými môžu byť dotknuté záujmy žalobcu závažnou zmenou jeho právneho postavenia. Žalobu o neplatnosť môže okrem členských štátov, Parlamentu, Rady a Komisie podať aj Dvor audítorov, ECB a Európsky výbor regiónov v prípade, že si chcú vymôcť práva, ktoré sú im priznané.

Naopak občania a podniky môžu podať žalobu o neplatnosť iba proti rozhodnutiam, ktoré boli určené im samotným alebo ktoré sa ich priamo a osobne dotýkajú, aj keď sú určené iným osobám. Predpoklad osobnej dotknutosti je podľa judikatúry Súdneho dvora splnený vtedy, ak je osoba dotknutá takým spôsobom, ktorý ju vyníma z okruhu ostatných hospodárskych subjektov. Kritériom „priamej dotknutosti“ sa má zabezpečiť, že k postúpeniu veci na Súdny dvor alebo Všeobecný súd dôjde len vtedy, ak sa dá s istotou konštatovať spôsob, ako aj existencia poškodenia právneho postavenia žalobcu. Kritériom „osobnej dotknutosti“ sa má predísť tzv. ľudovým žalobám.

Lisabonskou zmluvou sa zaviedla aj ďalšia kategória aktov, na ktoré môžu priamo podávať žaloby o neplatnosť aj fyzické a právnické osoby. Fyzická či právnická osoba teraz môže podať žalobu proti „regulačným aktom“ za predpokladu, že „sa jej priamo týkajú a nevyžadujú vykonávacie opatrenia“. Touto novou kategóriou sa odstránila „medzera v právnej ochrane“, na ktorú upozornil Súdny dvor vo [veci Jégo-Quéré](#), keďže súdna ochrana predtým nebola zaručená v prípadoch, v ktorých bol síce hospodársky subjekt priamo ovplyvnený legislatívnym aktom EÚ, ale nebolo možné preskúmať zákonnosť tohto aktu pomocou prostriedkov nápravy, ktoré boli na tento účel k dispozícii: napadnutia prostredníctvom žaloby o neplatnosť ([článok 263 ZFEÚ](#)) neboli úspešné z dôvodu chýbajúcej osobnej dotknutosti, prejudiciálne konanie ([článok 267 ZFEÚ](#)) sa nemohlo použiť z dôvodu absencie vnútroštátnych vykonávacích opatrení (okrem určitých trestných konaní týkajúcich sa nesplnenia povinností podľa práva EÚ hospodárskym subjektom, na ktoré však nie je možné prihliadať, keďže nemožno očakávať, že hospodársky subjekt dosiahne preskúmanie zákonnosti prostredníctvom nezákonného konania), a napokon žaloby o náhradu škody nemohli v nijakom prípade viesť k riešeniu, ktoré je v záujme občana EÚ, keďže sa nemôžu použiť na odstránenie nezákonného legislatívneho aktu z právneho poriadku EÚ.

Keďže v [článku 263 ods. 4 ZFEÚ](#) sa pri žalobách proti regulačným aktom upustilo od potreby „osobnej dotknutosti“, a namiesto toho sa vyžaduje len „priama dotknutosť“ a neexistencia vnútroštátnych vykonávacích opatrení, bola táto medzera čiastočne odstránená.

Význam pojmu „regulačné akty“ je však problematický. Keď sa vykladá reštriktívne, chápe sa tento pojem tak, že odkazuje len na akty so všeobecnou pôsobnosťou, ktoré nie sú legislatívnymi aktmi, zatiaľ čo keď sa vykladá široko, chápe sa tak, že zahŕňa všetky akty so všeobecnou pôsobnosťou vrátane legislatívnych aktov. Vo svojom rozsudku vo [veci Inuit Tapiriit Kanatami](#) sa Všeobecný súd podrobne zaoberal oboma týmito prístupmi a na základe gramatického, historického a teleologického výkladu dospel k záveru, že za „regulačné akty“ možno považovať len akty so všeobecnou pôsobnosťou, ktoré nie sú legislatívnymi aktmi. Okrem delegovaných aktov (pozri [článok 290 ZFEÚ](#)) a vykonávacích aktov (pozri [článok 291 ZFEÚ](#)) to zahŕňa aj smernice za predpokladu, že sú priamo uplatniteľné podľa judikatúry, a rozhodnutia abstraktnej a všeobecnej povahy za predpokladu, že neboli prijaté v legislatívnom postupe. Všeobecný súd preto zjavne prijal úzky výklad pojmu „regulačný“. Súdny dvor potvrdil toto zistenie vo svojom [rozsudku o odvolaní z roku 2013](#). Z hľadiska zaručenia účinnej právnej ochrany je to poľutovaniahodné, keďže zistená medzera v právnej ochrane sa použitím reštriktívneho prístupu môže odstrániť len čiastočne.

Akty orgánov a iných úradov EÚ, najmä početných agentúr, teraz možno takisto preskúmať z hľadiska zákonnosti ([článok 263 ods. 5 ZFEÚ](#)). Bola tak odstránená medzera v právnej ochrane, ktorá bola dovtedy len zaplátaná judikatúrou, a v primárnom práve sa takisto prihliada na skutočnosť, že niektorým z týchto orgánov boli zverené právomoci, ktoré im umožňujú vykonávať akty, ktoré majú právne účinky vo vzťahu k tretím stranám, takže v záujme systému právnej ochrany bez medzier musí aj v súvislosti s týmito aktmi existovať súdny opravný prostriedok.

Ak žaloba uspeje, Súdny dvor alebo Všeobecný súd môžu vyhlásiť napadnutý akt za neplatný s retroaktívnym účinkom. Za určitých okolností ho môžu vyhlásiť za neplatný len od vyhlásenia rozsudku. Na ochranu práv a záujmov žalobcov však môže byť vyhlásenie neplatnosti z akéhokoľvek takéhoto obmedzenia vyňaté.

Žaloba pre nečinnosť (článok 265 ZFEÚ)

Táto žaloba dopĺňa právnu ochranu, ktorá je k dispozícii Parlamentu, Európskej rade, Rade, Komisii a ECB. Pred podaním žaloby však musí byť

Vo veci Jégo-Quéré žiadala rybárska spoločnosť o zrušenie častí nariadenia o ochrane mladých jedincov merlúzy európskej. Žiadosť sa konkrétne týkala zákazu rybárskych sietí s okami veľkosti 8 cm, aké používala spoločnosť Jégo-Quéré. V záujme zaručenia účinnej súdnej ochrany Súd prvého stupňa uplatnil široký výklad pojmu individuálny vzťah a konštatoval, že žaloba je prípustná. Súdny dvor s tým nesúhlasil. Dospel k záveru, že priame zaťaženie nariadením so všeobecnou platnosťou nie je možné považovať za individuálny vzťah.

vykonané predbežné konanie, v ktorom žalobca inštitúciu vyzve, aby si splnila povinnosť. Predmetom žaloby podávanej inštitúciami je návrh na zistenie, či dotknutá inštitúcia porušila zmluvu tým, že opomenula prijať právny akt, ktorý sa od nej vyžadoval. Ak je žaloba podaná občanom EÚ alebo podnikom, jej predmetom je určenie, že inštitúcia EÚ porušila zmluvu tým, že mu neadresovala individuálne rozhodnutie. V rozsudku sa len konštatuje protiprávnosť opomenutia. Súdny dvor/Všeobecný súd nie je oprávnený nariadiť prijatie rozhodnutia. Strana, proti ktorej je rozsudok vynesený, je len povinná prijať opatrenia, aby rozsudku vyhověla ([článok 266 ZFEÚ](#)).

Žaloba o náhradu škody (článok 268 a článok 340 ods. 2 ZFEÚ)

Táto žaloba poskytuje občanom Únie a podnikom, ako aj členským štátom možnosť požiadať pred Súdnym dvorom o náhradu škody, ktorá im vznikla v dôsledku chyby, ktorej sa dopustil zamestnanec EÚ. Základ zodpovednosti EÚ nie je v zmluvách plne stanovený a okrem toho sa upravuje všeobecnými zásadami, ktoré sú spoločné pre právne poriadky členských štátov. Tieto zásady konkretizoval Súdny dvor, ktorý rozhodol, že pred priznaním náhrady škody musia byť splnené tieto podmienky.

- 1)** Protiprávne konanie inštitúcie EÚ alebo jedného z jej zamestnancov pri výkone ich funkcií. Protiprávne konanie nastáva vtedy, keď bola závažným spôsobom porušená norma práva EÚ, ktorou sa priznávajú práva jednotlivcovi, podniku alebo členskému štátu alebo ktorá bola prijatá na ich ochranu. Právne predpisy, pri ktorých sa uznáva ich ochranný charakter, sú najmä základné práva a slobody vnútorného trhu alebo základné zásady ochrany oprávnených očakávaní a proporcionality, ale aj akákoľvek iná priamo uplatniteľná právna norma, ktorou sa občanom EÚ priznávajú individuálne práva. Porušenie je dostatočne závažné v prípade, že dotknutá inštitúcia v značnej miere prekročila hranice svojej diskrečnej právomoci. Súdny dvor posudzuje najmä obmedzenosť kategórie osôb, ktoré boli dotknuté protiprávnym opatrením, a rozsah vzniknutej škody, ktorá musí byť väčšia ako komerčné riziko, ktoré možno odôvodnene očakávať v danom odvetví hospodárstva.
- 2)** Existencia škody.
- 3)** Existencia príčinnej súvislosti medzi vzniknutou škodou a konaním inštitúcie EÚ.
- 4)** Úmysel alebo neobanlivosť nie je potrebné dokázať.

Žaloby zamestnancov Európskej únie (článok 270 ZFEÚ)

Súdnemu dvoru možno predkladať aj spory medzi EÚ a jej zamestnancami alebo ich pozostalými rodinnými príslušníkmi, ktoré vyplývajú z pracovnoprávných vzťahov. Tieto žaloby patria do právomoci Všeobecného súdu.

Odvolacie konanie (článok 256 ZFEÚ)

Vzťah medzi Súdnyim dvorom a Všeobecným súdom je upravený tak, že proti rozsudkom Všeobecného súdu je možné podať na Súdnom dvore odvolanie obmedzené len na právne otázky. Odvolanie sa môže odôvodniť nepríslušnosťou Všeobecného súdu, procesnou chybou, ktorou boli poškodené záujmy odvolávajúcej sa strany, alebo porušením práva Únie Všeobecným súdom. Ak je odvolanie prípustné a odôvodnené, Súdny dvor zruší rozhodnutie Všeobecného súdu. Ak je vec v štádiu vhodnom na prijatie súdneho rozhodnutia, Súdny dvor môže vydať vlastný rozsudok. V opačnom prípade vráti vec Všeobecnému súdu, ktorý je viazaný právnym posúdením Súdneho dvora.

Predbežná právna ochrana (články 278 a 279 ZFEÚ)

Žaloby podané na Súdnom dvore alebo na Všeobecnom súde alebo odvolania podané proti ich rozsudkom nemajú odkladný účinok. Existuje však možnosť požiadať Súdny dvor alebo Všeobecný súd o vydanie príkazu na **odklad výkonu napadnutého aktu** ([článok 278 ZFEÚ](#)) alebo o **vydanie predbežného súdneho príkazu** ([článok 279 ZFEÚ](#)).

Dôvodnosť každej žiadosti o predbežné opatrenia sa v súdnej praxi posudzuje podľa týchto troch kritérií:

- 1) Vyhliadky na úspech v hlavnej veci (*fumus boni juris*).** Súd tieto vyhliadky posudzuje v rámci sumárneho predbežného preskúmania argumentov predložených navrhovateľom.
- 2) Naliehavosť opatrenia.** Naliehavosť sa posudzuje podľa toho, či je opatrenie, ktoré žiada navrhovateľ, potrebné, aby sa zabránilo závažnej a nenapraviteľnej škode. Kritériá tohto posudzovania zahŕňajú povahu a závažnosť porušenia a jeho konkrétne a nezvratne nepriaznivé účinky na majetok a iné predmety právnej ochrany navrhovateľa. Finančná škoda sa považuje za závažnú a nenapraviteľnú, len ak ju nie je možné úplne nahradiť ani v prípade úspechu navrhovateľa v hlavnom konaní.
- 3) Zváženie záujmov.** Nepriaznivé účinky, ktoré hrozia navrhovateľovi pri zamietnutí žiadosti o predbežné opatrenie, sa zvažia vo vzťahu k záujmu

EÚ na okamžitom vykonaní opatrenia, ako aj vo vzťahu k škodlivým účinkom na tretie strany v prípade nariadenia predbežného opatrenia.

Prejudiciálne konanie (článok 267 ZFEÚ)

V rámci tohto konania môžu vnútroštátne súdy žiadať Súdny dvor o usmernenia týkajúce sa práva Únie. Ak musí vnútroštátny súd v rámci príslušného právneho sporu uplatniť ustanovenia práva Únie, môže toto konanie pozastaviť a predložiť Súdnemu dvoru otázku, či je vydaný právny akt EÚ platný a/alebo ako treba tento právny akt alebo zmluvy Únie vykladať. Súdny dvor odpovedá formou rozsudku, a nie formou poradného stanoviska. Zdôrazní sa tým záväzný charakter jeho rozhodnutia. Na rozdiel od ostatných spomenutých konaní však prejudiciálne konanie nie je konaním na rozhodnutie právneho sporu, ale len jednou časťou konania, ktoré sa začína aj končí pred vnútroštátnym súdom.

Cieľom tohto konania je v prvom rade zabezpečiť jednotný výklad práva Únie, a tým jednotnosť právneho poriadku EÚ. Okrem zachovania jednotnosti právneho poriadku EÚ má toto konanie význam aj z hľadiska ochrany individuálnych práv. Vnútroštátne súdy môžu posudzovať zlučiteľnosť vnútroštátneho práva s právom Únie a v prípade akejkoľvek nezlučiteľnosti presadzovať právo Únie – ktoré má prednosť a je priamo uplatniteľné – len vtedy, ak je jasne stanovený obsah a rozsah pôsobnosti právnych ustanovení EÚ. Táto jasnosť spravidla vzniká len na základe prejudiciálneho rozhodnutia Súdného dvora, čo znamená, že konanie na dosiahnutie takéhoto rozhodnutia ponúka občanom EÚ možnosť napadnúť konanie svojho členského štátu, ktoré je v rozpore s právom Únie, a zabezpečiť presadzovanie práva Únie na vnútroštátnych súdoch. Na základe tejto dvojitej funkcie prejudiciálne konanie do istej miery kompenzuje obmedzené možnosti jednotlivca podať žalobu priamo na Súdnom dvore, a tým nadobúda kľúčový význam z hľadiska právnej ochrany jednotlivca. Úspech tohto konania však v konečnom dôsledku závisí od ochoty vnútroštátnych sudcov a súdov predkladať veci vyššiemu orgánu.

Predmet prejudiciálneho konania. Súdny dvor rozhoduje o **výklade** aktov práva Únie a **skúma platnosť** aktov inštitúcií EÚ, ktoré majú právny význam. Ustanovenia vnútroštátneho práva nemôžu byť predmetom prejudiciálneho rozhodnutia. Súdny dvor nie je v rámci prejudiciálneho konania oprávnený vykladať vnútroštátne právo ani posudzovať jeho zlučiteľnosť s právom Únie. Táto skutočnosť sa v otázkach postúpených Súdnemu dvoru často prehliada. Od Súdného dvora sa mnohokrát žiada, aby preskúmal otázky, ktoré sa osobitne týkajú zlučiteľnosti ustanovení vnútroštátneho práva s ustanoveniami práva Únie, alebo aby rozhodol o uplatniteľnosti osobitného ustanovenia práva

Únie v konaní pred vnútroštátnym súdom. Hoci sú tieto otázky v skutočnosti procesne neprípustné, Súdny dvor ich len tak nevráti vnútroštátnemu súdu. Namiesto toho zmení výklad otázky, ktorá mu bola predložená, a vykladá ju ako žiadosť predkladajúceho súdu o základné alebo podstatné kritériá výkladu príslušných právnych ustanovení EÚ, čím vnútroštátnemu súdu umožní, aby potom sám posúdil zlučiteľnosť vnútroštátneho práva s právom Únie. Súdny dvor pritom postupuje tak, že z predloženej dokumentácie – najmä z odôvodnenia rozhodnutia obrátiť sa na Súdny dvor – vyjme tie prvky práva Únie, ktoré si vyžadujú výklad na účely daného právneho sporu.

Oprávnenie na predloženie otázky. Toto konanie je prístupné všetkým „súdom členských štátov“. Tento výraz je potrebné chápať v zmysle práva Únie tak, že nesúvisí s názvom, ale s funkciou a postavením súdneho orgánu v systéme právnej ochrany v členských štátoch. Na tomto základe sa pod pojmom „súdy“ rozumejú všetky nezávislé inštitúcie (t. j. nepodliehajúce pokynom), ktoré sú oprávnené riešiť spory v ústavnom štáte na základe riadneho súdneho procesu. Podľa toho vymedzenia sú na predloženie veci oprávnené aj ústavné súdy členských štátov a orgány, ktoré rozhodujú v sporoch mimo systému štátneho súdnictva, nie však súkromné rozhodcovské súdy. Rozhodnutie vnútroštátneho súdu o tom, či predloží vec Súdnemu dvoru, závisí od **dôležitosti dotknutého prvku práva Únie** pre vyriešenie daného sporu, ktorú posúdi samotný vnútroštátny súd. Strany právneho sporu na to môžu iba dať podnet. Súdny dvor posudzuje dôležitosť dotknutého prvku výlučne z hľadiska toho, či je daná otázka spôsobilá na predloženie prejudiciálnej otázky (t. j. či sa skutočne týka výkladu zmlúv EÚ alebo právnej platnosti aktu inštitúcie EÚ) alebo či ide o skutočný právny spor (t. j. či otázky, ku ktorým má Súdny dvor v prejudiciálnom konaní vyjadriť svoj právny názor, sú len hypotetické alebo sa týkajú už vyriešenej právnej otázky). Súdny dvor zamietne posúdenie veci z týchto dôvodov iba výnimočne, pretože vzhľadom na osobitný význam spolupráce medzi súdnymi orgánmi je pri uplatňovaní týchto kritérií zdržanlivý. Z novších rozsudkov Súdného dvora však vyplýva, že Súdny dvor sprísnil svoj postoj týkajúci sa oprávnenosti predkladať otázky v tom zmysle, že veľmi dôsledne posudzuje už ustálenú požiadavku, aby rozhodnutie o predložení otázky obsahovalo dostatočne jasné a podrobné vysvetlenie skutkového a právneho pozadia východiskového konania, a ak takéto informácie chýbajú, vyhlási, že nemôže poskytnúť riadny výklad práva Únie a žiadosť o začatie prejudiciálneho konania zamietne ako neprípustnú.

Povinnosť predložiť otázku. Povinnosť predložiť otázku má každý súd, ktorého rozhodnutie nie je možné napadnúť opravnými prostriedkami vnútroštátneho práva. **Pojem právo na odvolanie** zahŕňa všetky formy právnych prostriedkov

nápravy, ktorými možno preskúmať súdne rozhodnutie po skutkovej a právnej stránke (odvolanie) alebo len po právnej stránke (odvolanie v právnych otázkach). Tento pojem však nezahŕňa bežné právne prostriedky nápravy s obmedzenými a špecifickými účinkami (napr. nové konanie, ústavné sťažnosti). Súd povinný predložiť otázku môže upustiť od jej predloženia len vtedy, ak je táto otázka bezvýznamná z hľadiska výsledku právneho sporu, o ktorom súd rozhoduje, ak už Súdny dvor o tejto otázke rozhodol alebo ak o výklade práva Únie nemožno odôvodnene pochybovať. Povinnosť predložiť otázku je však bezpodmienečná v prípade, keď ide o platnosť právneho aktu EÚ. Súdny dvor v tejto súvislosti úplne jasne konštatoval, že jedine on má právomoc zamietnuť nezákonné ustanovenia práva Únie. Vnútroštátne súdy preto musia uplatňovať a rešpektovať právo Únie, až kým ho Súdny dvor nevyhlási za neplatné. Osobitná úprava platí pre súdy, ktoré sa zaoberajú konaním o poskytnutie predbežnej právnej ochrany. Podľa najnovšej judikatúry Súdneho dvora majú tieto súdy za určitých podmienok právomoc pozastaviť presadzovanie vnútroštátneho správneho aktu vychádzajúceho z nariadenia EÚ alebo nariadiť predbežné opatrenia na predbežné určenie úprav právnych vzťahov pri nezohľadnení existujúceho ustanovenia práva Únie.

Porušenie povinnosti predložiť otázku predstavuje porušenie zmlúv EÚ, ktoré môže mať za následok začatie **konania o nesplnení povinnosti** voči členskému štátu. Praktické účinky takéhoto postupu sú však veľmi obmedzené, pretože vláda dotknutého členského štátu nemôže vyhovieť nijakému opatreniu Súdneho dvora, keďže vzhľadom na nezávislosť svojho súdnictva a zásadu rozdelenia moci nemôže dávať pokyny vnútroštátnym súdom. Od uznania zásady **zodpovednosti členských štátov podľa práva Únie** za porušenie práva Únie (pozri časť „Zodpovednosť členských štátov za porušenia práva Únie“) má lepšie vyhliadky na úspech možnosť jednotlivca žiadať o náhradu škody, ktorá mu mohla vzniknúť tým, že dotknutý členský štát nesplnil povinnosť predložiť otázku.

Účinky prejudiciálneho rozhodnutia. Prejudiciálne rozhodnutie, ktoré sa vydáva formou rozsudku, je priamo záväzné pre predkladajúci súd a všetky ostatné súdy, ktoré sa zaoberajú tou istou vecou. Prejudiciálne rozhodnutie má okrem toho v praxi významné postavenie ako precedens pre následné veci podobnej povahy.

Zodpovednosť členských štátov za porušenia práva Únie

Zodpovednosť členského štátu za škodu, ktorá vznikla jednotlivcom v dôsledku porušenia práva Únie zo strany tohto štátu, v zásade stanovil Súdny dvor

vo svojom rozsudku z 5. marca 1996 v spojených veciach [C-46/93 Brasserie du pêcheur](#) a [C-48/93 Factortame](#). Išlo o precedentný rozsudok, ktorý sa radí k predchádzajúcim rozsudkom Súdneho dvora o prednosti práva Únie, o priamej uplatniteľnosti ustanovení práva Únie a o uznaní vlastného súboru základných práv EÚ. Sám Súdny dvor ho označil za „nevyhnutný dôsledok priameho účinku ustanovení práva Spoločenstva, porušením ktorých bola vzniknutá škoda spôsobená“, pričom sa ním významne posilňujú možnosti jednotlivca prinútiť štátne orgány všetkých troch centier moci (výkonná, zákonodarná a súdna), aby dodržiavali a vykonávali právo Únie. Rozsudok je ďalším rozšírením rozhodnutí Súdneho dvora v [spojených veciach C-6/90 a C-9/90 Francovich a Bonifaci](#). Zatiaľ čo v predchádzajúcich rozsudkoch bola zodpovednosť členských štátov obmedzená na prípady, keď jednotlivcom vznikla škoda v dôsledku oneskorenej transpozície smernice, ktorou sa im priznávajú subjektívne práva, ale ktorá im nebola priamo určená, týmto rozsudkom sa stanovila zásada **všeobecnej zodpovednosti** zahŕňajúca akékoľvek porušenie práva Únie, ktoré je možné pripísať členskému štátu.

Zodpovednosť členských štátov za porušenia práva Únie sa vymedzuje troma kritériami, ktoré v zásade zodpovedajú kritériám, ktoré sa v podobných situáciách vzťahujú na EÚ:

1. Cieľom právnej normy EÚ, ktorá bola porušená, musí byť priznanie práv jednotlivcovi.
2. Porušenie musí byť dostatočne závažné, t. j. členský štát musí jednoznačne v značnej miere prekročiť hranice svojej diskrečnej právomoci. O tom musia rozhodnúť **vnútroštátne súdy**, ktorým ako jediným prináleží povinnosť zisťovať skutkovú podstatu a posudzovať závažnosť porušenia práva Únie. Súdny dvor však vo svojom rozsudku vo veci *Brasserie du pêcheur* poskytuje vnútroštátnym súdom viacero základných usmernení:

ktoré môže vnútroštátny súd zohľadniť, zahŕňajú stupeň jasnosti a presnosti porušeného pravidla, mieru oprávnenia voľnej úvahy ponechanú uvedeným pravidlom vnútroštátnym orgánom alebo orgánom [Únie], úmyselnú alebo nezavinенú povahu nesplnenia povinnosti alebo spôsobenej škody, ospravedlniteľnosť alebo neospravedlniteľnosť právneho pochybenia, okolnosť, že stanoviská inštitúcie [Únie] mohli prispieť k opomenutiu a prijatiu alebo zachovaniu opatrení alebo vnútroštátnej praxe, ktoré sú v rozpore s právom [Únie]. V každom prípade je porušenie práva [Únie] zjavne závažné, ak pretrvávalo napriek vydaniu

rozsudku konštatujúceho vytýkané nesplnenie povinnosti alebo prejudiciálneho rozsudku alebo napriek ustálenej judikatúre Súdneho dvora v danej oblasti, z ktorých vyplýva protiprávnosť predmetného konania.“

- 3.** Existencia **priamej príčinnej súvislosti** medzi porušením povinnosti, ktorú má členský štát, a škodou, ktorá vznikla poškodenej strane. Pri konštatovaní, že prišlo k dostatočne závažnému porušeniu práva Únie, **nie** je potrebné preukázať **zavinenie** (úmysel alebo nedbalosť).

Súdny dvor celkom jasne uvádza, že ním stanovené zásady určovania zodpovednosti **sa vzťahujú aj na poslednú z troch ústredných mocí**, a to na súdnu moc. Rozsudky súdov môžu byť teraz preskúmané nielen v rámci odvolania na súde vyššieho stupňa, ale ak vznikli nerešpektovaním alebo porušením práva Únie, môžu byť aj predmetom žaloby o náhradu škody pred príslušnými súdmi členských štátov. Pri zisťovaní skutkovej podstaty v súvislosti s rozsudkom, ktorým bolo porušené právo Únie, sa v takomto konaní musia aj nanovo preskúmať otázky týkajúce sa podstaty práva Únie, pričom v procese takéhoto skúmania sa príslušný súd nemôže len odvolávať na záväzné účinky rozsudku špecializovaného súdu, ktorému bola vec predložená. Súd, ktorému majú príslušné vnútroštátne súdy predkladať otázky vo veci výkladu a/alebo platnosti ustanovení práva Únie, ako aj súladu vnútroštátnych režimov zodpovednosti s právom Únie, je opäť Súdny dvor, ktorému sa môžu predkladať otázky v rámci prejudiciálneho konania ([článok 267 ZFEÚ](#)). Zodpovednosť za porušenie prostredníctvom súdu však zostáva výnimkou. Vzhľadom na súvisiace prísne podmienky možno o zodpovednosti uvažovať, len ak súd úmyselne nerešpektuje právo Únie alebo ak, ako vo [veci C-224/01 Köbler](#), súd rozhodujúci na poslednom stupni potvrdí v rozpore s právom Únie právnu silu rozhodnutia, ktorým vzniká ujma jednotlivcovi bez toho, aby predtým požiadal Súdny dvor o objasnenie situácie vzhľadom na právo Únie, ktoré je relevantné z hľadiska tohto rozhodnutia. V tomto poslednom prípade je z hľadiska ochrany práv občanov EÚ, ktorí sa odvolávajú na právo Únie, nevyhnutné, aby im bola nahradená škoda, ktorá im bola spôsobená súdom rozhodujúcim na poslednom stupni.

ZARADENIE PRÁVA EURÓPSKEJ ÚNIE DO CELKOVÉHO PRÁVNEHO SYSTÉMU

Po všetkom, čo sme sa dozvedeli o štruktúre EÚ a jej právnom poriadku, nie je jednoduché priradiť právu Únie právoplatné miesto v celkovom systéme práva a vymedziť jeho hranice vo vzťahu k iným právnym poriadkom. Dva možné prístupy k jeho zaradeniu treba hneď na začiatku odmietnuť. Právo Únie nemôžeme považovať za obyčajný súbor medzinárodných dohôd ani za časť alebo doplnok vnútroštátnych právnych poriadkov.

Samostatnosť právneho poriadku Európskej únie

Členské štáty založením EÚ obmedzili svoju zákonodarnú zvrchovanosť a vytvorili samostatný právny poriadok, ktorý je záväzný pre ne, pre ich občanov a ich súdy.

Jednou z najznámejších vecí, o ktorých rozhodoval Súdny dvor, bola [vec 6/64 Costa/ENEL](#) v roku 1964, v ktorej pán Costa podal žalobu proti zoštátneniu výroby a distribúcie elektrickej energie a následnému presunu činnosti bývalých elektrárenských spoločností do novej verejnej spoločnosti ENEL.

Samostatnosť právneho poriadku EÚ má zásadný význam pre charakter EÚ, pretože je jedinou zárukou, že právo Únie sa neoslabí vo vzájomnom vzťahu s vnútroštátnym právom a že sa bude uplatňovať jednotne v celej Únii. Pojmy práva Únie sa preto vykladajú vzhľadom na ciele právneho poriadku EÚ a Únie všeobecne. Tento výklad špecifický pre Úniu je nevyhnutný, keďže právom Únie sa zaručujú osobitné práva, ktoré by boli bez neho ohrozené, pretože každý členský štát by potom mohol na základe rôzneho výkladu ustanovení sám rozhodovať o podstate slobôd, ktoré sa majú zaručovať právom Únie. Príkladom je pojem „pracovník“, na ktorom sa zakladá rozsah pôsobnosti pojmu právo na voľný pohyb. Pojem pracovník sa v špecifickom výklade EÚ môže značne líšiť od pojmov, ktoré sú známe a používané

v právnych poriadkoch členských štátov. Jediným meradlom právnych aktov EÚ je navyše samotné právo Únie, a nie vnútroštátne právne predpisy alebo ústavné právo.

Aký je teda vzťah práva Únie k vnútroštátnemu právu na tomto pozadí samostatnosti právneho poriadku EÚ?

Aj keď právo Únie predstavuje vo vzťahu k právnym poriadkom členských štátov samostatný právny poriadok, túto situáciu nie je možné vnímať tak, že právny poriadok EÚ a právne poriadky členských štátov sa navzájom prekrývajú ako vrstvy horniny. Takémuto prísnemu vymedzeniu týchto právnych poriadkov bráni skutočnosť, že sa týkajú tých istých ľudí, ktorí sa tak stávajú súčasne štátnymi príslušníkmi jednotlivých krajín aj občanmi EÚ. Po druhé sa v takomto prístupe nezohľadňuje skutočnosť, že právo Únie sa môže uplatňovať, len ak je súčasťou právnych poriadkov členských štátov. Právny poriadok EÚ a vnútroštátne právne poriadky sú v skutočnosti vzájomne prepojené a sú od seba závislé.

Súčinnosť práva Európskej únie a vnútroštátneho práva

Tento aspekt vzťahu medzi právom Únie a vnútroštátnym právom zahŕňa oblasti, v ktorých sa tieto dva systémy vzájomne dopĺňajú. [Článok 4 ods. 3 ZEÚ](#) je dostatočne jasný:

„Podľa zásady lojálnej spolupráce sa Únia a členské štáty vzájomne rešpektujú a vzájomne si pomáhajú pri vykonávaní úloh, ktoré vyplývajú zo zmlúv.

Členské štáty prijímajú všetky opatrenia všeobecnej alebo osobitnej povahy, aby zabezpečili plnenie záväzkov vyplývajúcich zo zmlúv alebo z aktov inštitúcií Únie.

Členské štáty pomáhajú Únii pri plnení jej úloh a neprijímajú žiadne opatrenie, ktoré by mohlo ohroziť dosiahnutie cieľov Únie.“

Táto všeobecná zásada lojálnej spolupráce bola formulovaná s vedomím, že právny poriadok EÚ sám osebe nepostačuje na úplné dosiahnutie cieľov, ktoré sa sledovali založením EÚ. Právny poriadok EÚ na rozdiel od vnútroštátneho právneho poriadku nie je uzavretým systémom, ale jeho vykonávanie si vyžaduje podporu vnútroštátnych systémov. Všetky

tri zložky štátnej moci – zákonodarná, výkonná (vrátane štátnej správy) a súdna – musia preto uznať, že právny poriadok EÚ nie je „cudzím“ systémom a že členské štáty a inštitúcie EÚ vytvorili medzi sebou nerozlučné väzby na dosiahnutie svojich spoločných cieľov. EÚ nie je len spoločenstvom záujmov. Je spoločenstvom založeným na solidarite. Z toho vyplýva, že vnútroštátne orgány musia zmluvy EÚ a sekundárne právne predpisy nielen dodržiavať, ale aj vykonávať a realizovať. Súčinnosť medzi týmito dvoma systémami je taká mnohotvárna, že na jej objasnenie je potrebných niekoľko príkladov.

Prvým príkladom vzájomného prepojenia a dopĺňania sa právneho poriadku EÚ a vnútroštátnych právnych poriadkov je **smernica**, ktorou sme sa už zaoberali v kapitole o právnych predpisoch. Jediné, čo sa v samotnej smernici záväzne stanovuje, je výsledok, ktorý má členský štát dosiahnuť. Je na vnútroštátnych orgánoch, aby prostredníctvom vnútroštátneho práva rozhodli, ako a akými prostriedkami sa tento výsledok skutočne dosiahne. V **oblasti súdnictva** sa tieto dva systémy prepájajú prostredníctvom prejudiciálneho konania uvedeného v [článku 267 ZFEÚ](#), v ktorom vnútroštátne súdy môžu alebo niekedy musia predkladať otázky týkajúce sa výkladu a platnosti práva Únie. Súdnemu dvoru, ktorého rozhodnutia môžu byť kľúčové pre riešenie sporov, o ktorých tieto súdy rozhodujú. Dve veci sú jasné: po prvé súdy v členských štátoch musia dodržiavať a uplatňovať právo Únie. Po druhé výklad práva Únie a vyhlásenia o jeho platnosti patria do výlučnej právomoci Súdneho dvora. Vzájomnú závislosť práva Únie a vnútroštátneho práva ďalej ilustruje postup v prípade, keď sa majú odstrániť **medzery v práve Únie**: právom Únie sa odkáže na existujúce predpisy vnútroštátneho práva na účely doplnenia predpisov, ktoré samo určuje. Od určitého bodu je preto osud ustanovení práva Únie určený príslušnými ustanoveniami vnútroštátneho práva. Táto zásada sa uplatňuje na celú oblasť **výkonu práva Únie**, pokiaľ sa právom Únie nestanovili vlastné pravidlá na jeho vykonávanie. Vo všetkých takýchto prípadoch vnútroštátne orgány presadzujú právo Únie ustanoveniami vlastných právnych systémov. Na túto zásadu sa však vzťahuje jedna podmienka: musí sa zachovať jednotné uplatňovanie práva Únie, pretože pre občanov a podniky by bolo úplne neprijateľné, keby sa posudzovali podľa rôznych kritérií – a teda nespravodlivo.

Kolízia medzi právom Európskej únie a vnútroštátnym právom

Vzťah medzi právom Únie a vnútroštátnym právom sa však vyznačuje aj občasným „stretom“ alebo kolíziou medzi právnym poriadkom EÚ

a vnútroštátnymi právnymi poriadkami. Takáto situácia vzniká vždy, keď sa ustanovením práva Únie priznávajú práva a ukladajú povinnosti priamo občanom EÚ, zatiaľ čo jeho obsah je v rozpore s niektorou normou vnútroštátneho práva. Za touto zdanlivo jednoduchou problémovou situáciou sa skrývajú dve zásadné otázky štruktúry EÚ, ktorých zodpovedanie sa malo stať skúškou existencie právneho poriadku EÚ: **priama uplatniteľnosť práva Únie** a **prednosť práva Únie** pred vnútroštátnym právom, s ktorým je v rozpore.

Priama uplatniteľnosť práva Európskej únie vo vnútroštátnom práve

V prvom rade zásada priamej uplatniteľnosti jednoducho znamená, že právom Únie sa priamo priznávajú práva a ukladajú povinnosti nielen inštitúciám EÚ a členským štátom, ale aj občanom EÚ.

Jedným z mimoriadnych úspechov Súdneho dvora je, že napriek počiatočnému odporu niektorých členských štátov presadil priamu uplatniteľnosť práva Únie, a tým zaručil existenciu právneho poriadku EÚ. Východiskom jeho judikatúry v tejto oblasti bol už opísaný prípad holandskej dopravnej spoločnosti [Van Gend & Loos](#). Spoločnosť podala na holandskom súde žalobu na holandské colné orgány, ktoré ukladali vyššie clá na dovoz chemického výrobku zo západného Nemecka. V záverečnej analýze výsledok tohto konania závisel od otázky, či sa aj jednotlivci môžu odvolať na článok 12 [Zmluvy o EHS](#), ktorým sa členským štátom výslovne zakazuje zavádzanie nových a zvyšovanie existujúcich ciel na spoločnom trhu. Súdny dvor napriek odporúčaniam mnohých vlád a svojho generálneho advokáta rozhodol, že vzhľadom na charakter a cieľ Únie sú ustanovenia práva Únie priamo uplatniteľné vo všetkých prípadoch. V odôvodnení rozsudku Súdny dvor uviedol, že:

Spoločenstvo ustanovuje nový právny poriadok [...], [ktorého] subjektmi sú nielen členské štáty, ale rovnako aj ich štátni príslušníci. Právo Spoločenstva, nezávislé na právnom poriadku členských štátov, neukladá len povinnosti jednotlivcom, ale im tiež priznáva práva [...]. Tieto práva nevznikajú, iba keď sú výslovne priznané zmluvou, ale aj na základe povinností, ktoré zmluva ukladá presne určeným spôsobom tak jednotlivcom, ako aj členským štátom a orgánom Spoločenstva.“

Týmto samotným výrokom sa však ďaleko nedostaneme, keďže zostáva otázka, **ktoré ustanovenia** práva Únie sú **priamo uplatniteľné**. Súdny dvor túto otázku skúmal najskôr v súvislosti s primárnymi právnymi predpismi EÚ a konštatoval, že pre jednotlivca môžu byť priamo uplatniteľné všetky ustanovenia zmlúv EÚ, i) v ktorých sa stanovujú absolútne podmienky; ii) ktoré sú samy osebe úplné a z právneho hľadiska samostatné, a preto iii) si na svoje dodržiavanie alebo nadobudnutie právneho účinku nevyžadujú nijaké ďalšie opatrenia členských štátov alebo inštitúcií EÚ.

Súdny dvor rozhodol, že bývalý článok 12 Zmluvy o EHS tieto kritériá spĺňal a že spoločnosť Van Gend & Loos si preto z neho takisto mohla odvodiť práva, ktoré bol súd v Holandsku povinný chrániť, v dôsledku čoho holandský súd vyhlásil clo uložené v rozpore so zmluvou za neplatné. Súdny dvor následne pokračoval v uplatňovaní tohto odôvodnenia v súvislosti s inými ustanoveniami Zmluvy o EHS, ktoré majú pre občanov EÚ oveľa väčší význam ako článok 12. Osobitne tu treba pripomenúť rozsudky, ktoré sa týkajú priamej uplatniteľnosti ustanovení o voľnom pohybe ([článok 45 ZFEÚ](#)), slobode usadiť sa ([článok 49 ZFEÚ](#)) a slobode poskytovať služby ([článok 56 ZFEÚ](#)).

V súvislosti so zárukami týkajúcimi sa **voľného pohybu** Súdny dvor vyniesol rozsudok, ktorým ich vyhlásil za priamo uplatniteľné, vo [veci 41/74 Van Duyn](#). Uvedená vec bola založená na tejto skutkovej podstate: holandskej štátnej príslušníčke pani van Duynovej bolo v máji 1973 zamietnuté povolenie na vstup do Spojeného kráľovstva, vtedajšieho členského štátu EÚ, aby sa zamestnala ako sekretárka v scientologickej cirkvi, ktorú britské ministerstvo vnútra považovalo za „spoločensky nebezpečnú“ organizáciu. S odvolaním sa na pravidlá EÚ týkajúce sa voľného pohybu pracovníkov podala pani van Duyn žalobu na najvyššom súde, v ktorej žiadala, aby súd rozhodol, že má právo zdržiavať sa v Spojenom kráľovstve na účely zamestnania a že jej má byť udelené povolenie na vstup do Spojeného kráľovstva. V odpovedi na otázku predloženú najvyšším súdom Súdny dvor rozhodol, že článok 48 Zmluvy o EHS (terajší [článok 45 ZFEÚ](#)) je priamo uplatniteľný, a preto sa ním priznávajú jednotlivcom práva, ktoré sa môžu vymôcť pred súdmi členského štátu.

Súdny dvor zaoberal sa zaoberal priamou uplatniteľnosťou práva v oblasti **slobody usadiť sa** na základe otázky belgickej štátnej rady (Conseil d'État). Tá totiž riešila žalobu podanú holandským právnikom pánom J. Reynersom, ktorý si chcel uplatniť práva vyplývajúce z článku 52 Zmluvy o EHS ([článok 49 ZFEÚ](#)). Pán Reyners cítil potrebu podať žalobu na základe

toho, že mu bolo pre jeho cudziu štátnu príslušnosť zamietnuté povolenie vykonávať v Belgicku advokátsku činnosť napriek tomu, že absolvoval potrebné belgické skúšky. V [rozsudku z 21. júna 1974](#) Súdny dvor rozhodol, že nerovnaké zaobchádzanie so štátnymi príslušníkmi a cudzincami v otázke slobody usadiť sa nie je ďalej možné, keďže článok 52 Zmluvy o EHS je od uplynutia prechodného obdobia priamo uplatniteľný, a občanom EÚ tak vzniká právo začať a vykonávať zárobkovú činnosť v inom členskom štáte ako štátny príslušník tohto štátu. Na základe tohto rozsudku sa pánovi Reynersovi muselo povoliť vykonávanie advokátskej činnosti v Belgicku.

Súdneho dvoru sa vo [veci 33/74 Van Binsbergen](#) naskytla príležitosť, aby osobitne konštatoval priamu uplatniteľnosť ustanovení o **slobode poskytovať služby**. Toto konanie sa okrem iného týkalo otázky, či je holandské právne ustanovenie, podľa ktorého môžu ako právni zástupcovia pred odvolacím súdom konať len osoby s obvyklým pobytom v Holandsku, v súlade s pravidlami EÚ o slobodnom poskytovaní služieb. Súdny dvor rozhodol, že zlučiteľné nie je, s odôvodnením, že všetky obmedzenia, ktorým by bol občan EÚ vystavený pre svoju štátnu príslušnosť alebo miesto pobytu, sú porušením článku 59 Zmluvy o EHS ([článok 56 ZFEÚ](#)), a preto sú neplatné.

Veľký praktický význam má aj uznanie priamej uplatniteľnosti ustanovení o **voľnom pohybe tovaru** ([článok 26 ZFEÚ](#)), zásady **rovnej odmeny pre mužov a ženy** ([článok 157 ZFEÚ](#)), **všeobecného zákazu diskriminácie** ([článok 45 ZFEÚ](#)) a ustanovení o **voľnej hospodárskej súťaži** ([článok 101 ZFEÚ](#)).

Pokiaľ ide o **sekundárne právne predpisy**, otázka priamej uplatniteľnosti vzniká len v súvislosti so smernicami a rozhodnutiami určenými členským štátom, keďže nariadenia a rozhodnutia určené jednotlivcom už odvodzujú svoju priamu uplatniteľnosť od zmlúv EÚ ([článok 288 ods. 2 a 4 ZFEÚ](#)). Od roku 1970 Súdny dvor rozšíril zásady týkajúce sa priamej uplatniteľnosti na ustanovenia smerníc a rozhodnutí určených členským štátom.

Priamy účinok práva Únie v podobe, ktorú mu dal a rozvinul Súdny dvor, možno z hľadiska jeho praktického významu len ťažko dostatočne oceniť. Zlepšuje sa ním postavenie jednotlivca tým, že zo slobôd vnútorného trhu sa vytvorili práva, ktoré sa môžu presadzovať pred vnútroštátnymi súdmi. Priamy účinok práva Únie je preto vlastne jedným z pilierov právneho poriadku EÚ.

Prednosť práva Európskej únie pred vnútroštátnym právom

Priama uplatniteľnosť ustanovenia práva Únie vedie k druhej, rovnako zásadnej otázke: čo sa stane, keď sa ustanovením práva Únie priznávajú občanovi EÚ priame práva a ukladajú priame povinnosti, ktoré sú v rozpore s normou vnútroštátneho práva?

Takýto konflikt medzi právom Únie a vnútroštátnym právom sa dá vyriešiť, len ak sa jednému z týchto právnych poriadkov dá prednosť pred druhým. Písané právo Únie neobsahuje v tejto súvislosti nijakú výslovnú úpravu. Nijaká zo zmlúv EÚ napríklad neobsahuje predpis, v ktorom by sa uvádzalo, že právo Únie je vnútroštátnemu právu nadradené alebo podradené. Napriek tomu sa kolízia medzi právom Únie a vnútroštátnym právom dá riešiť iba tak, že právu Únie sa prizná prednosť, aby nahradilo všetky vnútroštátne predpisy, ktoré sa odchyľujú od predpisu EÚ, a zaujalo ich miesto vo vnútroštátnych právnych poriadkoch. Z právneho poriadku EÚ by totiž sotva niečo zostalo, keby sa mal podriaďiť vnútroštátnemu právu. Predpisy práva Únie by sa dali zrušiť akýmkoľvek vnútroštátnym zákonom. O jednotnom a rovnakom uplatňovaní práva Únie vo všetkých členských štátoch by sa už nedalo hovoriť. Ani EÚ by nemohla plniť úlohy, ktoré na ňu preniesli členské štáty. Funkčnosť EÚ by bola ohrozená a vybudovanie spoločného systému európskeho práva, ktoré sa spája s toľkými nádejami, by sa nikdy nedosiahlo.

Vo vzťahu medzi medzinárodným a vnútroštátnym právom takýto problém neexistuje. Keďže **medzinárodné právo** sa stáva súčasťou právneho poriadku krajiny až aktom začlenenia alebo transpozície, o otázke prednosti sa rozhoduje len na základe vnútroštátneho práva. Podľa úrovne prednosti, ktorá sa vo vnútroštátnom právnom systéme prideli medzinárodnému právu, môže mať medzinárodné právo prednosť pred ústavným právom, byť na úrovni medzi ústavným právom a bežnými zákonmi alebo mať rovnaké postavenie ako zákony. Vzťah začleneného alebo transponovaného medzinárodného práva a vnútroštátneho práva sa určuje pravidlom, podľa ktorého najnovšie právne ustanovenia majú prednosť pred dovtedy platnými ustanoveniami (*lex posterior derogat legi priori*). Tieto vnútroštátne kolízne pravidlá sa však nedajú použiť vo vzťahu medzi právom Únie a vnútroštátnym právom, pretože právo Únie nie je súčasťou nijakého vnútroštátneho právneho poriadku. Konflikt medzi právom Únie a vnútroštátnym právom sa preto dá riešiť iba na základe právneho poriadku EÚ.

Opäť to bol Súdny dvor, ktorý vzhľadom na tieto dôsledky aj napriek odporu niektorých členských štátov stanovil zásadu prednosti práva Únie, ktorá

je nevyhnutná z hľadiska existencie právneho poriadku EÚ. Popri priamej uplatniteľnosti tým vytvoril druhý pilier právneho poriadku EÚ, čím sa z tohto právneho poriadku napokon stala pevná štruktúra.

Vo [veci Costa/ENEL](#) Súdny dvor uviedol dve konštatovania dôležité z hľadiska vzťahu medzi právom Únie a vnútroštátnym právom:

Po prvé členské štáty s konečnou platnosťou preniesli svoje zvrchované práva na Spoločenstvo, ktoré vytvorili, a neskoršie jednostranné opatrenia by boli nezlučiteľné s koncepciou práva Únie.

Po druhé zásadou zmluvy je, že nijaký členský štát nemôže spochybniť postavenie práva Únie ako systému, ktorý sa uplatňuje jednotne a všeobecne v celej EÚ.

Z toho vyplýva, že právo Únie, ktoré bolo vytvorené v súlade s právomocami stanovenými v zmluvách, má prednosť pred akýmkoľvek právom členských štátov, s ktorým je v rozpore. Je nielen silnejšie ako skoršie vnútroštátne právo, ale má aj obmedzujúci účinok na neskôr prijaté zákony.

Súdny dvor svojím rozsudkom vo veci Costa/ENEL napokon nespochybnil zoštátnenie talianskej energetiky, ale veľmi dôrazne konštatoval prednosť práva Únie pred vnútroštátnym právom.

Právnym dôsledkom tohto pravidla prednosti je, že v prípade kolízie sa vnútroštátne právo, ktoré je v rozpore s právom Únie, **prestáva uplatňovať**, a nijaké nové vnútroštátne právne predpisy sa nemôžu zaviesť, ak nie sú zlučiteľné s právom Únie.

Súdny dvor odvtedy toto konštatovanie dôsledne dodržiava a v jednom bode ho dokonca ďalej rozvinul. Zatiaľ čo v uvedenom rozsudku sa zaoberal len otázkou prednosti práva Únie pred vnútroštátnymi zákonmi, potvrdil zásadu prednosti aj vo vzťahu medzi právom Únie a vnútroštátnym ústavným právom. Vnútroštátne sudy sa po počiatočnom váhaní v zásade stotožnili s výkladom Súdneho dvora. V Holandsku aj tak nemohlo prísť k žiadnym ťažkostiam, pretože prednosť práva Únie pred vnútroštátnymi zákonmi je výslovne stanovená v holandskej ústave (články 65 až 67). Aj v iných členských štátoch vnútroštátne sudy podobne uznali zásadu prednosti práva Únie pred vnútroštátnym právom. Ústavné sudy **Nemecka** a **Talianska** však spočiatku odmietali uznať prednosť práva Únie pred **vnútroštátnym ústavným právom**, najmä pokiaľ ide o zaručenú ochranu základných práv.

Svoje námietky stiahli až potom, ako ochrana základných práv v právnom poriadku EÚ dosiahla úroveň, ktorá v zásade zodpovedá ochrane zaručenej v ich vnútroštátnych ústavách. Nemecký **Spolkový ústavný súd** však má naďalej výhrady k pokračujúcej integrácii, ktoré zreteľne sformuloval vo svojich rozsudkoch týkajúcich sa Maastrichtskej zmluvy a naposledy Lisabonskej zmluvy v zmysle „kontroly *ultra vires*“, pričom Spolkový ústavný súd si môže uplatniť nárok na preskúmanie, či sú právne akty inštitúcií a orgánov EÚ, vrátane rozsudkov Súdneho dvora, v medziach udelených suverénnych právomocí alebo či existuje extenzívny výklad zmlúv zo strany jurisdikcii EÚ, čo predstavuje neprípustnú autonómnú zmenu zmluvy. Spolkový ústavný súd neskôr podriadil túto kontrolu *ultra vires* požiadavke „ohľaduplnosti“, podľa ktorej túto kontrolu môže vykonávať len Spolkový ústavný súd (a nie iné vnútroštátne súdy) a len zdržanlivo a spôsobom, ktorý je priateľský naklonený právu Únie. Ide predovšetkým o to, že:

1. Spolkový ústavný súd musí považovať rozhodnutia Súdneho dvora v zásade za záväzný výklad práva Únie;
2. pred prijatím aktu *ultra vires* sa má Súdnemu dvoru v rámci prejudiciálneho konania (článok 267 ZFEÚ) dať možnosť vykladať zmluvu, ako aj rozhodnúť o platnosti a výklade predmetného právneho aktu;
3. kontrola je možná len vtedy, ak je zjavné, že ku konaniu orgánov EÚ došlo mimo prenesených kompetencií.

Vzhľadom na túto úzko prepojenú sieť podmienok by sa skutočne dalo predpokladať, že takýto prípad právneho aktu *ultra vires* zostane skôr teoretickej povahy. Realita však ukázala iné. Spolkový ústavný súd vo svojom rozsudku o programe nákupu dlhopisov ECB z 5. mája 2020 namietal proti nákupom štátnych dlhopisov ECB, pretože sú v rozpore s kompetenciami a nemeckou ústavou. Rozsudok o zákonnosti programu nákupu dlhopisov na úrovni EÚ, o ktorý Spolkový ústavný súd už predtým požiadal prostredníctvom prejudiciálneho rozhodnutia Súdneho dvora, Spolkový ústavný súd hodnotí vzhľadom na kontrolu zásady proporcionality právnych aktov prijatých na realizáciu programu nákupu ako „už úplne nezrozumiteľný“, a preto ho zamietol. Týmto zaujal voči Súdnemu dvoru jasný konfrontačný prístup a zároveň dáva najavo, že chce skúmať prednosť uplatňovania práva Únie pred vnútroštátnym právom, ktorú sám považoval v predchádzajúcom rozhodnutí za nevyhnutnú na fungovanie EÚ, od prípadu k prípadu a nešítí sa ignorovať rozsudok Súdneho dvora v danej veci. Ostáva dúfať, že obom súdom sa čoskoro podarí preklenúť priepasť, ktorá vznikla rozsudkom Spolkového ústavného súdu, a opäť nájsť cestu k lojálnej

Chef de
garde adj

Chef de
garde adj

Súdny dvor vo veci Pfeiffer
v roku 2004 objasnil,
že rozsah pôsobnosti
ochrany podľa smernice
o pracovnom čase sa
vzťahuje aj na záchranárov
(smernica 93/104/ES).
Čas pohotovosti sa musí
v plnej miere zohľadniť pri
výpočte maximálnej dĺžky
týždenného pracovného
času v trvaní 48 hodín.

spolupráci a vzájomnej ohľaduplnosti, najmä preto, že Spolkový ústavný súd zásadne nespochybňuje prednosť práva Únie pred vnútroštátnym ústavným právom, ale v určitých veľmi zriedkavých prípadoch si vyhradzuje právo konečnej kontroly. Iná situácia však je po rozhodnutí **poľského ústavného súdu** zo 7. októbra 2021, v ktorom boli časti práva Únie vyhlásené za nezlučiteľné s poľskou ústavou. Podľa poľského ústavného súdu snaha Súdneho dvora zasahovať do poľského súdneho systému porušuje pravidlo prednosti ústavy a suverenity Poľska. Súdny dvor v marci 2021 konštatoval, že právo Únie môže členské štáty prinútiť, aby ignorovali jednotlivé ustanovenia vo vnútroštátnom práve, aj keď ide o ústavné právo. Sudcovia EÚ sa konkrétne obávali, že postup menovania členov najvyššieho súdu v Poľsku by mohol byť v rozpore s právom EÚ. V dôsledku toho by Súdny dvor mohol prinútiť Poľsko, aby zrušilo časti kontroverznej reformy. Európska komisia po tomto rozhodnutí okamžite objasnila, že základné zásady právneho poriadku EÚ nemôžu spochybňovať vnútroštátne súdy, dokonca ani ústavné súdy, a že právo Únie má prednosť pred vnútroštátnym právom vrátane vnútroštátneho ústavného práva. Komisia si ponechala všetky možnosti využitia svojich právomocí podľa zmlúv na zabezpečenie jednotného uplatňovania a integrity práva Únie.

Výklad vnútroštátneho práva v súlade s právom Európskej únie

Aby sa pri uplatňovaní pravidla prednosti zabránilo konfliktu medzi právom Únie a vnútroštátnym právom, musia všetky štátne orgány, ktoré osobitne vykonávajú právne predpisy alebo o nich rozhodujú, najprv čerpať z **výkladu vnútroštátneho práva v súlade s právom Únie**.

Trvalo pomerne dlho, kým Súdny dvor uznal koncepciu výkladu v súlade s právom Únie a kým sa začlenila do právneho poriadku EÚ. Zatiaľ čo Súdny dvor pôvodne považoval za primerané zabezpečiť súlad vnútroštátnych právnych predpisov so smernicou len vtedy, keď o to požiadajú vnútroštátne súdy, v roku 1984 po prvýkrát stanovil **povinnosť výkladu vnútroštátneho práva v súlade so smernicami** vo [veci 14/83 von Colson a Kamann](#). V tejto veci sa rozhodovalo o výške náhrady škody za diskrimináciu žien pri prijímaní do zamestnania. Kým v príslušných nemeckých právnych ustanoveniach sa stanovovalo odškodnenie len za „*Vertrauensschaden*“ (márna dôvera v oprávnené očakávania), v [smernici 76/207/EHS](#) sa stanovuje, že vo vnútroštátnom práve sa musia stanoviť účinné sankcie na zabezpečenie rovnosti príležitostí pri prístupe k zamestnaniu. Keďže však príslušné sankcie neboli podrobnejšie uvedené, nemohla sa smernica v tomto bode považovať za priamo uplatniteľnú, a preto hrozilo, že Súdny

dvor vynesie rozsudok, v ktorom síce vnútroštátne právo nebude v súlade s právom Únie, avšak vnútroštátnym súdom neposkytne žiadny základ na to, aby vnútroštátne právo nezohľadňovali. Súdny dvor preto rozhodol, že vnútroštátne súdy sú povinné vykladať a uplatňovať vnútroštátne právne predpisy v občianskoprávných veciach tak, aby boli zaručené účinné sankcie za diskrimináciu na základe pohlavia. Čisto symbolické odškodnenie by nespĺňalo požiadavku na účinné uplatňovanie smernice.

Súdny dvor považuje za **právny základ pre výklad vnútroštátneho práva v súlade s právom Únie** všeobecnú zásadu lojálnej spolupráce ([článok 4 ods. 3 ZEÚ](#)). Podľa tohto článku musia členské štáty prijať všetky náležité opatrenia všeobecnej alebo osobitnej povahy, aby zabezpečili plnenie záväzkov vyplývajúcich zo zmluvy o EÚ alebo z opatrení prijatých inštitúciami EÚ. Vnútroštátne orgány sú preto takisto povinné uviesť výklad a uplatňovanie vnútroštátneho práva, ktoré je podriadené právu Únie, do súladu so znením a účelom práva Únie (povinnosť spolupráce – [spojené veci C-397/01 až C-403/01 Pfeiffer a i.](#)). V prípade vnútroštátnych súdov sa to prejavuje v ich úlohe, ktorú plnia ako európske súdy v tom zmysle, že zabezpečujú správne uplatňovanie a dodržiavanie práva Únie.

Osobitnou formou výkladu vnútroštátneho práva v súlade s právom Únie je **výklad v súlade so smernicami**, podľa ktorého sú členské štáty povinné vykonávať smernice. Právnicki a súdy musia uplatňovaním zásady výkladu v súlade so smernicami svojim členským štátom pomôcť, aby túto povinnosť plnili v plnom rozsahu. Výkladom vnútroštátneho práva v súlade so smernicami sa zabezpečuje súlad so smernicami na úrovni uplatňovania práva, a tým sa zabezpečuje jednotný výklad a uplatňovanie vnútroštátnych vykonávacích právnych predpisov vo všetkých členských štátoch. Zabráni sa tak tomu, aby sa na úrovni členských štátov diferencovali veci, ktoré sa práve na úrovni EÚ a prostredníctvom smernice harmonizovali.

Obmedzenia výkladu vnútroštátneho práva v súlade s právom Únie v jednoznačnom znení vnútroštátneho predpisu, ktoré výklad nepripúšťa. Napriek tomu, že z práva Únie vyplýva povinnosť vykladať vnútroštátne právo v súlade s právom Únie, vnútroštátne právo sa nesmie vykladať „*contra legem*“ (v rozpore s právom krajiny). Platí to aj v prípade, že vnútroštátny zákonodarcu výslovne odmietne transponovať smernicu do vnútroštátneho práva. Konflikt, ktorý týmto vznikne medzi právom Únie a vnútroštátnym právom, sa dá vyriešiť len prostredníctvom konania o nesplnení povinnosti, ktorá vyplýva zo zmluvy, proti dotknutému členskému štátu ([články 258 a 259 ZFEÚ](#)).

ZÁVERY

Aký je teda celkový obraz právneho poriadku EÚ?

Právny poriadok EÚ je skutočným základom Únie a poskytuje jej spoločný systém práva, podľa ktorého môže fungovať. Len vytvorením nového práva a jeho presadzovaním sa môžu dosiahnuť základné ciele EÚ. Právnym poriadkom EÚ sa už v tejto súvislosti dosiahlo mnoho. Aj vďaka tomuto novému právnemu poriadku sa vďaka značne otvoreným hraniciam, významnému obchodu s tovarom a službami, migrácii pracovníkov a veľkému počtu nadnárodných prepojení medzi podnikmi stal európsky vnútorný trh súčasťou každodenného života 447 miliónov ľudí. Ďalšou, historicky významnou vlastnosťou právneho poriadku Únie je jeho mierotvorná úloha. V úsilí o zachovanie mieru a slobody nahrádza silu ako prostriedok urovnania konfliktov právnymi normami, ktoré jednotlivcov aj členské štáty združujú do jednotného spoločenstva. Právny poriadok EÚ sa tak stáva dôležitým nástrojom na zabezpečenie a budovanie mieru.

Právny poriadok EÚ a právne spoločenstvo, ktoré sa oň opiera, môžu prežiť len vtedy, keď sa zaručí dodržiavanie a ochrana právneho poriadku na základe dvoch pilierov: priama uplatniteľnosť práva Únie a prednosť práva Únie pred vnútroštátnym právom, s ktorým je v rozpore. Týmito dvoma zásadami, ktorých existenciu a dodržiavanie Súdny dvor dôrazne obhajuje, sa zaručuje jednotné a prednostné uplatňovanie práva Únie vo všetkých členských štátoch.

Aj pri všetkej jeho nedokonalosti je prínos právneho poriadku EÚ k riešeniu politických, hospodárskych a sociálnych problémov členských štátov Európskej únie neoceniteľný.

CITOVANÁ JUDIKATÚRA

Všetky rozhodnutia Súdneho dvora Európskej únie sa nachádzajú online na adrese: www.eur-lex.europa.eu. Na stránke EUR-Lex okrem toho získate voľný prístup v 24 úradných jazykoch EÚ k týmto dokumentom:

- právo EÚ (zmluvy EÚ, nariadenia, smernice, rozhodnutia, konsolidované právne predpisy atď.),
- prípravné dokumenty (legislatívne návrhy, správy, zelené a biele knihy atď.),
- medzinárodné dohovory,
- zhrnutia právnych predpisov EÚ, ktorými sa legislatívne akty uvádzajú do politického kontextu.

Charakter a prednosť práva Únie

[Vec 26/62 Van Gend & Loos](#) [1963] Zb. s. 1 (charakter práva Únie, práva a povinnosti jednotlivcov).

[Vec 6/64 Costa/ENEL](#) [1964] Zb. s. 1251 (charakter práva Únie, priama uplatniteľnosť, prednosť práva Únie).

[Vec 14/83 von Colson a Kamann](#) [1984] ECR 1891 (výklad vnútroštátneho práva v súlade s právom Únie).

[Vec C-213/89 Factortame](#) [1990] Zb. s. I-2433 (priama uplatniteľnosť a prednosť práva Únie).

[Spojené veci C-6/90 Francovich a C-9/90 Bonifaci](#) [1991] Zb. s. I-5357 (účinnosť práva Únie, zodpovednosť členských štátov za neplnenie povinností EÚ, v tomto prípade: netransponovanie smernice).

[Spojené veci C-46/93 Brasserie du pêcheur a C-48/93 Factortame](#) [1996] Zb. s. I-1029 (účinnosť práva Únie, všeobecná zodpovednosť členských štátov za neplnenie povinností EÚ).

[Spojené veci C-397/01 až C-403/01 Pfeiffer a i.](#) [2004] Zb. s. I-8835 (výklad vnútroštátneho práva v súlade s právom EÚ).

Právomoci EÚ

[Spojené veci 3, 4 a 6/76 Kramer](#) [1976] Zb. s. 1279 (externé vzťahy, medzinárodné záväzky; právomoci EÚ).

[Stanovisko 2/91](#) [1993] Zb. s. I-1061 (rozdelenie právomocí medzi EÚ a členské štáty).

[Stanovisko 2/94](#) [1996] Zb. s. I-1759 (pristúpenie ES k EDLP, absencia právomocí).

[Stanovisko 2/13](#) – EU:C:2014:2454 (nezlučiteľnosť návrhu dohody o pristúpení EÚ k EDLP s právom Únie)

Účinky právnych aktov

[Vec 2/74 Reyners](#) [1974] Zb. s. 631 (priama uplatniteľnosť, sloboda usadiť sa).

[Vec 33/74 van Binsbergen](#) [1974] Zb. s. 1299 (priama uplatniteľnosť, poskytovanie služieb).

[Vec 41/74 van Duyn](#) [1974] Zb. s. 1337 (priama uplatniteľnosť, voľný pohyb).

Základné práva

[Vec 29/69 Stauder](#) [1969] Zb. s. 419 (základné práva, všeobecné právne zásady).

[Vec C-112/00 Eugen Schmidberger](#) [2003] ECR I-5659 (voľný pohyb tovaru, základné práva).

Právna ochrana

[Vec T-177/01 Jégo-Quére et Cie/Komisija](#) [2002] Zb. s. II-2265 (medzera v právnej ochrane v aktoch s priamym účinkom, ale bez individuálneho vzťahu); odlišné stanovisko, ktoré zaujal Súdny dvor vo svojom rozsudku o odvolaní z 1. apríla 2004 vo [veci C-263/02 P Komisija/Jégo-Quére et Cie](#) [2004], Zb. s. I-3425.

[Vec T-18/10 Inuit Tapiriit Kanatami](#) [2010] Zb. s. II-5599 (vymedzenie pojmu „regulačný akt“); potvrdil Súdny dvor vo svojom odvolacom rozsudku z 3. októbra 2013 vo [veci C-583/11 P](#).

Abeceda práva Únie

Právny poriadok vytvorený Európskou úniou formuje náš politický život a našu spoločnosť. Jednotlivci nie sú len občanmi svojej krajiny, mesta či okresu. Sú aj občanmi Únie.

V publikácii *Abeceda práva Únie* profesora Klausa Dietera Borchardta sa skúmajú základy európskeho projektu a jeho vývoj v podobe právneho poriadku.

Publikácia je rozhodujúcim referenčným dielom o tejto téme. Určená je čitateľom, ktorí majú záujem získať úvodný náhľad do štruktúry Európskej únie a nosných pilierov európskeho právneho poriadku.

Prof. Dr. Klaus-Dieter Borchardt zastával rôzne funkcie v Európskej komisii. Od roku 2019 je na dôchodku. Je čestným profesorom na univerzite vo Würzburgu a uverejnil množstvo diel o európskom práve.

Úrad pre vydávanie publikácií
Európskej únie